© MCD Ministerio de Cultura

Tom. [illegible] 42

p. 42

N.º 1. Boetius de consolatione

N.º 2. De trinitate.

N.º 3. Ebdomadibus

N.º 4. De Fide Christiana adversus Nestorium, et Eutiquetem.

N.º 5. Liber Boetii de trinitate.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

1

Eo tempore quo rex gothorum theodericus romanam rem publicam armis inva-
sit. boetius romę multum claruit. et que prudentibus omnibus restitit. Cum au-
tem rex ille nefarius rem publicam obtineret. atque inmaniter intollerabiliter
libito suo tyrannidem exerceret. in eo valde doluit. multum que fuit
sollicitus qualiter senatum. ipsam rem publicam ab eius eriperet manibus. Fertur
enim querimonia litteras constantinopoli misisse. sperans auxilio grecorum
ad quos olim manserat regnum imperium a constantino imperatore
post fidem susceptam a beato silvestro apostolice sedis vicario
religionis causa translatum ipsam rem publicam posse liberari. ac plebi
romanę libertatem restitui. Unde apud tyrannum imperium
accusatus. cum hac causa cum pluribus aliis omnibus bonis proscriptus atque
in exilium missus papie est incarceratus. Quo in carcere positus. cum de
gravi rerum glorieque mutatione quasi doleret atque consolationis
medicinam tanto dolori non tanquam aliis inquireret visum est
sibi consolationem philosophicam omnium ad hec esse potissimam. Quapropter
philosophice se consolans contendit gloriam. dignitatem. et cetera bona terrena
non vera bona immo nichil esse. et ideo nulli appetenda esse. neque
de ipsorum amissione dolendum. vel adeptione gaudendum (ut per con-
trarium suadeat unicuique intendere ad vera et ad perfecta bona. scilicet ce-
lestia. que sunt vera et perfecta bona. que vere perficiunt quod promittunt
scilicet vere gloriosum vere beatum. Quod terrena licet promittere videantur
non efficiunt. Ex quibus verbis talis colligitur intentio. hortatur ad contemptum
terrenorum. et ad celestium appetitum. quod fide scilicet appetere celestia. despice
terrena. vera est consolatio. finalis causa ipsa est intentio. Ethice
supponitur quod patet. quia de morum instructione loquitur. Dicitur servi-
ta genus locutionis. Ex augematicon in quo solus poeta verba
representat. de quibus agit. Dragmaticon in quo inducte persone non poeta
loquuntur. Sineticon quasi mixtum ubi et poeta et introducte persone suince
peragunt officium suum ut hic. Sciendum est quia cum se equaliter consolari in-
tendat. philosophiam ad se venisse assimulat duabus de causis quia
philosophię nomen apud nos fruitur feminina terminatione licet apud
grecos sit masculinum vel ut qualitate signi notetur vis rei. Nam muli-
eres ut parvulos instruunt. sic aliquos viros postea in magnum virum
alliciunt. Qua propter philosophiam mulieri assimulat. ut per hoc innuat
in principio in ipsam posse nutrire et allicere illum in ... omnem qui
eam attingat. Sciendum est quod ante pythagoram litterati omnes
sophi vocabantur. scilicet postea pythagoras rimans secreta philosophię
putansque nimis arduum atque arrogans illud esse vocabulum tempavit
atque philosophos pro sophos appellavit. Sophos et idem sonat quod sapiens.
philosophus id est amator scilicet amans philosophiam.

Considerantur hic tres persone. persona miseri. et auctoris. et consolatoris
ponitur quasi in principio ultimum desolationem. id est illum qui magis causa
amissionis in desolatione poni potest. Desolationes autem multis modis
fiunt. per amissis quam diu flent. et secundum alios flere cogunt. vel morte operatur
vel quod deterius est dominum negante. Hic autem magis desolatum ponit. in firmitate
extirpata radice. facilius debilior ... enescentium. unde illum ponit in ...

Persona sui de miseriis querentis. est magnum bonum et solacium
videri sibi satisfacere. animi sui
in plorando et lamentando complere. quia fleret suo modulamine
venenis ... ut sic alios dole-
re et flere faciat. ut dicens.
Carmina qui quondam.

Nota honores et divitias ... tendas

BIBLIOTECA PÚBLICA DE TARRAGONA

Nota de ...

Persona sui de mi-
seriis querentis. est
magnum bonum et solacium
videtur. ut satis-
faciat animi sui plo-
rando et lamentando
complere. et quia fleret suo
modulamine. venenis
emotional ... ut sic
alios dolere et flere
faciat. ut dicens.
Carmina qui quondam.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Solet queri quare toto nomina appo- nantur titulo. Ad quod dicendum quia propter commendationem persone scribentis. Ita quemadmodum uilis persona non ...

ANICII. MANLII. SEVERINI. BOETII. PATRICII. ORDINARII.
EXCONSVLIS. DE CON SO LA TI O NE
PHI LO SO PHI AE
PRIMVS LIBER INCIPIT.

Carmina qui quondam studio florente peregi.
Flebilis heu mestos cogor inire modos.
Ecce mihi lacere dictant scribenda camene.
Et ueris elegi fletibus ora rigant.
Has saltem nullus potuit peruincere terror.
Ne nostrum comites prosequerentur iter.
Gloria felicis olim uiridisque iuuente
Solantur mesti nunc mea fata senis.
Venit enim properata malis inopina senectus.
Et dolor etatem iussit inesse suam.
Intempestiui funduntur uertice cani.
Et tremit effeto corpore laxa cutis.
Mors hominum felix que se nec dulcibus annis
Inserit. et mestis sepe uocata uenit.
Eheu quam surda miseros auertit aure.
Et flentes oculos claudere seua negat.
Dum leuibus malefida bonis fortuna faueret.
Pene caput tristis merserat hora meum.
Nunc quia fallacem mutauit nubila uultum.
Protrahit ingratas impia uita moras.
Quid me felicem totiens iactastis amici.
Qui cecidit. stabili non erat ille gradu.

Hec dum mecum tacitus ipse reputarem. querimoniamque lacrimabilem stili officio designarem. astitisse mihi super uerticem uisa est mulier. reuerendi admodum uultus. oculis ardentibus et ultra commune hominum ualentiam perspicacibus. colore uiuido. atque inexhausti uigoris. quamuis ita eui plena foret. ut nullo modo nostre crederetur etatis. Statura discretionis ambigue. Nam

Ouidius de arte amandi

Forme bonum fragile est quantumque accedit ad annos
Fit minus et spacio carpitur ipsa suo
Nec semper uiole nec semper lilia florent
Et riget amissa spina relicta rosa
Et tibi iam uenient cani formose capilli
Iam uenient ruge que tibi corpus arent

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nunc quidem ad communem sese hominum mensuram cohibe-
bat. nunc vero pulsare celum summi verticis cacumine vi-
debatur. Que cum altius caput extulisset. ipsum etiam celum pene-
trabat. respicientiumque hominum frustrabatur intuitum. Ves-
tes erant tenuissimis filis. subtili artificio. indisso-
lubili materia perfecte. quas uti post eadem prodente cogno-
vi. suis manibus ipsa texuerat. Quarum speciem veluti
fumosas imagines solet caligo quedam neglecte vetustatis
obduxerat. Harum in extremo margine π grecum. in supre-
mo vero θ legebatur intextum. Atque inter utrasque litteras. in
scalarum modum gradus quidam insigniti videbantur. quibus ab
inferiore ad superius elementum esset ascensus. Eandem tamen veste vio-
lentorum quorundam sciderant manus. et particulas quas quisque
potuit abstulerant. Et dextra quidem eius libellos. sceptrum
vero sinistra gestabat. Que ubi poeticas musas vidit nostro as-
sistentes thoro fletibusque meis verba dictantes. commota
paulisper ac torvis inflammata luminibus. quis inquit has
scenicas meretriculas ad hunc egrum permisit accedere. que
dolores eius non modo nullis remediis foverent. verum dulcibus in-
super alerent venenis. Hee sunt enim que infructuosis af-
fectuum spinis. uberem fructibus rationis segetem necant. ho-
minumque mentes assuefaciunt morbo non liberant. At si
quem profanum uti vulgo solitum vobis blanditie vestre de-
traherent. minus moleste ferendum putarem. Nichil quippe
in eo nostre opere lederentur. Hunc vero eleaticis atque achade-
micis studiis innutritum. sed abite potius syrenes usque
in exitium dulces. meisque eum musis curandum. sanan-
dumque relinquite. His ille chorus increpitus deiecit humi
mestior vultum. confessusque rubore verecundiam. limen tristis ex-
cessit. At ego cuius acies mersa lacrimis caligarat. nec
dinoscere possem quenam hec esset mulier tam imperiose auctori-
tatis obstupui. visuque in terram defixo. quidnam deinceps
esset actura expectare tacitus cepi. Tum illa propius accedens

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in extrema lectuli mei parte consedit. meumque intuens
uultum luctu grauem. atque in humum merore deiectum.
his de nostrae mentis perturbatione (sic) conquesta est.

2m metrum

Heu quam praecipiti mersa profundo
Mens hebet. et propria luce relicta.
Tendit in externas ire tenebras.
Terrenis quotiens flatibus acta.
Crescit in inmensum noxia cura.
Hic quondam caelo liber aperto
Suetus in aetherios ire meatus.
Cernebat rosei lumina solis.
Uisebat gelidae sidera lunae.
Et quaecumque uagos stella recursus
Exercet uarios flexa per orbes
Comprensam numeris uictor habebat.
b Quin etiam causas unde sonora
Flamina sollicitent aequora ponti
Quis uoluat stabilem spiritus orbem.
Uel cur hesperias sidus in undas.
Casurum rutilo surgat ab ortu
Quid ueris placidas temperet horas.
Ut terram roseis floribus ornet.
Quis dedit ut pleno fertilis anno
Autumnus grauidis influat uuis
Rimari solitus. atque latentis
Naturae uarias reddere causas.
Nunc iacet effeto (i. euacuato) lumine mentis
Et pressus grauibus colla catenis
Decliuemque gerens pondere uultum.
Cogitur heu stolidam cernere terram.

Prosa 2a

Sed medicinae inquit tempus est quam querelae. Tum uero totis
in me intenta luminibus. tune ille es ait qui nostro
quondam lacte nutritus. nostris educatus alimentis in uirilis animi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

robur evaseras. Atqui talia contuleramus arma, que ni
si prior abiecisses, invicta te firmitate tuerentur. Ag
noscis ne me? Quid taces? Pudore an stupore siluisti?
Mallem pudore, sed te ut video stupor oppressit. Cumque me non
modo tacitum sed elinguem prorsus mutumque vidisset, admovit
pectori meo leniter manum, et nihil inquit pericli est. Lethar
gum patitur, communem illusarum mentium morbum. Sui
paulisper oblitus est; recordabitur facile siquidem nos ante cognove
rit. Quod ut possit, paulisper lumina eius mortalium rerum
nube caligantia tergamus. Hec dixit, oculosque meos fletibus
undantes contracta in rugam veste siccavit.

Tunc me discussa liquerunt nocte tenebre.
Luminibusque prior rediit vigor.
Ut cum precipiti glomerantur sidera choro
Nimbosisque polus stetit imbribus.
Sol latet, ac nondum celo venientibus astris
Desuper in terram nox funditur.
Hanc si Threicio Boreas emissus ab antro
Verberet et clausam reserret diem,
Emicat et subito vibratus lumine Phebus
Mirantes oculos radiis ferit.

Haud aliter tristicie nebulis dissolutis hausi celum et
ad cognoscendam medicantis faciem mentem recepi. Itaque
ubi in eam deduxi oculos, intuitumque defixi, respicio nutricem
meam, cuius ab adolescentia laribus obversatus fueram, phi
losophiam. Et quid inquam tu in has exilii nostri solitudines,
o omnium magistra virtutum, supero cardine delapsa venis
ti? An ut tu quoque rea mecum falsis criminationibus a
giteris? An inquit illa te alumpne desererem, nec sarcinam
quam mei nominis invidia sustulisti, communicato tecum labo
re partirer? Atqui philosophie fas non erat incomita
tum relinquere iter innocentis. Meam scilicet criminationem
vererer, et quasi novum aliquid acciderit perhorrescerem?

(c) 2006 Ministerio de Cultura

An nunc enim primum censes apud improbos mores lacessitam periculis esse sapientiam? Nonne apud veteres quoque ante nostri Platonis aetatem magnum certamen saepe cum stultitiae temeritate certavimus? Eodemque superstite praeceptor eius Socrates iniustae victoriam mortis me astante promeruit.

Cuius hereditatem cum deinceps epicureum vulgus ac stoicum ceterique pro sua quisque parte raptum ire molirentur meque reclamantem renitentemque velut in partem praedae traherent, vestem quam meis texueram manibus disciderunt abreptisque ab ea panniculis totam me sibi cessisse credentes abiere. In quibus quoniam quaedam nostri habitus vestigia videbantur, meos esse familiares imprudentia rata nonnullos eorum profanae multitudinis errore pervertit.

Quod si nec Anaxagorae fugam nec Socratis venenum nec Zenonis tormenta quoniam sunt peregrina novisti, at Canios, at Senecas, at Soranos, quorum nec pervetusta nec incelebris memoria est, scire potuisti, quos nihil aliud in cladem detraxit nisi quod nostris moribus instituti studiis improborum dissimillimi ~~studiis improborum~~ videbantur.

Itaque nihil est quod admirere si in hoc vitae salo circumflantibus agitemur procellis, quibus hoc maxime propositum est pessimis displicere. Quorum quidem tametsi est numerosus exercitus, spernendus tamen est, quoniam nullo duce regitur, sed errore tantum temere ac passim lymphante raptatur. Qui si quando contra nos aciem struens valentior incubuerit, nostra quidem dux copias suas in arcem contrahit, illi vero circa diripiendas inutiles sarcinas occupantur. At nos desuper irridemus vilissima quaeque rerum rapientes, securi totius furiosi tumultus eoque vallo muniti quo grassanti stultitiae aspirare fas non sit.

quartum metrum

Quisquis composito serenus aevo
Fatum sub pedibus egit superbum
Fortunamque tuens utramque rectus

BIBLIOTECA ... DE TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Inuictū potuit tene(re) uultū.
Non illū rabies minęq; ponti
Versum funditus exagitantis ęstū.
Nec ruptis quotiens uagus caminis
(fornacis)
Torquet fumificos uesevus ignes
Aut celsas soliti ferire turres.
Ardentis uia fulminis mouebit;
Quid tam miseri sęuos tyrannos
Mirantur sine uirib; furentes.
Nec speres aliquid nec extimescas.
Exarmaueris impotentis iram.
At quisquis trepidus pauet uel optat.
Quod non sit stabilis suiq; iuris
Abiecit clipeum. locoq; motus
Nectit qua ualeat trahi cathenā.

Fornax. qui aliquando emittit cineres aliquando flammā sulfuream. aliquando igneos.

Sentis ne inquit hec. atq; animo illabuntur tuo. An (asini) ΟΝΟΣ ΛΥΡΑΣ (ad lyram): quid fles. quid lacrimis manas. (confitere) ΕΞΑΥΔΑ ΜΗ ΚΕΥΘΕ ΝΟΩ (ne abscondas). Si operam medicantis expectas. oportet ut uulnus detegas. Tum ego collecto in uires animo. Anne adhuc eget (iniquam) ammonitione. nec per se satis eminet fortunę in nos seuientis asperitas. Nichil ne te ipsa loci facies mouet. Hec ne est bibliotheca quam certissimam sedem tibi in nostris laribus ipsa delegeras. in qua mecum sepe residens de humanarum diuinarumq; rerum scientia disserebas. Talis habitus. talisq; uultus erat. cum tecum nature secreta rimarer. cum mihi siderum uias radio describeres. cum mores nostros totiusq; uite rationem. ad celestis ordinis exemplar formares. Hec ne premia referimus tibi obsequentes. Atqui tu hanc sententiam platonis ore sanxisti. beatas fore res publicas. si eas uel studiosi sapientie regerent. uel earum rectores studere sapientię contigisset. Tu eiusdem uiri ore hanc sapientibus capessende rei. p. ne

b.

Valerius maximus li. 7 c. 18

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cessariam causam esse monuisti ne improbis flagitiosisque civibus urbium relicta gubernacula pestem bonis ac perniciem ferrent. Hanc igitur auctoritatem secutus quod a te inter secreta otia didiceram. transferre in actum publicae administrationis optavi. Tu mihi et qui te sapientium mentibus inseruit deus conscii. nullum me ad magistratum nisi commune bonorum omnium studium detulisse. Inde cum improbis graves inexorabilesque discordiae. et quod conscientiae libertas habet pro tuendo iure spreta potentium semper offensio. Quotiens ego Conigastum in imbecilli cuiusque fortunas impetum facientem obvius excepi. Quotiens Triguillam regiae praepositum domus ab incepta perpetrataque iam prorsus iniuria deieci. Quotiens miseros quos infinitis calumpniis impunita barbarorum semper avaritia vexabat. obiecta periculis auctoritate protexi. Numquam me ab iure ad iniuriam quisquam detraxit. Provincialium fortunas. tum privatis rapinis. tum publicis vectigalibus pessumdari. non aliter quam qui patiebantur indolui. Cum acerbae famis tempore gravis atque inexplicabilis indicta coemptio profligatura inopia Campaniam provinciam videretur. certamen adversum praefectum praetorii communis commodi ratione suscepi. rege cognoscente contendi. et ne coemptio gravis exigeretur evici. Paulinum consularem virum cuius opes palatinae canes. iam spe atque ambitione devorassent. ab ipsis hiantium faucibus traxi. Ne Albinum consularem virum praeiudicatae accusationis poena corriperet. odiis me Cypriani delatoris opposui. Satisne magnas videor exacerbasse in me discordias. Sed esse apud ceteros tutior debui. qui mihi amore iustitiae. nihil apud aulicos quo magis essem tutior reservavi. Quibus autem deferentibus perculsi sumus. Quorum olim Basilius regio ministerio depulsus in delationem nostri nominis alieni aeris necessitate compulsus est. Opilionem vero atque Gaudentium. cum ob

(c) 2006 Ministerio de Cultura

inmunitas multiplicesque fraudes ire in exilium re
gia censura decreuisset. cumque illi parere nolentes sa
crarii sese eorum defensione tuerentur. compertumque id regi fo
ret. edixit ut ni intra prescriptum diem rauenna urbe
decederent. notas insigniti frontibus pellerentur. Quid
huic seueritati posse astrui uidetur. Atqui eo die de
ferentibus eiusdem nominis uiri delatio suscepta est. Quid igitur. f
nostrene artes ita meruerunt. An illos accusatores iustos
fecit premissa dampnatio. Itane nichil fortunam puduit.
Si minus accusate innocentie. at accusantium uilitas.
At cuius criminis arguimur. summam queris. Senatum dicimur
saluum esse uoluisse. Modum desideras. delatorem ne docu
menta deferret quibus senatum maiestatis reum faceret. impe
disse criminamur. Quid igitur o magistra censes. Inficia
bimur crimen ne tibi pudori simus. At uolui. nec umquam uel g
le desistam. Fatebimur. Sed impediendi delatoris opera
cessauit. An optasse illius ordinis salutem nefas uo
cabo. Ille quidem suis de me decretis uti hoc nefas esset
effecerat. Sed sibi semper mentiens inprudentia. rerum merita
non potest inmutare. Nec michi socratico decreto fas esse
arbitror. uel occuluisse ueritatem. uel concessisse mendatio. Ve
rum id quoquo modo sit. tuo sapientiumque iudicio estiman
dum relinquo. Cuius rei seriem atque ueritatem. ne latere
posteros queat. stilo etiam memorieque mandaui. Nam de con h
positis falso litteris quibus libertatem arguor sperasse roma
nam. quid attinet dicere. quarum fraus aperta patuisset.
si nobis ipsorum confessione delatorum quod in omnibus nego
tiis maximas uires habet. uti licuisset. Nam quam sperari
reliqua libertas potest. Atque utinam posset ulla. Res
pondissem canii uerbo. Qui cum a gaio cesare germanici
filio conscius contra se facte coniurationis fuisse diceretur. si
ego inquit scissem. tu nescisses. Qua in re non ita sensus nostros
meror hebetauit. ut impios scelerata contra uirtu-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

te querar molitos. Sed que sperauerint effecisse uehementer
admiror. Nam deteriora uelle nostri fuerit fortasse defectus.
Posse autem contra innocentiam que sceleratus quisque conceperit
inspectante deo monstri simile est. Unde haud iniuria
tuorum quidam familiarium quesiuit. Si quidem deus inquit est. unde
k. mala. Bona uero unde si non est. Sed fas fuerit nefarios homi
nes. qui bonorum omnium totiusque senatus sanguinem petunt. nos etiam
quos propugnare bonis senatuique uiderant perditum ire
uoluisse. Sed num idem de patribus quoque merebamur. Meministi
ut opinor quoniam me dicturum quid facturumue presens semper
ipsa dirigebas; meministi inquam uerone cum rex auidus
exitii communis maiestatis crimen in albinum delatum.
ad cunctum senatus ordinem transferre moliretur. uniuersi
innocentiam senatus. quanta mei periculi securitate defen
derim. Scis me hec et uera proferre. et in nulla umquam mei
laude iactasse. Minuit enim quodammodo se probantis (l. laudantis) con
conscientie secretum. quotiens ostentando quis factum.
l. recipit fame pretium. Sed innocentiam nostram quis excepit
euentus uides. Pro uere uirtutis premiis. falsi sceleris penas
subimus. Et cuius umquam facinoris manifesta confessio.
ita iudices habuit in seueritate concordes. ut non aliquos
uel ipse ingenii error humani. uel fortune ~~confessio~~ con
ditio cunctis mortalibus incerta summitteret. Si infla
mare sacras edes uoluisse. si sacerdotes impio iugula
re gladio. si bonis omnibus necem struxisse diceremur.
presentem tamen sententia confessum conuictum uel punisset. Nunc
quingentis fere passuum milibus procul amoti atque inde
fensi ob studium propensius in senatum. morti proscriptioni
que dampnamur. O meritos ~~proscriptioni~~ de simili crimine
neminem posse conuinci. cuius dignitatem reatus ipsi etiam qui
m. detulere uiderunt. Quam uti alicuius sceleris admixtione fus
carent. ob ambitum dignitatis. sacrilegio me conscien
tiam polluisse mentiti sunt. At que de te insita nobis omne

(c) 2006 Ministerio de Cultura

rerum mortalium cupidine de nostri animi sede
pellebas. et sub tuis oculis sacrilegio locum esse fas non
erat. Instillabas enim auribus cogitationibusque cotidie
meis pytagoricum illud [vivi deum cole] ne ploy se on. Nec conveni
ebat vilissimorum me spirituum presidia captare. quem tu
in hanc excellentiam componebas. ut consimilem deo face
res. Preterea [scilicet ipse] penetral innocens domus. honestissimorum
n coetus amicorum. socer etiam [scilicet symacus] sanctus et eque actu ipso reveren
dus. ab omni nos huius criminis suspicione defendunt. Sed
o nefas. Illi vero de te tanti criminis fidem capiunt.
Atque hoc ipso videbimur affines fuisse maleficio. quod
tuis imbuti disciplinis. tuis instituti moribus su
mus. Ita non est satis nichil mihi tuam profuisse reverentiam. ni ul
tro tu mea potius offensione laceris. At vero hic etiam nostris
malis cumulus accedit. quod existimatio plurimorum non re
rum merita. sed fortune spectat eventum. eaque tantum iudi
cat esse provisa. que felicitas commendaverit. Quo fit ut existi
matio bona prima omnium deserat infelices. Qui nunc
populi rumores. quam dissone multiplicesque sententie.
piget reminisci. Hoc tantum dixerim ultimam esse adver
se fortune sarcinam. quod dum miseris aliquod crimen
p affingitur. que perferunt meruisse creduntur. Et ego quidem
bonis omnibus pulsus. dignitatibus exutus. existima
tione fedatus. ob beneficium supplicium tuli. Videre autem vi
deor nefarias sceleratorum officinas gaudio leticiaque
fluitantes. perditissimum quemque novis delationum frau
dibus imminentem. iacere bonos. nostri discriminis terrore
prostratos. flagitiosum quemque ad audendum quidem facinus
impunitate. ad efficiendum vero premiis incitari. Inson
tes autem non modo securitate. verum ipsa etiam defensione
privatos. Itaque libet exclamare.

O stelliferi conditor orbis. [Glicon metrum]
Qui perpetuo nixus solio.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Rapido celum turbine uersas.
Legemque pati sidera cogis.
Vt nunc pleno lucida cornu
Totis fratris obuia flammis.
Condat stellas luna minores.
Nunc obscuro pallida cornu
Phebo propior lumina perdat.
Et qui prime tempore noctis
Agit algentes hesperus ortus
Solitas iterum mutet habenas
Phebi pallens lucifer ortu.
Tu frondiflue frigore brume.
Stringis lucem breuiore mora.
Tu cum feruida uenerit estas.
Agiles noctis diuidis horas.
Tua uis uarium temperat annum.
Vt quas boree spiritus aufert.
Reuehat mitis zephirus frondes.
Queque arcturus semina uidit
stella
Sirius altas urat segetes.
Nichil antiqua lege solutum
Linquit proprie stationis opus.
Omnia certo fine gubernans.
Hominum solos respuis actus.
Merito rector cohibere modo.
Nam cur tantas lubrica uersat
Fortuna uices. premit insontes
Debita sceleri noxia pena.
At peruersi resident celso
Mores solio. sancta que calcant.
Iniusta uice colla nocentes.
Latet obscuris condita uirtus
Clara tenebris. iustusque tulit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

a

Crimen iniqui.
Nil periuria nil nocet ipsis
Fraus mendaci compta colore.
Sed cum libuit viribus uti.
Quos innumeri metuunt populi
Summos gaudent subdere reges.
O iam miseras respice terras
Quisquis federa rerum nectis;
Operis tanti pars non vilis.
Homines quatimur fortune salo
Rapidos rector comprime fluctus.
Et quo celum regis inmensum.
Firma stabiles federe terras.

prosa quinta

Haec ubi continuato dolore delatravi. illa vultu
placido. nichilque meis questibus mota. cum te inquit
mestum lacrimantemque vidissem. ilico miserum exulemque cog
novi. sed quam id longinquum esset exilium. nisi tua prodidisset
oratio nesciebam. Sed tu quam procul a patria. non quidem pulsus
es. sed aberrasti. Ac si te pulsum existimari mavis. te
potius ipse repulisti. Nam id quidem de te numquam cuiquam
fas fuisset. Si enim cuius oriundus sis patrie reminiscaris. b
non uti atheniensium quondam multitudinis imperio regitur.
sed EIC. KYPANOC ECTIN. KAI. EIC. BACIΛEYC. qui frequen
tia civium non depulsione letatur. Cuius agi frenis atque obtemp
erare iusticie. summa libertas est. An ignoras illam tue ci
vitatis antiquissimam legem. qua sanctum est ei exulare non esse.
quisquis in ea sedem fundare maluerit. Nam qui vallo eius
ac munimine continetur. nullus metus est. ne exul esse me
reatur. At quisquis inhabitare illam velle desierit. pariter
desinit et mereri. Itaque non tam me loci huius quam tua
facies movet. Nec bibliothece potius comptos ebore c
ac vitro parietes. quam tue mentis sedem requiro. in qua non
libros sed id quod libris pretium facit. librorum quondam meorum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sententias collocavi. Et tu quidem de tuis in commune bonum meritis, vera quidem, sed pro multitudine gestorum tibi pauca dixisti. De obiectorum tibi vel honestate vel falsitate cunctis nota memorasti. De sceleribus fraudibusque delatorum recte tu quidem strictim attingendum putasti, quod ea melius uberiusque recognoscentis omnia vulgi ore celebrentur. Increpuisti etiam vehementer iniusti factum senatus. De nostra etiam criminatione doluisti. Lese quoque opinionis dampna flevisti. Postremum adversum fortunam dolor incanduit. Conquestusque non equa meritis premia pensari. In extremo muse sevientis uti que celum terras quoque pax regeret vota posuisti. Sed quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit, diversumque te dolor, ira, meror distrahunt, uti nunc mentis es, nondum te validiora remedia contingunt. Itaque lenioribus paulisper utemur, ut que in tumorem perturbationibus influentibus induruerunt, ad acrioris vim recipiendam medicaminis tactu blandiore mollescant.

Cum phebi radiis grave
Cancri sydus inestuat,
Tum qui larga negantibus
Sulcis semina credidit,
Elusus cereris fide
Quernas pergat ad arbores.
Numquam purpureum nemus
Lecturus violas petas,
Cum sevis aquilonibus
Stridens campus inhorruit,
Nec queras avida manu
Vernos stringe palmites,
Uvis si libeat frui;
Autumno potius sua
Bacchus munera contulit.
Signat tempora propriis
Aptans officiis deus,
Nec quas ipse coercuit
Misceri patitur vices.
Sic quod precipiti via
Certum deserit ordinem,
Letos non habet exitus.

Primum igitur paterisne me pauculis rogationibus statum tue mentis attingere atque temptare, ut qui modus sit tue curationis intelligam? Tu vero arbitratu, inquam, tuo que voles ut responsurum rogato. Tum illa: Hunccine, inquit, mundum temerariis agi fortuitisque casibus putas, an ullum cre-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dis ei inesse regimen rationis. At qui inquam nullo ex
istimaverim modo ut fortuita temeritate tam certa mo
veantur. Verum operi suo conditorem presidere deum scio. nec
umquam fuerit dies qui me ab hac sententie veritate depellat.
Ita est inquit. Nam id etiam paulo ante cecinisti. homines tantum divi
ne exsortes cure esse deplorasti. Nam de ceteris quin ratione
regerentur: nichil movebare. Pape autem vehementer ad
miror. cur in tam salubri sententia locatus egrotes.
b Verum altius perscrutemur. nescio quid abesse coniecto. Sed
dic mihi quoniam deo regi mundum non ambigis. quibus etiam guberna
culis regatur advertis. Vix inquam rogationis tue senten
tiam nosco: nedum ad inquisita respondere queam. Non me
inquit fefellit abesse aliquid per quod velut hiante valli ro
bore in animum tuum perturbationum morbus irrepserit.
c Sed dic mihi. meministine quis sit rerum omnium finis. quove toci
nature tendat intentio. Audieram inquam. sed memori
am meror hebetavit. Atqui scis unde cuncta processerint.
Novi inquam. deumque esse respondi. Et qui fieri potest ut prin
cipio cognito. quis sit rerum finis ignores. Verum
hi sunt perturbationum mores. ea valentia est. ut movere
quidem loco possint hominem. convellere autem sibique totum extirpa
d re non possint. Sed hoc quoque totum respondeas velim. hominemne
te esse meministi. Quidni inquam meminerim. Quid igitur homo sit
poterisne proferre. Hocine interrogas an esse me sciam
rationale animal atque mortale. Scio. et id me esse confiteor.
Et illa. nichilne aliud te esse novisti. Nichil. Iam scio inquit
morbi tui aliam vel maximam causam. Quid ipse sis
nosse desisti. Quare plenissime vel egritudinis tue rationem
vel aditum reconciliande sospitatis inveni. Nam quoniam
tui oblivione confunderis. exulem te et expoliatum propri
e is bonis esse doluisti. Quoniam vero quis sit rerum finis igno
ras. nequam homines atque nefarios potentes felicesque
arbitraris. Quoniam vero quibus gubernaculis mundus regatur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

oblitus es. has fortunae uices estimas sine rectore
fluitare. Magnae non ad morbum modo. uerum ad in
teritum quoque causae. Sed sospitatis auctori grates. quod te
nondum totum natura destituit. habemus maximum fomitem
tuae salutis. ueram de mundi gubernatione sententiam. quod
eam non casuum temeritati. sed diuinae rationi subditam credis.
Nihil igitur pertimescas. iam tibi ex hac minima scintilla ui
talis calor illuxerit. Sed quoniam firmioribus remediis nondum
tempus est. et eam mentium constat esse naturam. ut quotiens ab
iecerint ueras falsis opinionibus induantur. ex quibus orta
perturbationum caligo. uerum illum confundit intuitum. hanc
paulisper lenibus. mediocribusque fomentis attenuare temp
tabo. ut dimotis fallacium affectionum tenebris.
splendorem uerae lucis possis agnoscere.

Nubibus atris Condita nullum Fundere possunt
Sidera lumen; Si mare uoluens Turbidus auster
Misceat estum Vitrea dudum Parque sereni
Vnda diebus Mox resoluto Sordida ceno
Visibus obstat. Quique uagatur Montibus altis
Defluus amnis Sepe resistit Rupe soluti
Obice saxi. Tu quoque si uis Lumine claro
Cernere uerum Tramite recto Carpere callem.
Gaudia pelle. Pelle timorem. Spemque fugato
Nec dolor assit. Nubila mens est Vinctaque frenis
Hec ubi regnant; EXPLICIT LIBER I. INCIPIT II.

Post haec paulisper obticuit. atque ubi attentionem
meam modesta taciturnitate collegit. sic exor
sa est. Si penitus aegritudinis tuae causas habitumque cog
noui. fortunae prioris affectu desiderioque tabescis.
ea tantum animi tui statum sicuti tu tibi fingis muta
ta peruertit. Intellego multiformes illius
prodigii fucos. et eo usque cum
his quos eludere nititur
blandissimam familiaritatem dum intolera

F

·A· m· met· m·

prosa · i ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

bili dolore confundat : quos inspata reliquerit. Cuius
si naturam mores ac meritum reminiscare : nec habuis-
se te in ea pulchrum aliquid nec amisisse cognosces. Sed
ut arbitror haud multum tibi haec in memoriam revocare
laboravimus. Solebas enim praesentem blandientemque viri-
libus verbis incessere. eamque nostro addito prolatis insectaba-
b re sententiis. Verum omnis subita mutatio rerum : non sine
quodam quasi fluctu fit animorum. Sic factum est ut tuque
paulisper a tua tranquillitate discesseris. Sed tempus est hau-
rire te aliquid. ac degustare molle atque iocundum. quod
ad interiora transmissum : validioribus haustibus viam
fecit. Adsit igitur rethoricae suadela dulcedinis. quae tum tan-
recto calle procedit : cum nostra instituta non deserit ; cumque hac
musica nostri laris vernacula : nunc leviores : nunc graviores
c res modos succinat. Quid est igitur homo quod te in mesticiam luc-
tumque deiecit : novum credo aliquid inusitatumque vidisti.
Tu fortunam erga te esse mutatam : erras. Hii semper eius
mores sunt. ista natura. Servavit circa te propriam potius
in ipsa sui mutabilitate constantiam. Talis erat cum blan-
diebatur. cum tibi falsae illecebris felicitatis alluderet.
Deprehendisti caeci numinis ambiguos vultus. quae sese ad-
d huc velat aliis. tota tibi prorsus innotuit. Si probas : utere
moribus. ne queraris. Si perfidiam perhorrescis : sperne
atque abice perniciose illudentem. Nam quae nunc tibi est tanti causa do-
loris : haec eadem tranquillitatis esse debuisset. Reli-
quit enim te. quam non relicturam nemo umquam poterit esse secu-
rus. An vero tu preciosam estimas abituram felicitatem. et
cara tibi est fortuna praesens nec manendi fida. et cum dis-
cesserit allatura merorem : Quod si nec ex arbitrio
retineri potest. et calamitosos fugiens facit : quid est ali-
ud fugax quam futurae quoddam calamitatis indicium.
Neque enim quod ante oculos situm est suffecit intueri. Rerum
exitus prudentia metitur. Eademque in alterutro mu-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

stabilitas. nec formidandas fortune minas. nec
exoptandas facit esse blanditias. Postremo equo animo toleres o-
portet quicquid intra fortune aream geritur. cum semel iu-
go eius colla summiseris. Quod si manendi abeundique scri-
bere legem velis ei quam tu tibi dominam sponte legisti. nonne in-
iurius fueris. et impatientia sortem exacerbabis quam permu-
tare non possis. Si ventis vela committeres. non quo volun-
tas peteret. sed quo flatus impellerent promoveres. Si arvis se-
mina crederes. feraces inter se annos sterilesque pensa-
res. Fortune te regendum dedisti. domine moribus opor-
tet obtemperes. Tu vero impetum volventis rote retinere
conaris. At omnium mortalium stolidissime. si ma-
nere incipit. fors esse desistit.

p̄ma metrum

Hec cum superba verterit vices dextra
Et estuantis more fertur euripi.
Dudum tremendos seva proterit reges.
Humilemque victi sublevat fallax vultum.
Non illa miseros audit aut curat fletus
Ultroque gemitus dura quos fecit ridet.
Sic illa ludit. sic suas probat vires.
Magnumque suis monstrat ostentum.
Si quis visatur una stratus ac felix hora.

psa. 2a

Vellem autem pauca tecum fortune ipsius verbis agitare.
Tu igitur an ius postulet animadverte. Quid tu homo ream me
cotidianis agis querelis. quam tibi fecimus iniuriam. que
tibi tua detraximus bona. Quovis iudice de opum digni-
tatumque mearum possessione contende. Et si cuiusquam mortalium proprium
quid horum esse monstraveris. ego iam tua fuisse que re-
petis sponte concedam. Cum te matris utero natura produxit.
nudum rebus omnibus inopemque suscepi. meis opibus fo-
vi. et quod te nunc impatientem nostri facit. favore prona
indulgentius educavi. Omnia que mei iuris sunt. afflu-
entia et splendore circumdedi. Nunc mihi retrahere

(c) 2006 Ministerio de Cultura

manum liberae. Habes gratiam velut usus alienis. non
habes ius querelae. tamquam prorsus tua perdideris. Quid igitur inge
miscis. Nulla tibi a nobis est illata violentia. Opes. ho
nores. ceteraque talium mei sunt iuris. Dominam famulae
cognoscunt. Mecum veniunt. me abeunte discedunt. Au
dacter affirmem. si tua forent quae amissa conqueris. nullo
modo perdidisses. An ego sola meum ius exercere prohibebor.
Licet caelo proferre lucidos dies. eosdemque tenebrosis condere noc
tibus. Licet anno terrae vultum nunc floribus frugibusque redi
mire. nunc nimbis frigoribusque confundere. Ius est mari nunc
strato aequore blandiri. nunc procellis ac fluctibus inhorres
cere. Nos ad constantiam nostris moribus alienam. inexple
ta hominum cupiditas alligabit. Haec nostra vis est. hunc continu
um ludum ludimus. rotam volubili orbe versamus. Infima
summis. summa infimis commutare gaudemus. Ascende
si placet. sed ea lege ne uti cum ludicri mei ratio poscet des
cendere iniuriam putes. An tu mores ignorabas me
os. Nesciebas croesum regem lydorum. cyro paulo ante for
midabilem. mox deinde miserandum rogi flammis tra
ditum. misso caelitus imbre defensum. Num te praeterit paulum ex
persi regis a se capti calamitatibus pias impendisse la
crimas. Quid tragoediarum clamor aliud deflet. nisi in ad ex
discreto ictu fortunam felicia regna vertentem. Nonne
adolescentulus [duo dolia unum are quibe] ΔΟΙΟΥΣ ΠΙΘΟΥΣ. ΤΟΝ ΜΕΝ ΕΝΑ [malum aliud alterum autem bonum]
ΚΑΚΩΝ. ΕΤΕΡΟΝ. ΤΟΝ ΔΕ ΚΑΩΝ. in iovis limine
iacere didicisti. Quid si uberius de bonorum parte sumpsisti.
Quid si a te tota non discessi. Quid si haec ipsa mei mutabilitas
iusta tibi causa est sperandi meliora. Tamen ne animo contabes
cas. et intra commune omnibus regnum locatus. proprio vivere iure
desideres.

Si quantas rapidis flatibus incitus metrum 2m
Pontus versat harenas.
Aut quot stelliferis edita noctibus

Celo sydera fulgent.
Tantas fundat opes nec retrahat manum
Pleno copia cornu.
Humanum miseras haud ideo genus
Cesset flere querelas
b. Quamvis vota libens excipiat deus
Multi prodigus auri
Et claris avidos ornet honoribus,
Nil iam parta videntur,
Sed quesita vorans seva rapacitas
Altos pandit hiatus.
c. Que iam precipitem frena cupidinem
Certo fine retentent.
Largis cum potius muneribus fluens
Sitis ardescit habendi.
Numquam dives agit qui trepidus gemens
Sese credit egentem.

·psa·3a· His igitur si pro se tecum fortuna loqueretur: quid profecto contra hisceres
non haberes. Aut si quid est quo querelam tuam iure tuea-
ris: proferas oportet. dabimus dicendi locum. Tum ego.
speciosa quidem ista sunt inquam. oblitaque rethorice ac musice
melle dulcedinis. tum tantum cum audiuntur oblectant. Sed
miseris malorum sensus altior est. Itaque cum hec auribus in-
sonare desierint: insitus merror animum pregravat. Et il-
la ita est inquit. Hec enim nondum morbi tui remedia. sed
adhuc contumacis adversum curationem doloris. fomenta quedam
sunt. Nam que in profundum sese penetrent. cum tempestivum
b. fuerit admovebo. Verumtamen ne te existimari miserum
velis. An numerum modumque tue felicitatis oblitus es.
Taceo quod desolatum parente summorum te virorum cura suscepit. delectusque in
affinitatem principum civitatis quod pretiosissimum est propinqui-
tatis genus est: prius carus quam proximus esse cepisti. Quis non te
felicissimum cum tanto splendore socerorum. cum coniu-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

genus pudore. cum masculae quoque, quod plus est, opportunitate prolis. Praetereo, libet enim praeterire communia, sumptas in adolescentia negatas senibus dignitates; ad singularem felicitatis tuae cumulum venire delectat. Si quis rerum mortalium fructus ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri, cum duos pariter consules liberos tuos domo provehi sub frequentia patrum, sub plebis alacritate vidisti. Cum eisdem in curia curules insidentibus tu regiae laudis orator ingenii gloriam facundiaeque meruisti, cum in circo duorum medius consulum circumfusae multitudinis expectationem triumphali largitione satiasti. Dedisti ut opinor verba fortunae, dum te illa demulcet, dum te ut delicias suas fovet. Munus quod nulli umquam privato commodaverat abstulisti. Visne igitur cum fortuna calculum ponere? Nunc te primum liventi oculo praestrinxit. Si numerum laetorumque tristium modumve consideres, adhuc te felicem negare non possis. Quod si idcirco te fortunatum esse non aestimas, quoniam quae tunc laeta videbantur abierunt, non est quod te miserum putes, quoniam quae nunc creduntur maesta praetereunt. An tu in hanc vitae scaenam subitus hospesque venisti? Ullamne humanis rebus inesse constantiam reris, cum ipsum saepe hominem velox hora dissolvat? Nam etsi rara est fortuitis manendi fides, ultimus tamen vitae dies mors quaedam fortunae est etiam manentis. Quid igitur referre putes, tune illam moriendo deseras, an te illa fugiendo.

Cum polo Phoebus roseis quadrigis — 3m. metrum
Lucem spargere coeperit,
Pallet albentes hebetata vultus
Flammis stella prementibus.
Cum nemus flatu Zephyri tepentis
Vernis inrubuit rosis.
Spiret insanum nebulosus Auster.

BIBLIOTECA PÚBLICA DE TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Iam spinis abeat decus.
Sepe tranquillo radiat sereno
Immotis mare fluctibus.
Sepe feruentes aquilo procellas
Verso concitat equore.
Rara si constat sua forma mundo
Si tantas uariat uices.
Crede fortunis hominum caducis
Bonis crede fugacibus.
Constat eterna positumque lege est.
Vt constet genitum nichil.

prosa quarta

Tum ego. uera inquam commemoras o uirtutum omnium nutrix. nec infitiari possum prosperitatis mee uelocissimum cursum. Sed hoc est quod recolentem uehementius coquit. Nam in omni aduersitate fortune infelicissimum est genus infortunii. fuisse felicem. Sed quod tu inquit false opinionis supplicium luas. id rebus iure imputare non possis. Nam si te hoc inane nomen fortuite felicitatis mouet. quam pluribus maximisque habundes mecum reputes licet. Igitur si quod in omni fortune tue censu pretiosissimum possidebas. id tibi diuinitus illesum adhuc inuiolatumque seruatur. poteris ne meliora queque retinens. de infortunio iure causari. Atqui uiget incolumis illud pretiosissimum generis humani decus. Symachus socer. et quod uite pretio non segnis emeres. uir totus ex sapientia uirtutibus factus. suarum securus. tuis ingemiscit iniuriis. Viuit uxor ingenio modesta. pudicitie pudore precellens. et ut omnes eius dotes breuiter includam. patri similis. Viuit inquam tibique tantum uite huius exosa spiritum seruat. Quoque uno felicitatem minui tuam uel ipsa concesserim. tui desiderio. lacrimis ac dolore tabescit. Quid dicam liberos consulares. quorum iam ut in id etatis pueris. uel paterni uel auiti specimen elucet ingenii. Cum igitur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

preciosa sit mortalibus vite cura retinende. O te si
tua bona cognosceres felicem. cui suppetunt etiam nunc que vi
ta nemo dubitat esse cariora. Quare sicca iam lacrimas.
nondum est ad unum omnes exosa fortuna. nec tibi validior ni
mium tempestas incubuit. quando tenaces herent anchore. que
nec presentis solamen. nec futuri spem temporis abesse pati
antur. Et hereant inquam precor. illis namque manentibus
utcumque sese res habent enatabimus. Sed quantum ornamentis
nostris decesserit vides. Et illa promovimus inquit aliquan
tulum. si te nondum totius tue sortis piget. Sed delicias tu
as ferre non possum. qui abesse aliquid tue beatitudini tam
luctuosus atque anxius conqueraris. Quis est enim tam composite
felicitatis. ut non ex aliqua parte cum status sui qualitate
rixetur. Anxia enim res est humanorum conditio bonorum
et que vel numquam tota proveniat. vel numquam perpetua subsistat.
Huic census exuberat. sed est pudori degener sanguis. Hunc
nobilitas notum facit. sed angustia rei familiaris inclusus
esse mallet ignotus. Ille utroque circumfluus. vitam ce
libem deflet. Ille nuptiis felix. orbus liberis. alieno
censum nutrit heredi. Alius prole letatus. filii filieve
delictis mestus illacrimat. Ideo nemo facile cum fortune
sue conditione concordat. Inest enim singulis quod inexpertus ig
noret. et expertus exhorreat. Adde quod felicissimi cuiusque
delicatissimus sensus est. et nisi ad nutum cuncta suppetant,
omnis adversitatis insolens minimis quibusque prosternitur.
Adeo perexigua sunt que fortunatissimis beatitudinis sum
mam detrahunt. Quam multos esse coniectas qui sese celo pro
ximos arbitrentur. si de fortune tue reliquiis pars eis
minima contingeret. Hic ipse locus quem tu exilium vo
cas. incolentibus patria est. Adeo nichil miserum est nisi
cum putes. Contraque beata sors omnis est equanimita
te tolerantis. Quis est ille tam felix qui cum dederit impa
tientie manus. statum suum mutare non optet. Quam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

multis amaritudinibus humanae felicitatis
dulcedo respersa est. quae si etiam fruenti esse iocunda videatur
tamen quominus cum velit abeat retineri non possit. Liquet igitur
quam sit mortalium rerum misera beatitudo. quae nec apud
aequanimos perpetua perdurat. nec anxios tota delectat.
Quid igitur o mortales extra petitis. intra vos positam felicitatem.
Error vos inscitiaque confundit. Ostendam breviter tibi summae
cardinem felicitatis. Estne aliquid tibi te ipso pretiosius.
Nichil inquies. Igitur si tui compos fueris. possidebis quod nec
tu umquam amittere velis. nec fortuna possit auferre.
Atque ut agnoscas in his fortuitis rebus beatitudinem
constare non posse. sic collige. Si beatitudo est summum naturae
bonum ratione degentis. nec est summum bonum quod eripi
ullo modo potest. quoniam praecellit id quod nequeat auferri. mani
festum est quia ad beatitudinem percipiendam fortunae insta
bilitas aspirare non possit. Ad haec quem caduca ista feli
citas vehit. vel scit eam vel nescit esse mutabilem. Si nescit.
quaenam beata sors potest esse in ignorantiae caecitate. Si
scit. metuat necesse est ne amittat quod amitti posse
non dubitat. Quare continuus dolor non sinit esse felicem. An vero
si amiserit. neglegendum putat. Sic quoque perexile
bonum est. quod aequo animo ferat amissum. Et quoniam tu idem es cui
persuasum atque insitum permultis demonstrationibus scio.
mentes hominum nullo modo esse mortales. Cumque clarum sit
fortuitam felicitatem corporis morte finiri. dubitari
nequit. si haec afferre beatitudinem potest. quin omne mor
talium genus in miseriam mortis fine labatur. Quod si multos
scimus beatitudinis fructum non morte solum. verum
etiam doloribus suppliciisque quaesisse. quonam modo praesens
facere beatos potest. quae miseros transacta non efficit.

Quartum metrum

Quisquis volet perennem / Sterni flatibus euri.
Cautus ponere sedem / Et fluctibus minantem
Stabilisque nec sonori / Curat spernere pontum.

Montis cacumine alti.
Bibulas vitet harenas;
Illud protervus auster.
Totis viribus urget
Hae pendulum solutae.
Pondus ferre recusant;
b. Fugiens periculosam
Sortem sedis amoene
Humili domum memento
Certus figere saxo.
Quamvis tonet ruinis
Miscens aequora ventus.
Tu conditus quieti
Felix robore valli
Duces serenus evum.
Ridens etheris iras.

Sed quoniam rationum iam in te mearum fomenta descendunt, paulo validioribus utendum puto. Age enim si iam caduca et momentanea fortune dona non essent, quid in eis est quod aut vestrum umquam fieri queat aut non perspectum consideratumque vilescat? Divitie ne vel vestra vel sui natura pretiose sunt? quid earum potius? Aurum ne ac vis congeste pecunie? Atqui hec effundendo magis quam coacervando melius nitent. Si quidem avaritia semper odiosos, claros largitas facit. Quod si manere apud quemque non potest quod transfertur in alterum, tunc est pretiosa pecunia cum translata in alios largiendi usu desinit possideri. b. At eadem si apud unum quanta est ubique gentium congeratur, ceteros sui inopes fecerit. Et vox quidem tota pariter multorum replet auditum. vestre vero divitie nisi comminute in plures transire non possunt. Quod cum factum est pauperes faciant necesse est quos relinquunt. O igitur angustas inopesque divitias quas nec habere totas pluribus licet et ad quemlibet sine ceterorum paupertate non veniunt. c. An gemmarum fulgor oculos trahit. Sed si quid est in hoc splendore precipui, gemmarum est lux illa non hominum. quas quidem mirari homines vehementer admiror. Quid est enim carens anime motu atque compage quod animate rationabilique nature pulchrum esse iure videatur? Que tametsi conditoris opera suique distinctione postreme aliquid pulchritudinis trahunt, infra vestram tamen excellentiam collocate, admirationem vestram nullo modo merebantur. d. An vos agrorum pulchritudo delectat. quidni. Est enim

Prosa quinta · de divitiis · de gemmis · de agris

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pulcherrimi operis pulcra portio. Sic enim quondam sereni
maris facie gaudemus. sic celum. sidera. lunam. solemque mira-
mur. Num te horum aliquid attingit? Num audes alicuius tali-
um splendore gloriari? An vernis floribus ipse distingueris?
Aut tua in estivos fructus intumescit ubertas? Quid ina-
nibus gaudiis raperis? Quid externa bona pro tuis amplexa-
ris? Numquam tua faciet esse fortuna. que a te natura rerum fe-
cit aliena. Terrarum quidem fructus animantium procul dubio
debentur alimentis. Sed si quod nature satis est explere indigen-
tiam velis. nichil est quod fortune affluentiam petas. Pau-
cis enim minimisque natura contenta est. Cuius sacietatem si
superfluis urgere velis. aut iniocundum quod infuderis fiet.
aut noxium. Iam vero pulcherrimum (pulchrum) variis fulgere vestibus
putas. quarum si grata intuitu species est. aut materie na-
turam aut ingenium mirabor artificis. An vero te longus
ordo famulorum facit esse felicem? Qui si viciosi moribus
sint. perniciosa domus sarcina. et ipsi domino vehe-
menter inimica. Sin vero probi. quonam modo in tuis opibus aliena
probitas numerabitur? Ex quibus omnibus nichil horum que tu in tuis compu-
tas bonis. tuum esse bonum liquido demonstratur. Quibus si
nichil inest appetende pulcritudinis. quid est quod vel amissis
doleas. vel letaris retentis? Quod si natura pulcra sunt. quid id tua
refert? Nam hec per se a tuis quoque opibus sequestrata. placuis-
sent. Neque enim idcirco sunt preciosa. quod in tuas venere di-
vitias. sed quoniam preciosa videbantur. tuis ea divitiis ad-
numerare maluisti. Quid autem tanto fortune strepitu
desideratis? Fugare credo indigentiam copia queritis.
Atqui hoc vobis in contrarium cedit. Pluribus quippe admi-
niculis opus est ad tuendam preciose supellectilis varie-
tatem. Verumque illud est permultis illos indigere qui per-
multa possideant. Contraque minimum qui habundan-
tiam suam nature necessitate. non ambitus superfluitate me-
ciantur. Itane autem nullum est proprium vobis atque insitum bonum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ut in externis ac sepositis rebus bona vestra queratis. Sic
rerum versa conditio est. ut divinum merito rationis animal. non
aliter sibi splendere. nisi inanimate supellectilis possessione vide
atur. Et alia quidem suis contenta sunt. vos autem deo mente consi
miles ab rebus infimis excellentis nature ornamenta cap
tatis. nec intelligitis quantam conditori vestro faciatis
iniuriam. Ille genus humanum terrenis omnibus prestare
voluit. vos autem dignitatem vestram infra infima quaeque
detruditis. Nam si omne cuiusque bonum eo cuius est constat esse pre
ciosius. cum vilissima rerum vestra bona esse iudicatis. eisdem vos
metipsos vestra existimatione submittitis. Quod quidem
haut inmerito cadit. humane quippe nature ista conditio
est. ut tum tantum ceteris rebus cum se cognoscit excellat. Eadem tamen
infra bestias redigatur. si se nosse desierit. Nam ceteris animan
tibus sese ignorare nature est. hominibus vitio venit. Quam vero
late patet vester hic error. qui ornari posse aliquid orna
mentis existimatis alienis. At id fieri nequit. Nam si aliquid
ex appositis luceat. ipsa quidem que sunt apposita laudantur.
Illud vero his tectum atque velatum in sua nichilominus feditate
perdurat. Ego vero nego illud esse bonum quod noceat habenti. Num
id mentior. Minime inquis. Atqui divitie possidentibus
persepe nocuerunt. Cum pessimus quisque eoque alieni magis avidus
quicquid usquam auri gemmarumque est se solum qui habeat dignissi
mum putat. Tu igitur qui nunc contum gladiumque sollicitus pertimes
cis. si vite huius callem vacuus viator intrasses. coram
latrone securus cantares. O preclara opum mortalium be
atitudo. quam cum adeptus fueris. securus esse desistis.

Pauca licet portes argenti vascula puri nocte iter ingressus contum gladiumque timebis. Et mote ad lunam trepidabis arundinis umbram. Cantabit vacuus coram latrone viator.

Quintum metrum

Felix nimium prior etas.
Contenta fidelibus arvis.
Nec inerti perdita luxu.
Facili que sera solebat.
Ieiunia solvere glande.
Non bachica munera norant.
Liquido confundere melle.
Nec lucida vellera serum.
Tyrio miscere veneno.
Somnos dabat herba
salubres.
Potum quoque lubricus amnis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Umbras altissima pinus.
Nondum maris alta secabat
Nec mercibus undique lectis
Noua littora uiderat hospes.
Tunc classica seua tacebant,
Odiis nec fusus acerbis
Cruor horrida tinxerat arua.
Quid enim furor hosticus ulla
Uellet prior arma mouere,
Cum uulnera seua uiderent
Nec premia sanguinis ulla?
Utinam modo nostra redirent
In mores tempora priscos!
Sed seuior ignibus ethne
Feruens amor ardet habendi.
Heu quis primus fuit ille
Auri qui pondera tecti
Gemmasque latere uolentes
Preciosa pericula fodit?

Quid autem de dignitatibus potentiaque disseram, quas uos uere dignitatis ac potestatis inscii celo exequatis? Que si in improbissimum quemque ceciderunt, que flammis ethne eructuantibus, quod diluuium tantas strages dederint? Certe, uti meminisse te arbitror, consulare imperium, quod libertatis principium fuerat, ob superbiam consulum uestri ueteres abolere cupiuerunt, qui ob eandem superbiam prius regium de ciuitate nomen abstulerant. At si quando, quod perrarum est, probis deferantur, quid in eis aliud quam probitas utentium placet? Ita fit ut non uirtutibus ex dignitate, sed ex uirtute dignitatibus honor accedat. Que uero est ista uestra expetibilis et preclara potentia? Nonne, o terrena animalia, consideratis quibus qui presidere uideamini? Nunc si inter mures uideres unum aliquem ius sibi ac potestatem pre ceteris uendicantem, quanto moueris cachinno! Quid uero si corpus spectes, inbecillius homine reperire queas, quos sepe muscularum quoque uel morsus uel in secreta queque reptantium necat introitus? Quo uero quisquam ius aliquod in quempiam nisi in solum corpus et quod infra corpus est, fortunam loquor, possit exercere? Numquid libero imperabis animo? Num mentem firma sibi ratione coherentem de statu proprie quietis amouebis? Cum liberum quendam uirum suppliciis se tyrannus adacturum putaret, ut aduersum se facte coniurationis conscios proderet.

s. ac lagé

b

c

b

d

ratio de abscisio ne lingue

(c) 2006 Ministerio de Cultura

linguam ille momordit atque abscidit et in os tyranni
sevientis abiecit. Ita cruciatus quos putabat tyrannus
materiam crudelitatis vir sapiens fecit esse virtutis.
Quid autem est quod in alium facere quisque possit quod sustinere ab alio
ipse non possit. Busiridem accepimus necare hospites
solitum ab hercule hospite fuisse mactatum. Regulus
plures penorum bello captos in vincla coniecerat. sed mox
ipse victorum cathenis manus prebuit. Ullamne igitur eius hominis
potentiam putas. qui quod ipse in alio potest ne id in se alter va
leat efficere non possit. Ad hec si ipsis dignitatibus ac po
testatibus inesset aliquid naturalis boni ac proprii. numquam pessimis
provenirent. Neque enim sibi solent adversa sociari. Natura res
puit ut contraria queque iungantur. Ita cum pessimos
plerumque dignitatibus fungi dubium non sit. illud etiam
liquet natura sui bona non esse. que se pessimis herere pa
tiantur. Quod quidem de cunctis fortune muneribus dig
nius existimari potest. que ad improbissimum quemque uberiora
perveniunt. De quibus illud etiam considerandum puto. quod nemo
dubitat esse fortem. cui fortitudinem inesse conspexerit. et
cuicumque velocitas adest. manifestum est esse velocem. Sic
musica quidem musicos. medicina medicos. rettho
rica rettores facit. Agit enim cuiusque rei natura
quod proprium est. nec contrariarum rerum miscetur effectibus. et ultro
que sunt adversa depellit. At qui nec opes inexpletam resti
guere avariciam queunt. nec potestas sui compotem
fecerit. quem viciose libidines insolubilibus astrictum
retinent cathenis. et collata improbis dignitas non modo
non efficit dignos. sed prodit potius et ostentat indignos.
Cur ita provenit. Gaudetis enim res sese aliter habentes.
falsis compellare nominibus. que facile ipsarum rerum redar
guuntur effectu. Itaque nec ille divitie. nec illa
potentia. nec hec dignitas iure appellari potest. Postre
mo idem de tota fortuna concludere licet. in qua nichil ex

q; petendū. nich natiue bonitatis in eē manifestū ē. Que nō se bonis sēp adiungit. & bonos qb; fuīt adiuncta nō efficit.

·6.m metr.

Nouimus quantas dederit ruinas
Urbe flāmata patrib; q; cesis.
Frē qui qndā ferus intēpto.
Matris effuso maduit cruore
Corp' & uisu gelidū perrans
Ora n̄ tinxit lacrimis s; eē
Censor extincti potuit decoris.
Hic tn̄ sceptro regebat pplos
Quos uidet condens radios sub undas.
Phebus extremo ueniens ab ortu
Quos pmūt septē gelidi triones
Quos nothus sicco uiolentus estu
Torret ardentes recoquens harenas.
Celsa nū tandē ualuit potestas
Uertere praui rabiē neronis.
Heu grauē sortē quotiens iniquus
Additur seuo gladius ueneno.

Red pbat actū series neronis.

·Prosa ·7·

Tum ego. scis inquā ipsa. minimū nob ābitionē mortaliū rerū fuisse dn̄atā. s; materiā gerendis reb; optauim'. q ne uirtus tacita consenesceret. Et illa. Atq hoc unū ē q prestantes qdē natura mentes. s; nondū ad extremā manū uirtutū pfectioe pducta allicere possit. glē. s. cupido. & optimorū in re. p. fama meritorū. Que q sit exilis & toci' uacua ponderis. sic cōsidera. Omnē terre ambitū sicuti astrologicis demonstrationib; accepisti. ad celi spatiū. puncti constat optinere rōnē. i. ut si ad celestis globi magnitudinē cōferatur. nich prorsus spatii habere iudicetur. Huius igitur tā exigue in mundo rōnis regionis. sic ptolomeo pbante didicisti. q'rta fere portio ē. q nob cognitis aīantib; incolatur. Huic q'rte. si quantū maria paludesq; pmūt. quantūq; siti uasta regio distenditur cogitatione subtraxeris. uix angustissima inhabitandi hoīb; area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodā puncto circumsepti atq; conclusi. de puulganda fama de pferendo nomine cogitatis. Aut qd habeat amplū magnificūq; gloria tā angustis exiguisq; limitib; artata. Adde qd hoc ipsū breuis habitaculi septū plures incolunt nationes. lingua. morib;. toci' uite rōne distantes. Ad quas tū difficultate itinerum. tū lo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quendi diuersitate. tum commercii insolentia. non modo fa-
ma hominum singulorum. sed ne urbium quidem peruenire queat. Eta-
te quippe marci tullii sicut ipse quodam loco significat. nondum cau-
casum montem romane rei publice fama transcendat. Et erat
tunc adulta parthis etiam ceterisque id locorum gentibus formi-
dolosa. Uides ne igitur quam sit angusta. quam compressa gloria. quam
dilatare ac propagare laboratis. An ubi romani nominis
transire fama nequit. romani hominis gloria progredietur. Quid quod
d diuersarum gentium mores inter se atque instituta discordant.
ut quod apud alios laude. apud alios supplicio dignum iudicetur.
Quo fit ut si quem fame predicatio delectat. huic in plurimos
populos nomen proferre nullo modo conducat. Erit igitur peruagata
inter suos gloria quisque contentus. et intra unius gentis terminos pre-
e clara illa fame immortalitas coartabitur. Sed quam multos
clarissimos suis temporibus uiros. scriptorum inops
deleuit obliuio. Quamquam quid ipsa scripta proficiant. que cum suis
auctoribus premit longior atque obscura uetustas.
f Uos uero uobis immortalitatem propagare uidemini. cum fu-
turi famam temporis cogitatis. Quod si ad infinita spatia eternitatis
pertractes. quid habes quod de nominis tui diuturnitate leteris.
Unius etenim mora momenti. si decem milibus conferatur annis.
quoniam utrumque spatium diffinitum est. minimam licet habet tamen
aliquam portionem. At hic ipse numerus annorum eiusque quamlibet
multiplex. ad interminabilem diuturnitatem ne comparari
quidem potest. Etenim finitis ad se inuicem fuerit quedam. Infi-
niti uero atque finiti nulla umquam poterit esse collatio. Ita
fit ut quamlibet prolixi temporis fama. si cum inexhausta eter-
nitate cogitetur. non parua. sed plane nulla esse uide-
g atur. Uos autem nisi ad populares auras. inanesque rumores
recte facere nescitis. Et relicta conscientie uirtu-
tisque prestantia. de alienis premia sermunculis pos-
tulatis. Accipe in huiusmodi arrogantie leuita-
te. quam festiue aliquis illuserit. Nam cum quidam ad

(c) 2006 Ministerio de Cultura

oris esset hominem contumeliis. qui non ad uerum uirtutis usum. sed ad superbam gloriam falsum sibi nomen philosophi induerat. adiecissetque iam se sciturum an ille philosophus esset. siquidem illatas iniurias leniter patienterque tolerasset. ille patientiam paulisper assumpsisset accepta contumelia. uelut insultans. iam tandem inquit intelligis me esse philosophum. Tum ille nimium mordaciter. intellexeram inquit si tacuisses. Quid autem est quod ad precipuos uiros. de his enim sermo est qui uirtute gloriam petunt. quid inquam est quod ad hos de fama post resolutum morte suprema corpus attineat. Nam quod si mentem rationes credi uetant. toti moriuntur homines. nulla est omnino gloria. cum is cui ea esse dicitur non existat omnino. Sin uero bene sibi mens conscia terreno carcere resoluta. celum libera petit. nonne omne terrenum negotium spernat. que se celo fruens terrenis gaudet exemptam.

Stan[?] uulgatum. Si tacuisses philosophus fuisses

7m metrum

Quicumque solam mente precipiti petit.
Summumque credit gloriam.
Late patentis etheris cernat plagas.
Artumque terrarum situm.
Breuem replere non ualentis ambitum.
Pudebit aucti nominis,
Quid o superbi colla mortali iugo
Frustra leuare gestiunt,
Licet remotos fama per populos means
Diffusa linguas explicet.
Et magna titulis fulgeat claris domus.
Mors spernit altam gloriam,
Inuoluit humile pariter et celsum caput.
Equatque summis infima,
Ubi nunc fidelis ossa Fabricii manent.
Quid Brutus aut rigidus Cato.
Signat superstes fama tenuis pauculis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Nomen inane litteris.
Sed quod decora novimus vocabula:
Num scire consumptos datur? — i. mortuos
Iacetis ergo prorsus ignorabiles.
Nec fama notos efficit.
Quod si putatis longius vitam trahi
Mortalis aura nominis:
Cum sera vobis rapiet hoc etiam dies,
Iam vos secunda mors manet.

de adversitate

· prosa · 8 ·

VIII

Sed ne me inexorabile contra fortunam gerere bellum putes. est aliquando cum de hominibus illa fallax, bene mereatur. Tum scilicet cum se aperit. cum frontem detegit. moresque profitetur. Nondum forte quid loquar intelligis. Mirum est quod dicere gestio. eoque sententiam verbis explicare vix queo. Etenim plus hominibus reor adversam: quam prosperam prodesse fortunam. Illa enim semper specie felicitatis cum videtur blanda, mentitur. Hec semper vera est. cum se instabilem mutatione demonstrat. Illa fallit. hec instruit. Illa mendacium specie bonorum mentes fruentium ligat. hec cognitione fragilis felicitatis absolvit. Itaque illam videas ventosam. fluentem. suique semper ignaram. hanc sobriam. succinctamque ipsius adversitatis exercitatione prudentem. Postremo felix a vero bono devios blandimentis trahit. Adversa plerumque ad vera bona reduces unco retrahit. An hoc inter minima estimandum putas. quod amicorum tibi fidelium mentes. hec aspera. hec horribilis fortuna detexit? Hec tibi certos sodalium vultus ambiguosque secrevit. discedens suos abstulit. tuos reliquit. Quanti hoc integer ut videbaris tibi fortunatus emisses. Nunc .i. amissas opes querere (desine), quod pretiosissimum divitiarum genus est, amicos invenisti.

Prosperitas nunquam fidem (?) s(cilicet) novit amicorum. donec fortuna vertat in oppositum.

Ita de amicis locutus fuerat: amore acquiri, prosperitas (?) in laude amoris ostendendo quod fieri possit amore.

8 · metrum

Quod mundus stabili fide
Concordes variat vices:
Quod pugnantia semina
Foedus perpetuum tenent,
Quod Phoebus roseum diem:
Curru provehit aureo.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ut quas duxerit hesperus
Phoebe noctibus imperet.
Ut fluctus avidum mare
Certo fine cohercerat
Ne terris liceat vagis
Latos tendere terminos.
Hanc rerum seriem ligat.
Terras ac pelagus regens.
Et caelo imperitans amor.
Hic si frena remiserit.
Quicquid nunc amat invicem
Bellum continuo geret.
Et quam nunc socia fide
Pulchris motibus incitant.
Certent solvere machinam;
Hic sancto populos quoque
Iunctos foedere continet;
Hic et coniugii sacrum.
Castis nectit amoribus;
Hic fidis etiam sua
Dictat iura sodalibus;
O felix hominum genus
Si vestros animos amor
Quo caelum regitur regat.

Explicit liber II. Incipit III.

prosa .i.

Iam cantum illa finierat: cum me audiendi avidum stupentemque arrectis adhuc auribus carminis dulcedo defixerat. Itaque paulo post. O inquam summum lassorum solamen animorum. quam tu me vel sententiarum pondere vel canendi etiam iocunditate refovisti. Adeo ut iam me post haec imparem fortunae ictibus esse non arbitrer. Itaque remedia quae paulo ante acriora esse dicebas. non modo non perhorresco: sed audiendi avidus vehementer efflagito. Tum illa sensi inquit cum verba nostra tacitus attentusque rapiebas. eumque tuae mentis habitum vel expectavi. vel quod est verius ipsa perfeci. Talia sunt quippe quae restant ut degustata quidem mordeant. interius autem recepta dulcescant. Sed quod tu te audiendi cupidum dicis. quanto ardore flagrares. si quonam te ducere aggrediamur agnosceres. Quonam inquam? Ad veram inquit felicitatem quam tuus quoque somniat animus, sed occupato ad imagines visu: illam ipsam non potest intueri. Tum ego. Fac obsecro. et quae illa vera sit. sine cunctatione demonstra. Faciam inquit illa. tui causa libenter. Sed quae tibi causa notior est. eam prius designare verbis. atque informare conabor, ut ea perspecta cum in contrariam partem flexeris oculos: vere

Ego adhuc desiderabam audire. Instanter locutus sum ut illa tacuit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

[Q]uo speciem beatitudinis possis agnoscere.

Qui serere ingenuum (i. nobilem) uolet agrum,
Liberat arua prius fruticibus, (ii. ex.)
Falce rubos filicemque resecat,
Ut noua fruge grauis Ceres eat.
Dulcior est apium mage labor, (iii. ex.)
Si malus ora prius sapor edat.
Gratius astra nitent ubi nothus (auster) (iiii. ex.)
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer ut tenebras pepulerit, (v. ex.)
Pulchra dies roseos agit equos.
Tu quoque falsa tuens bona prius (applicat ad propositum)
Incipe colla iugo retrahere.
Vera dehinc animum subierint.

Prosa 2a

Tum defixo paululum uisu, et uelut in augustam suae mentis sedem recepta, sic coepit. Omnis mortalium cura quam multiplicium studiorum labor exercet, diuerso quidem calle procedit, sed ad unum tamen beatitudinis finem nititur peruenire. Id autem est bonum quo quis adepto nichil ulterius desiderare queat. Quod quidem est omnium summum bonorum, cunctaque intra se bona continens. Cui si quid aforet, summum esse non posset, quoniam relinqueretur extrinsecus quod posset optari. Liquet igitur esse beatitudinem statum bonorum omnium congregatione perfectum. (Beatitudinis diffinitio)
Hunc uti diximus diuerso tramite mortales omnes
(b.) conantur adipisci. Est enim mentibus hominum ueri boni
naturaliter inserta cupiditas, sed ad falsa deuius error ab
ducit. Quorum quidem alii summum esse bonum nichilo indige .1. (Opiniones false circa finem)
re credentes, ut diuitiis affluant elaborant. Alii uero .2.
bonum quod sit dignissimum ueneratione iudicantes, adep
tis honoribus reuerendi ciuibus suis esse nituntur. Sunt qui sum .3.
mum bonum in summa potentia esse constituant. Hii uel reg
nare ipsi uolunt, uel regnantibus adherere conantur. At .2.
quibus optimum quiddam claritas uidetur, hii uel belli uel pa
cis artibus gloriosum nomen propagare festinant. Plurimi .4.
uero boni fructum gaudio leticiaque metiuntur. Hii felicissi
mum putant uoluptate diffluere. Sunt etiam qui horum fines
causasque alterutro permutent, ut qui diuitias ob potentiam
uoluptatesque desiderant, uel qui potentiam seu pecuniam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

causa. seu proferendi nominis petunt. In his igitur cete
risque talibus humanorum actuum votorumque versatur in
tentio. veluti nobilitas favorque popularis. que videntur
quandam claritudinem comparare. Uxor ac liberi. que iocun
ditatis gratia petuntur. Amicorum vero quod sanctissimum quidem genus
est. non in fortuna sed in virtute numeratur. Reliquum
vero vel potentie causa vel delectationis assumitur. Iam
vero corporis bona promptum est. ut ad superiora referantur.
Robur enim magnitudoque videntur prestare valentiam.
pulcritudo atque velocitas celebritatem. salubritas
voluptatem. quibus omnibus solam beatitudinem desiderari li
quet. Nam quod quisque pre ceteris petit. id summum iudicat esse
bonum. Sed summum bonum beatitudinem esse diffinivimus.
quare beatum iudicat esse statum. quem pre ceteris quisque desi
derat. Habes igitur ante oculos propositam fere formam felici

Felicitas humana

tatis humane. opes. honores. potentiam. gloriam. vo
luptates. Que quidem sola considerans epycurus. con
sequenter sibi summum bonum voluptatem esse constituit. quod
cetera omnia iocunditatem animo videantur afferre. Sed

F

ad hominum studia revertor. quorum animus etsi caligante
memoria tamen bonum suum repetit. sed velut ebrius
domum quo revertatur tramite ignorat. Num enim viden
tur errare hi. qui nichilo indigere nituntur. Atqui non est
aliud quod perficere eque beatitudinem possit. quam copi
osus bonorum omnium status. nec alieni egens. sed sibi ip
se sufficiens. Num vero labuntur hi. qui quod sit optimum
id etiam reverentie cultu dignissimum putant. Mini
me. Neque enim vile quiddam contempnendumque est. quod adipis
ci omnium fere mortalium laborat intentio. An in bo
nis non est numeranda potentia. Quid igitur. Num imbecil
lum ac sine viribus estimandum est. quod omnibus rebus
constat esse prestantius. An claritudo nichili pen
denda est. Sed sequestrari nequit. quin omne quod excellentis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

simum sit, id etiam videatur esse clarissimum. Nam non esse anxiam tristemque beatitudinem nec doloribus molestiisque subiectam quid attinet dicere, quando in minimis quoque rebus id appetitur quod habere fruique delectet? Atqui haec sunt quae adipisci homines volunt, eaque de causa divitias, dignitates, regna, gloriam, voluptatesque desiderant, quod per haec sibi sufficientiam, reverentiam, potentiam, celebritatem, leticiam credunt esse venturam. Bonum est igitur quod tam diversis studiis homines petunt. In quo quanta sit naturae vis facile monstratur. Cum licet sint variae dissidentesque sententiae, tamen in diligendo boni fine consentiunt.

Sire divitie et peccato

2m. metrum

Quantas rerum flectat habenas
Natura potens, quibus immensum
Legibus orbem provida servet
Stringatque ligans inresoluto
Singula nexu, placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.
·A· Quamvis Poeni (i. africani) pulchra leones
Vincula gestent manibusque datas
Captent escas metuantque trucem
Soliti verbera ferre magistrum,
Si cruor horrida tinxerit ora,
Resides olim redeunt animi
Fremituque gravi meminere sui;
Laxant nodis colla solutis
Primusque lacer dente cruento
Domitor rapidas imbuit iras.
·B· Quae canit altis garrula ramis
Ales caveae clauditur antro;
Huic licet illita pocula melle
Largasque dapes dulci studio
Ludens hominum cura ministret,
Si tamen arto saliens texto

BIBLIOTECA PÚBLICA DE TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Nemorum gratas uiderit umbras:
sparsas pedibus proterit escas.
Siluas tantum mesta requirit.
Siluas dulci uoce susurrat;
Validis quondam uiribus acta
Pronum flectit uirga cacumen.
Hanc si curuans dextra remisit:
Recto spectat uertice celum;
Cadit hesperias phebus in undas:
Sed secreto tramite rursus.
Currum solitos uertit ad ortus;
Repetunt proprios queque recursus.
Redituque suo singula gaudent.
Nec manet ulli traditus ordo:
Nisi quod fini iunxerit ortum:
Stabilemque sui fecerit orbem.

Vos quoque o terrena animalia: tenui licet imagine. uestrum tamen principium somniatis. uerumque illum beatitudinis finem. licet minime perspicaci: qualicumque tamen cogitatione prospicitis. eoque uos et ad uerum bonum naturalis ducit intentio: et ab eodem multiplex error abducit. Considera namque an per ea quibus se homines adepturos beatitudinem putant: ad destinatum finem ualeant peruenire. Si enim uel pecunia uel honores. ceteraque tale quid afferunt. cui nichil bonorum abesse uideatur. nos quoque fateamur aliquos fieri horum adeptione felices. Quod si neque id ualent efficere quod promittunt. bonisque pluribus carent. nonne liquido falsa in eis beatitudinis species deprehenditur. Primum igitur te ipsum qui paulo ante diuitiis affluebas interrogo. Inter illas habundantissimas opes. numquamne animum tuum concepta ex qualibet iniuria confudit anxietas. Atqui inquam libero me fuisse animo. quin aliquid semper angerer reminisci nequeo. Nonne quia uel aberat quod abesse non uelles. uel aderat quod adesse noluisses. Ita est inquam. Illius igitur presentiam. huius absentiam desiderabas. Confiteor inquam. Eget uero inquit eo quod quisque desiderat. Eget inquam. Qui uero eget aliquo non est usquequaque sibi sufficiens. Minime inquam. Tu itaque hanc insufficientiam plenus inquit opibus sustinebas. Quidni inquam. Opes igitur nichilo indigentem sufficientemque facere nequeunt.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et hoc erat quod premittere uidebantur. Atqui hoc quoque max-
ime considerandum puto. quod nichil habeat suapte natura
pecunia. ut his a quibus possidetur inuitis nequeat auferri.
Fateor inquam. Quidni fateare cum eam cotidie ualentior
aliquis eripiat inuito. Unde enim forenses querimonie.
nisi quod uel ui uel fraude nolentibus pecunie repetuntur erep-
te. Ita inquam. Egebit igitur extrinsecus petito presidio. quo suam
pecuniam quisque tueatur. Quis inquam id neget. Atqui non ege-
ret eo. nisi possideret pecuniam quam posset amittere. Du-
bitari inquam nequit. In contrarium igitur relapsa est res. Nam que
sufficientes sibi facere putabantur opes. alieno potius
presidio faciunt indigentes. Quis autem modus est quo pel-
latur diuitiis indigentia. Num enim diuites esurire
nequeunt. Num sitire non possunt. Num frigus hiber-
num pecuniosorum membra non sentiunt. Sed adest inquies
opulentis quo famem satient. quo sitim frigusque depellant.
Sed hoc modo consolari quidem diuitiis indigentia potest. au-
ferri autem penitus non potest. Nam si hec hians semper atque ali-
quid poscens opibus expletur. maneat necesse est quod possit
expleri. Taceo quod nature minimum. quod auaricie ni-
chil satis est. Quare si opes nec summouere indigentiam
possunt. et ipse suam faciunt. quid est quod eas sufficientiam
prestare credatis.

Quamuis fluente diues auri gurgite
Non expleturas cogat auarus opes.
Oneretque bacis colla rubri litoris.
Ruraque centeno scindat opima boue.
Nec cura mordax deseret superstitem.
Defunctumque leues non comitantur opes.

Sed dignitates honorabilem reuerendumque cui pue-
nerint reddunt. Num uis ea magistratibus ut utentium men-
tibus uirtutes inferant. uitia depellant. Atqui non
fugare. sed illustrare potius nequitiam solent. Quo fit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Nonius quidam consul romanus fuit sedens in curuli i. iudiciaria sella quem strumam appellat i. gibbosum vel rubosum. [illegible]

ut indignentur eas sepe nequissimis hominibus contigisse. Unde catullus licet in curuli nonium sedentem strumam tamen appellat. Videsne quantum malis dedecus adiciant dignitates? Atque minus eorum patebit indignitas si nullis honoribus inclarescant. Tu quoque num tandem tot periculis adduci potuisti ut cum decorato gerere magistratum putares. cum in eo mentem nequissimi scurre delatorisque cerneres. Non enim possumus ob honores reverentia dignos iudicare quos ipsis honoribus iudicamus indignos. At si quem sapientia preditum videres. num posses eum vel reverentia vel ea qua est preditus sapientia non dignum putare? Minime. Inest enim dignitas propria virtuti. quam protinus in eos quibus fuerit adiuncta transfundit. Quod quia populares facere nequeunt honores. liquet eos propriam dignitatis pulchritudinem non habere. In quo illud est animadvertendum magis. Nam si eo abiectior est quo magis a pluribus quisque contempnitur. cum reverendos facere nequeat quos pluribus ostentat. despectiores potius improbos dignitas facit. Verum non impune. reddunt namque improbi parem dignitatibus vicem. quas sua contagione commaculant. Atque ut agnoscas veram illam reverentiam per has umbratiles dignitates non posse contingere sic collige. Si quis multiplici consulatu functus in barbaras nationes forte devenerit. venerandumne barbaris honor faciet? Atqui si hoc naturale munus dignitatibus foret. ab officio suo quoquo gentium nullo modo cessarent. Sicut ignis ubique terrarum numquam tamen calere desistit. Sed quoniam id eis non propria vis sed hominum fallax adnectit opinio. vanescunt ilico cum ad eos venerint qui dignitates eas esse non estimant. Sed hoc apud exteras nationes. Inter eos vero apud quos orte sunt num perpetuo perdurant? Atqui pretura magna olim potestas nec inane nomen. et senatorii census gravis

Vinum quod [illegible] ubique [illegible] semper est [illegible] sicut ignis non ita [illegible]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sarcina. Si quis quondam populi annonam curasset. magnus habebatur. nunc ea prefectura quid abiectius? Ut enim paulo ante diximus. quod nichil habet proprii decoris opinione utentium. nunc splendorem accipit. nunc amittit. Si igitur reverendos facere nequeunt dignitates. si ultro improborum contagione sordescunt. si mutatione temporum splendere desinunt. si gentium estimatione uilescunt. quid est quod in se expetende pulcritudinis habeant. nedum aliis prestent.

Tyrus est ciuitas que sarrana uocatur a sarrana pisce ...

metrum

Quamuis se tyrio superbus ostro. Sed quondam dabat improbus uerendis
comeret et niueis lapillis. Patribus indecores curules.
Inuisus tamen omnibus uigebat. Quis illos igitur putet beatos.
luxurie nero seuientis. Quos miseri tribuunt honores.

prosa .4.

An uero regna regumque familiaritas efficere potentem ualet? Quidni? Quando eorum felicitas perpetuo perdurat. At plena est exemplorum uetustas. plena etiam presens etas. qui reges felicitatem calamitate mutauerint. O preclara potentia. que nec ad conseruationem quidem sui satis efficax inuenitur. Quod si hec regnorum potestas beatitudinis auctor est. nonne si qua parte defuerit felicitatem minuat. miseriam importet? Sed quamuis late humana tendantur imperia. plures necesse est gentes relinqui quibus regum quisque non imperet. Qua uero parte beatos faciens desinit potestas. hac impotentia subintrat que miseros facit. Hoc igitur modo maiorem regibus inesse necesse est miserie portionem. Expertus sortis sue periculorum tyrannus. regni metus pendentis supra uerticem gladii terrore simulauit. Que est igitur hec potestas que sollicitudinum morsus expellere. que formidinum aculeos uitare nequit? Atqui uellent ipsi uixisse securi. sed nequeunt. dehinc de potestate gloriantur. An tu potentem censes quem uideas uelle quod non possit efficere? Potentem censes qui satellite latus ambit. qui quos terret ipse plus metuit. qui ut potens esse uideatur in seruientium manu situm est? Nam

De isto tyranno dicit macrobius li. ... c. 26
quod fuit dyonisius ...

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quid ego de regum familiaribus disseram, cum regna ipsa
tante inbecillitatis plena demonstrem? quos quidem regia po-
testas sepe incolumis, sepe autem lapsa prosternit. Nero
Senecam familiarem preceptoremque suum ad eligende mortis co-
egit arbitrium. Papinianum diu inter aulicos potentem mili-
tum gladiis Antoninus obiecit. Atqui uterque potentie sue
renuntiare voluerunt. quorum Seneca opes etiam suas tradere
Neroni. seque in otium transferre conatus est. Sed dum ruituros
moles ipsa trahit, neuter quod voluit effecit. Que est igitur
ista potentia quam pertimescunt habentes? quam nec cum
habere velis tutus sis, et cum deponere cupias vitare non pos-
sis? An presidio sunt amici quos non virtus sed fortuna
conciliat? Sed quem felicitas amicum fecit, infortuni-
um faciet inimicum. Que vero pestis efficacior ad no-
cendum quam familiaris inimicus?

Qui se volet esse potentem,
Animos domet ille feroces,
Nec victa libidine colla
Fedis summittat habenis.
Etenim licet Indica longe
Tellus tua iura tremescat,
Et serviat ultima Thile,
Tamen atras pellere curas
Miserasque fugare querelas
Non posse potentia non est.

Gloria vero quam fallax sepe, quam turpis est! Unde non in-
iuria tragicus exclamat: ω ΔΟΞΑ. ΔΟΞΑ. ΜΥΡΙΟΙ-
ΣΙ. ΔΗ ΒΡΟΤΩΝ. ΟΥΔΕΝ ΓΕΓΩΣΙ. ΒΙΟΤΟΝ. ΩΓΚΩ-
ΣΑΣ. ΜΕΓΑΝ. Plures enim magnum se-
pe nomen falsis vulgi opinionibus abstulerunt. Quo
quid turpius excogitari potest? Nam qui falso predicantur,
suis ipsi necesse est laudibus erubescant. Que si etiam
meritis conquisita sit, quid tamen sapientis adiece-
rit conscientie, qui bonum suum non populari ru-
more, sed conscientie veritate metitur? Quod si hoc
ipsum propagasse nomen pulchrum videtur, consequens est
ut fedum non extendisse iudicetur. Sed cum, uti paulo ante
disserui, plures gentes esse necesse sit ad quas unius

Seneca magister fuit neronis qui prius notus ... — De Senecca nerone

Gloria non fieri beatos. quia fallit et decipit insperantes. turpis. quia de rebus malegestis acquiritur.

prosa 6ª. ho. quod in gloria mundi hominis bonum non consistit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fama hominum negat pervenire. sit ut quem tu estimas esse gloriosum (l maxima) in proxima parte terrarum videatur inglorius. Inter hec vero popularem gratiam nec commemoratione quidem dignam puto. que nec iudicio provenit nec umquam firma perdurat. Iam vero quam sit inane. quam futile nobilitatis nomen. quis non videat? Que si ad claritudinem refertur. aliena est. Videtur namque esse nobilitas. quedam de meritis veniens laus parentum. Quod si claritudinem predicatio facit. illi sint clari necesse est qui predicantur. quare splendidum te si tuam non habes aliena claritudo non efficit. Quod si quid est in nobilitate bonum. id arbitror esse solum: ut inposita nobilibus necessitudo videatur. ne a maiorum virtute degenerent.

Est homo fidelis qui fundit ... quod audit

Omne hominum genus in terris simili surgit ab ortu.
Unus enim rerum pater est. unus cuncta ministrat.
Ille dedit Phoebo radios. dedit et cornua lune.
Ille homines etiam terris dedit ut sidera celo.
Hic clausit membris animos celsa sede petitos.
Mortales igitur cunctos edit nobile germen.
Quid genus et proavos strepitis? si primordia vestra
Auctoremque deum spectes. nullus degener extat.
Ni vitiis peiora fovens proprium deserat ortum.

Quid autem de corporis voluptatibus loquar. quarum appetentia quidem plena est anxietatis. satietas vero penitentie? Quantos ille morbos. quam intolerabiles dolores. quasi quendam fructum nequitie fruentium solent referre corporibus. Quarum motus quid habeat iocunditatis ignoro. Tristes vero esse voluptatum exitus. quisquis reminisci libidinum suarum volet intelliget. Que si beatos explicare possunt. nichil cause est quin pecudes quoque beate esse dicantur. quarum omnis ad explendam lacunam corporalem festinat intentio. Honestissima quidem coniugis foret liberorumque iocunditas.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sed nimis e natura dictum est. nescio quem filios invenisse tortores. quorum quam sit mordax quaecumque conditio. neque alias expertum te. neque nunc anxium necesse est admonere. In quo illud iure euripidis mei probo sententiam. qui carentem liberis infortunio dixit esse felicem.

Habet hoc voluptas omnis
Stimulis agit fruentes
Apiumque par volantum
Ubi grata mella fudit.
Fugit. et nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

Nihil igitur dubium est quin hae ad beatitudinem viae devia quaedam sint. nec perducere quemquam eo valeant ad quod se perducturas esse promittunt. Quantis vero implicitae malis sint. brevissime monstrabo. Quid enim pecuniam ne congregare conaberis? Sed eripies habenti. Dignitatibus fulgere velis? danti supplicabis. et qui praeire ceteros honore cupis: poscendi humilitate vilesces. Potentiam ne desideras? subiectorum insidiis obnoxius: periculis subiacebis. Gloriam petas? sed per aspera quaeque distractus securus esse desistis. Voluptariam vitam degas? Sed quis non spernat atque abiciat vilissimae fragilissimaeque rei corporis servitium? Iam vero qui bona prae se corporis ferunt. quam exigua quam fragili possessione nituntur. Num enim elephantos mole. tauros robore superare poteritis? Num tigres velocitate praeibitis? Respicite caeli spatium. firmitudinem. celeritatem. et aliquando desinite vilia mirari. Quod quidem caelum non his potius est quam sua qua regitur ratione mirandum. Formae vero nitor ut rapidus est. ut velox. et vernalium florum mutabilitate fugacior. Quod si ut aristoteles ait linceis oculis homines uterentur. ut eorum visus obstantia quaeque penetraret. Nonne introspectis visceribus illud alcibiadis superficie corpus pulcherrimum turpissimum videretur. Igitur te pulchrum videri non tua natura. sed oculorum spectantium reddit

Nota de alcibiade

(c) 2006 Ministerio de Cultura

infirmitatis. Postremo estimate quam vultis nimio corporis bona, dum sciatis hoc quodcumque miramini triduane febris igniculo posse dissolvi. Ex quibus omnibus illud redigere in summam licet, quod hec que nec prestare que pollicentur bona possunt, nec omnium bonorum congregatione perfecta sunt, ea nec ad beatitudinem quasi quidam calles ferunt, nec beatos ipsa perficiunt.

Heu quam miseros tramite devio
Abducit ignorantia!
Non aurum in viridi queritis arbore
Nec vite gemmas carpitis,
Non altis laqueos montibus abditis
Ut pisce ditetis dapes,
Nec vobis capreas si libeat sequi,
Tyrrena captatis vada;
Ipsos quin etiam fluctibus abditos
Norunt recessus equoris,
Que gemmis niveis unda feracior
Vel que rubentis purpure,
Nec non que tenero pisce vel asperis
Prestent echinis litora.
Sed quonam lateat quod cupiunt bonum,
Nescire ceci sustinent,
Et quod stelliferum transabiit polum,
Tellure demersi petunt.
Quid dignum stolidis mentibus imprecer?
Opes, honores ambiant;
Et cum falsa gravi mole paraverint,
Tum vera cognoscant bona.

Hactenus mendacis formam felicitatis ostendisse suffecerit, quam si perspicaciter intueris, ordo est deinceps que sit vera monstrare. Atqui video, inquam, nec opibus sufficientiam nec regnis potentiam nec reverentiam dignitatibus nec celebritatem gloria nec leticiam voluptatibus posse contingere. An etiam causas cur id ita sit deprehendisti? Tenui quidem veluti rimula michi videor intueri, sed ex te apertius cognoscere malim. Atqui promptissima ratio est. Quod enim simplex indivisumque natura, id error humanus separat et a vero atque perfecto ad falsum imperfectumque traducit. An tu arbitraris quod nichilo indigeat egere potentia? Minime, inquam. Recte tu quidem. Nam si quid est quod in ulla re imbecillioris valentie sit, in hac presidio necesse est egeat alieno. Ita est, inquam. Igitur sufficientie potentieque una eademque natura. Sicu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

d dere. Quod uero huiusmodi sit: spernendumne esse censes. An contra
omnium rerum ueneratione dignissimum? At hoc inquam
ne dubitari quidem potest. Addamus igitur sufficientie potentieque
reuerentiam. ut hec tria unum esse iudicemus. Addamus si
quidem uera uolumus confiteri. Quid uero inquit? Obscurumne
e hoc atque ignobile censes esse. an omni celebritate clarissi
mum? Considera uero ne quod nichilo indigere. quod poten
tissimum. quod honore dignissimum esse concessum est egere cla
ritudine quam sibi prestare non possit. atque ob id aliqua ex
parte uideatur abiectius. Non possum inquam quin hoc uti
est. ita etiam celeberrimum esse confitear. Consequens igitur est
ut claritudinem superioribus tribus nichil differre fateamur.
f Consequitur inquam. Quod igitur nullius egeat alieni. quod suis cunc
ta uiribus possit. quod sit clarum atque reuerendum: nonne
hoc etiam constat esse letissimum? Sed unde huic inquam
tali meror ullus obrepat: ne cogitare quidem possum.
Quare plenum esse leticia siquidem superiora manebunt:
g necesse est confiteri. Atqui illud quoque per eadem neces
sarium est. sufficientie. potentie. claritudinis. reueren
tie. iocunditatis. nomina quidem esse diuersa. nullo modo uero
discrepare substantiam. Necesse est inquam. Hoc igitur quod
est unum simplexque natura. prauitas humana dispertit.
et dum rei que partibus caret partem conatur adipisci: nec
portionem que nulla est: nec ipsam quam minime affectat
h assequitur. Quonam inquam modo? Qui diuitias inquit petit
penurie fuga: de potentia nichil laborat. uilis
obscurusque esse mauult. multas etiam sibi naturales
quoque subtrahit uoluptates: ne pecuniam quam parauit
amittat. Sed hoc modo ne sufficientia quidem contingit
ei. quem ualentia deserit. quem molestia pungit. quem ui
i litas abicit. quem recondit obscuritas. Qui uero solum
posse desiderat. profligat (i. destruit) opes. despicit uolupta
tes honoremque potentia carentem. gloriam quoque nichili

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pendeat. Sed hunc quoque quam multa deficiant uides. Fit
enim ut aliquando necessariis egeat. ut anxietatibus mor
deatur. Cumque haec depellere nequeat. id quoque quod maxime pe
k. tebat potens esse desistat. Similiter rationari de honoribus
gloria. uoluptatibus licet. Nam cum unumquodque horum idem quod cetera
sit. quisquis horum aliquid sine ceteris petit. nec illud quidem
quod desiderat apprehendit. Quid igitur inquam. Si qui cuncta
simul cupiat adipisci. summam quidem ille beatitudi
l. nis uelit. Sed num in his eam reperiet quae demonstrauimus
id quod pollicentur non posse conferre. Minime inquam. In
his igitur quae singula quaedam expetendorum praestare creduntur.
beatitudo nullo modo uestiganda est. Fateor inquam. et hoc
nichil dici uerius potest. Habes igitur inquit et formam falsae fe
licitatis. et causas. deflecte nunc in aduersum mentis intui
m. tum. Ibi enim ueram quam promisimus statim uidebis. Atqui haec
inquam uel caeco perspicua est. eamque tu paulo ante monstra
sti. dum falsae causas aperire conabaris. Nam nisi fallor
ea uera est et perfecta felicitas. quae sufficientem. poten
tem. reuerendum. celebrem. laetumque perficiat. Atque ut
me intus animaduertisse cognoscas. quae unum horum quia
idem cuncta sunt. ueraciter praestare potest. hanc esse plenam
n. beatitudinem sine ambiguitate cognosco. O te alum
ne hac opinione felicem. Siquidem hoc inquit adiece
ris. Quidnam inquam. Essene aliquid in his mortalibus
caducisque rebus putas. quod huiusmodi possit statum afferre.
Minime inquam puto. Idque a te nichil ut amplius de
sideretur ostensum est. Haec igitur uel imagines ueri boni uel
imperfecta quaedam dare bona mortalibus uidentur. Verum
autem atque perfectum bonum conferre non possunt. Assen
o. tio inquam. Quoniam igitur agnouisti quae uera illa sit. quae autem
mentiantur beatitudinem. nunc superest ut unde ueram
hanc petere possis agnoscas. Id quidem inquam iam dudum
uehementer expecto. Sed cum ut in thimeo platoni inquit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

[illegible] [margin note]

tiō placet. in minimis quoque reb; diuinū p̄sidiū debeat implorari. quid nunc faciendū censes. ut illi' sūmi boni sedem repire mereamur. Inuocandū inquā rerū omniū patrē. quo p̄misso. nullū rite fundat' exordium. Recte inquit. ac simul ita modulata ē;

Phylosophia ostensura boe. q̄ sit sūmū bonū. 7 q̄s ꝑueniat' ad ipsū. diuinū inuocat auxiliū. [illegible]

9m metr.

O qui ꝑpetua mūdū ratione gubernas.
Terrarum celiq; sator. qui temp' ab euo
Ire iubes. stabilisq; manens das cuncta moueri.
Quē nō externe pepulerunt fingere cause
Materie fluitantis op'. uerū insita sūmi
Forma boni. liuore carens. tu cuncta superno
Ducis ab exemplo. pulchrū pulcherrim' ipse
Mundū mēte gerens. similiq; in imagine formans.
Perfectasq; iubes ꝑfectū absoluere partes.
Tu numeris elementa ligas. ut frigora flāmis
Arida conueniant liquidis. ne purior ignis
Euolet. aut mersas deducant pondera t̄ras.
Tu triplicis mediā nature cuncta mouentē
Conectens animā. ꝑ consona mēbra resoluis.
Que cū secta duos motū glomerauit in orbes.
In semet reditura meat. mentēq; ꝓfundam
Circuit. et simili conuertit imagine celū.
Tu causis animas parib'. uitasq; minores
Prouehis. et leuib' sublimes curib' aptans
In celū t̄rāq; seris. quas lege benigna
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.
Da pat' augustā menti conscendere sedem.
Da fontē lustrare boni. da luce reperta.
In te conspicuos animi defigere uisus.
Dissice t̄rene nebulas. et pondera molis.
Atq; tuo splendore mica. tu nāq; serenū.
Tu requies tranquilla piis. te cernere finis.
Principiū. uector. dux. semita. t̄minus idem.

Ab euo. [illegible] reuolutio t̄pis [illegible] ꝑpetuitas [illegible] dicit' greci ꝑpetuior.

Notandū q̄d [illegible] mod' p̄cedit. [illegible] t̄pe. electiōe. origine. [illegible] t̄pe ū flores. fructū. electione ut fruct' flores. origine ū materia [illegible] sonus [illegible] ū dic aug' [illegible] sionis.

Tu triplicis. hic loq' de mundana aīa q̄ triplicis nate ē; [illegible] uegetabilis ut ī arborib; sensibil' ut ī aīalib; rationabil' ut ī hoīb; [illegible] rationabilis ī discernendo bona a malis. [illegible] ī appetendo bonis. irascibil' malis. Mediā uocat [illegible] dicit phisica. [illegible] ipsā aīā ī medio posuit. [illegible] firmamentū [illegible] eā ꝑsona [illegible] uocat celestia corpa rotunda ut sole. [illegible] aīā hīt.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

prosa .10.

Quoniam igitur que sit imperfecti · que etiam perfecti boni for
ma uidisti · nunc demonstrandum deum reor · quonam hec felicitatis
perfectio constituta sit. In quo illud primum arbitror inqui
rendum · an aliquod huiusmodi bonum quale paulo ante
definisti in rerum natura possit existere · ne nos preter
rei subiecte ueritatem · cassa cogitationis imago deci
piat. Sed quin existat · sitque hoc ueluti quidam omnium fons bo
norum · negari nequit. Omne enim quod imperfectum esse dicitur ·
id imminutione perfecti · imperfectum esse perhibetur. Quo fit ut
si in quolibet genere imperfectum quid esse uideatur · in
eo perfectum quoque aliquid esse necesse sit. Etenim perfectione
sublata · unde illud quod imperfectum perhibetur extiterit ·
Nec fingi quidem potest. Neque enim ab diminutis inconsum
matisque natura rerum cepit exordium · sed ab integris
absolutisque procedens · in hec extrema atque effeta dila
bitur. Quod si uti paulo ante monstrauimus · est quedam
boni fragilis imperfecta felicitas · esse aliquam solidam
perfectamque non potest dubitari. Firmissime inquam uerissi
simeque conclusum est. Quo uero inquit habitet ita con
sidera. Deum rerum omnium principem bonum esse · communis
humanorum conceptio probat animorum. Nam cum nichil
deo melius excogitari queat · id quo melius nichil
est bonum esse quis dubitet. Ita uero bonum esse deum ratio de
monstrat · ut perfectum quoque in eo bonum esse conuin
cat. Nam ni tale sit · rerum omnium princeps esse non po
terit. Erit enim eo prestantius aliquid perfectum possidens bonum ·
quod hoc prius atque antiquius esse uideatur. Omnia namque perfec
ta minus integris priora esse claruerunt. Quare ne
in infinitum ratio prodeat · confitendum est summum deum
summi perfectique boni esse plenissimum. Sed perfectum bonum
ueram esse beatitudinem constituimus · ueram igitur beatitudinem in summo deo sitam esse necesse
est. Accipio inquam · nec est quod contradici ullo modo queat. Sed
quaeso te inquit · uide quam id sancte atque inuiolabiliter probes

Ueram esse beatitudinem constituimus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quod bonum summum summi dei cuius esse plenissimum. Quo
nam inquam modo? Ne hunc rerum omnium patrem, illud summum
bonum quo plenus esse perhibetur vel extrinsecus accepisse vel ita
naturaliter habere praesumas, quasi habentis dei habi-
taeque beatitudinis diversam cogites esse substantiam. Nam si
extrinsecus acceptum putes, praestantius id quod dederit ab eo quod
acceperit existimare possis. Sed hunc esse rerum omnium praecellen-
tissimum dignissime confitemur. Quod si natura quidem
inest, sed est ratione diversum, cum de rerum principe loquamur deo,
fingat qui potest: quis haec diversa coniunxerit? Postremo quod a qua-
libet re diversum est, id non est illud a quo intelligitur esse diver-
sum. Quare quod a summo bono diversum est sui natura, id sum-
mum bonum non est. Quod nefas est de eo cogitare quo nichil con-
stat esse praestantius. Omnino enim nullius rei natura suo princi-
pio melior poterit existere. Quare quod omnium principium
sit, id etiam sui substantia summum esse bonum verissi-
ma ratione concluserim. Rectissime inquam. Sed sum-
mum bonum beatitudinem esse concessum est. Ita est inquam.
Igitur inquit deum esse ipsam beatitudinem necesse est con-
fiteri. Nec propositis inquam prioribus refragari queo, et
illis hoc illatum consequens esse perspicio. Respice inquit
an hinc quoque idem firmius approbetur, quod duo summa
bona quae a se diversa sint esse non possunt. Etenim quae
discrepant bona, non esse alterum quod sit alterum liquet.
Quare neutrum poterit esse perfectum, cum alteri al-
terum deest. Sed quod perfectum non sit, id summum non esse manifes-
tum est. Nullo modo igitur quae summa sunt bona, ea possunt
esse diversa. Atqui et beatitudinem et deum summum bonum
esse collegimus. Quare necesse est ipsam summam esse beati-
tudinem quae sit summa divinitas. Nichil inquam nec
re ipsa verius, nec ratiocinatione firmius, nec
deo dignius concludi potest. Super haec inquit igitur veluti ge-
ometrae solent demonstratis propositis aliquid inferre

Margin notes: d. — Quod deus sit summum bonum — c. — Et non sint duo — f.

Gloss at the foot of the page:
Si ... omissis [illegible] quae inter se confligunt contendere velimus, ex eo ipso quam valde illi iaceant intellegere
possumus. Ex hac enim parte pudor pugnat, illinc petulantia; hinc pudicitia, illinc stuprum;
hinc fides, illinc fraudatio; hinc pietas, illinc scelus; hinc constantia, illinc furor; hinc honestas,
illinc turpitudo; hinc continentia, illinc libido; hinc denique aequitas, temperantia, fortitudo,
prudentia, virtutes omnes certant cum iniquitate, luxuria, ignavia, temeritate,
cum vitiis omnibus; postremo copia cum egestate, bona ratio cum perdita, mens sana cum
insania, bona denique spes cum omnium rerum desperatione confligit. In eiusmodi certa-
mine ... dii ipsi immortales cogant ab ...

fiunt homines beati. beatitudo vero ipsa est divinitas. divinitatis adeptione.

re quae porismata ipsi vocant. ita ego quoque tibi velu
ti corollarium dabo. Nam quoniam beatitudinis adeptione
beatos fieri manifestum est. Sed uti iustitiae adeptione iusti,
sapientiae sapientes fiunt. ita divinitatem adep
tos. deos fieri simili ratione necesse est. Omnis igitur be
atus deus. Sed natura quidem unus. participatione vero nichil
prohibet esse quam plurimos. Et pulchrum inquam hoc atque
pretiosum sive porisma sive corollarium vocari mavis.
g Atqui hoc quoque pulchrius nichil est quod his adnectendum
esse ratio persuadet. Quid inquam. Cum multa be
atitudo inquit continere videatur. utrumne haec omnia
unum veluti corpus beatitudinis quadam partium va
rietate coniungant. an sit eorum aliquid quod beatitu
dinis substantiam compleat. ad hoc vero cetera referantur.
Vellem inquam id ipsarum rerum commemoratione pate
faceres. Nonne inquit beatitudinem bonum esse censu
mus. Ac summum quidem inquam. Addas inquit hoc omnibus licet.
Nam eadem sufficientia summa est eadem summa potentia. re
verentia quoque claritas. ac voluptas. beatitudo
esse iudicatur. Quid igitur. Haecine omnia, bonum. suffici
entia. potentia. ceteraque veluti quaedam beatitudi
nis membra sunt. an ad bonum veluti ad verticem cuncta refe
runtur. Intellego inquam quid investigandum proponas. sed
h quid constituas audire desidero. Cuius discretionem rei
sic accipe. Si haec omnia beatitudinis membra forent.
a se quoque invicem invicem discreparent. Haec est enim par
tium natura. ut unum corpus diversa componant. Atqui haec
omnia idem esse monstrata sunt. Minime igitur membra sunt.
Alioquin ex uno membro beatitudo videbitur esse coniuncta.
quod fieri nequit. Id quidem inquam dubium non est. Sed id quod restat
i exspecto. Ad bonum vero cetera referri palam est. Idcirco enim suf
ficientia petitur. quoniam bonum esse iudicatur. Idcirco potentia.
quoniam id quoque esse creditur bonum. Idem de reverentia. cla

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ritudine. iocunditate coniectare licet. Omnium igitur
expetendorum summa atque causa bonum est. Quod enim neque re
neque similitudine ullum in se retinet bonum, id expeti
nullo modo potest. Contraque etiam quae natura bona non sunt,
tamen si esse videantur, quasi vere bona sint appetun-
tur. Quo fit uti summa, cardo atque causa expetendorum
omnium bonitas esse iure credatur. Cuius vero causa
quid expetitur, id maxime videtur optari. Veluti si salutis
causa quispiam velit equitare, non tam equitandi mo-
tum desiderat quam salutis effectum. Cum igitur omnia boni gratia
petantur, non illa potius quam bonum ipsum desideratur ab omnibus. Sed
propter quod cetera optantur, beatitudinem esse concessimus. Quare
sic sola quoque quaeritur beatitudo. Ex quo liquido apparet ip-
sius boni et beatitudinis unam atque eandem esse substantiam. Ni-
chil video cur dissentire quispiam possit. Sed deum veramque
beatitudinem unum atque idem esse monstravimus. Ita inquit.
Securo igitur concludere licet dei quoque in ipso bono nec
usquam alio sitam esse substantiam.

Huc omnes pariter venite capti,
Quos fallax ligat improbis cathenis
Terrenas habitans libido mentes,
Hic erit vobis requies laborum,
Hic portus placida manens quiete,
Hoc patens unum miseris asylum.
Non quicquid Tagus aureis harenis
Donat, aut Hermus rutilante ripa,
Aut Indus calido propinquus orbi
Candidis miscens virides lapillos,
Illustrant aciem, magisque caecos
In suas condunt animos tenebras;
Hoc quicquid placet excitatque mentes,
Infimis tellus aluit cavernis;
Splendor quo regitur vigetque caelum,

Assentior inquam.
Cuncta enim firmissi-
mis nexa rationibus
constant. Tum illa.
Quanti inquit estimabis
si bonum ipsum quid sit ag-
noveris. Infinito in-
quam. Siquidem mihi pariter
deum quoque qui bonum
est continget agnoscere.
Atqui hoc verissima
inquit ratione patefa-
ciam. maneant modo
quae paulo ante conclu-
sa sunt. Manebunt.
Nonne inquit mons-

Vincat obscuras animum tenebras.
Hanc quisquis poterit notare lucem
Candidos phoebi radios negabit.

stratum est ea que appetuntur a pluribus idcirco uera perfectaque bona non esse quoniam a se inuicem discreparent. Cumque alteri abesset alterum plenum absolutumque bonum afferre non posse. Tum autem uerum bonum fieri cum in unam ueluti formam atque efficientiam colliguntur. ut que sufficientia est eadem sit potentia reuerentia. claritas atque iocunditas. nisi uero unum atque idem omnia sint. nichil habere quo inter expetenda numerentur. Demonstratum inquam. nec dubitari ullo modo potest. Que igitur cum discrepant minime bona sunt. cum uero unum esse ceperint bona fiunt. nonne hec ut bona sint unitatis fieri adeptione contingit. Ita inquam uidetur. Sed omne quod bonum est boni participatione bonum esse concedis an minime. Ita est. Oportet igitur idem esse unum atque bonum simili ratione concedas. Eadem namque substantia est eorum quorum naturaliter non est diuersus effectus. Negare inquam nequeo. Nostine igitur inquit omne quod est tamdiu manere atque subsistere quamdiu sit unum. sed interire atque dissolui pariter atque unum esse destiterit. Quonam modo? Ut in animalibus inquit cum in unum coeunt ac permanent anima corpusque id animal uocatur. Cum uero hec unitas utriusque separatione dissoluitur interire nec iam animal esse liquet. Ipsum quoque corpus cum in una forma membrorum coniunctione permanet. humana uisitur species. At si distributae segregataeque partes corporis distraxerint unitatem. desinit esse quod fuerat. Eoque modo percurrenti cetera procul dubio patebit subsistere unumquodque dum unum est. Cum uero unum esse desinit interire. Consideranti inquam mihi plura minime aliud uidetur. Estne igitur inquit quod in quantum naturaliter agat relicta subsistendi ap-

Omne quod est ideo est quia unum / unum quod est singulare est

petentia. uenire ad interitum corruptionemque desi
deret? Si animalia inquam considero quae habent aliquam
uolendi nolendique naturam: nichil inuenio quod
nullis extra cogentibus abiciant manendi intentio
nem. et ad interitum sponte festinent. Omne namque
animal tueri salutem laborat. mortem uero perniciemque
deuitat. Sed quid de herbis arboribusque. quid de in
animatis omnino consentiam rebus prorsus dubito.
Atqui non est quod de hoc quoque possis ambigere. cum herbas
atque arbores intuearis primum sibi conuenientibus
innasci locis. ubi quantum earum queat natura. cito ex
arescere atque interire non possint. Nam aliae quidem
campis aliae montibus oriuntur. Alias ferunt paludes.
aliae saxis herent. aliarum fecundae sunt steriles hare
nae. Quas si in alia transferre quispiam loca conetur: ares
cant. Sed dat cuique natura quod conuenit. et ne dum
manere possint intereant. elaborat. Quid quod omnes
uelud in terras ore demerso trahunt alimenta radicibus.
ac per medullas robur corticemque diffundunt? Quid quod mol
lissimum quidque sicuti medulla est interiore semper sede re
conditur. extra uero quadam ligni firmitate. ultimum autem
cortex aduersum caeli intemperiem quasi mali patiens
defensor opponitur? Iam uero quanta est naturae diligen
tia. ut cuncta multiplicato semine propagentur. quae omnia
non modo ad tempus manendi. uerum generatim quoque quasi in
perpetuum permanendi. ueluti quasdam machinas esse
quis nesciat? Ea etiam quae inanimata esse creduntur.
nonne quod suum est quaeque simili ratione desiderant? Cur
enim flammas quidem sursum leuitas uehit. terras uero deor
sum pondus deprimit. nisi quod haec singulis loca motionesque
conueniunt? Porro autem quod cuique consentaneum est:
id unumquodque conseruat. sicuti ea quae sunt inimica
corrumpunt. Iam uero quae dura sunt ut lapides. adhe-

[Margin notes: "quod omnia ad sui conseruationem intendunt"; "aliarum"; "natura non diligenter ad ... [illegible]"]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

rent tenacissime partibus suis, in se facile dissoluantur
restituuntur. Liquentia uero ut aer atque aqua, facile quidem
diuidentibus cedunt, sed cito in ea rursus a quibus sunt
abscisa relabuntur. Ignis uero omnem refugit sectionem.
Nec nunc nos de uoluntariis animae cognoscentis motibus,
sed de naturali intentione tractamus. Sicuti est quod accep
tas escas sine cogitatione transigimus, quod in somno
spiritum ducimus nescientes. Nam nec in animalibus quidem
manendi amor ex animae uoluntatibus, uerum ex na
turae principiis uenit. Nam saepe mortem cogentibus cau
sis quam natura reformidat uoluntas amplectitur. Contra
que illud quo solo mortalium rerum durat diuturnitas
gignendi opus, quod natura semper appetit, interdum coheret
uoluntas. Adeo haec sui caritas non ex animali mo
tione, sed ex naturali intentione procedit. Dedit
enim prouidentia creatis a se rebus hanc uel maximam
manendi causam, ut quoad possunt naturaliter manere de
siderent. Quare nihil est quod ullo modo queas dubitare
cuncta quae sunt appetere naturaliter constantiam permanen
di, deuitare perniciem. Confiteor inquam, nunc me indu
bitato cernere, quae dudum incerta uidebantur. Quod autem
inquit subsistere ac permanere petit, id unum esse de
siderat. Hoc enim sublato, nec esse quidem cuiquam perma
nebit. Verum est inquam. Omnia igitur inquit unum desiderant.
Consensi. Sed unum id ipsum monstrauimus esse quod bonum est.
Ita quidem. Cuncta igitur bonum petunt. Quod quidem ita
describas licet, ipsum bonum esse quod desideretur ab omnibus.
Nihil inquam uerius excogitari potest. Nam uel ad nihi
lum cuncta referuntur, et uno ueluti uertice destitu
ta sine rectore fluitabunt, aut si quid est ad quod uniuer
sa festinent, id erit omnium summum bonorum. Et illa, ni
mium inquit o alumne laetor, ipsam enim mediae ueri
tatis notam mente fixisti. Sed in hoc patuit tibi quod ig-

norare te paulo ante dicebas. Quid inquam? Quis
esset inquit rerum omnium finis. Id est enim profecto quod
desideratur ab omnibus. Quod quia bonum esse collegimus:
oportet rerum omnium finem bonum esse fateamur.

m. xi. met. m.

Quisquis profunda mente vestigat verum.
Cupitque nullis ille deviis falli.
In se revolvat intimi lucem visus.
Longosque in orbem cogat inflectens motus.
Animumque doceat quicquid extra molitur;
Suis retrusum possidere thesauris.
Dudum quod atra texit erroris nubes.
Lucebit ipso perspicacius phoebo;
b. Non omne namque mente depulit lumen.
Obliviosam corpus invehens molem;
Heret profecto semen introrsum veri.
Quod excitatur ventilante doctrina;
Nam cur rogati sponte recta censetis.
Ni mersus alto viveret fomes corde?
Quod si platonis musa personat verum.
Quod quisque discit immemor recordatur.

prosa. xii.

Tum ego platoni inquam vehementer assentior. Nam
me horum iam secundo commemoras. Primum quod memo
riam corporea contagione. dehinc cum meroris mole
pressus amisi. Tum illa. si priora inquit concessa respicias.
ne illud quidem longius aberit quin recorderis. quod
te dudum nescire confessus es. Quid inquam? Quibus at
illa gubernaculis mundus regatur. Memini inquam.
me scientiam meam fuisse confessum. Sed quid afferas.
iam prospiciam licet. planius tamen ex te audire desi
b. dero. Mundum inquit hunc deo regi paulo ante mi
nime dubitandum putabas. Ne nunc quidem arbi
tror inquam: nec unquam arbitrandum putabo. Quibusque
in hoc rationibus accedam. breviter exponam. Mundus hic ex tam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

diversis contrariisque partibus in unam formam minime convenisset, nisi unus esset qui tam diversa coniungeret. Coniuncta vero naturarum ipsa diversitas invicem discors dissociaret atque divelleret, nisi unus esset qui quod nexuit contineret. Non tam vero certus naturae ordo procederet, nec tam dispositos motus locis, temporibus, efficientia, spatiis, qualitatibus explicaret, nisi unus esset qui has mutationum varietates manens ipse disponeret. Hoc quicquid est quo condita manent atque agitantur, usitato cunctis vocabulo deum nomino.

Tum illa. Cum haec inquit ita sentias, parvam mihi restare operam puto, ut felicitatis compos patriam sospes revisas. Sed quae proposuimus intueamur. Nonne in beatitudine sufficientiam numeravimus, deumque beatitudinem ipsam esse consensimus? Ita quidem. Et ad mundum igitur inquit regendum nullis extrinsecus adminiculis indigebit. Alioquin si quo egeat, plenam sufficientiam non habebit. Id inquam ita est necessarium. Per se igitur solum cuncta disponit. Negari inquam nequit. Atqui deus ipsum bonum esse monstratus est. Memini inquam. Per bonum igitur cuncta disponit, si quidem per se regit omnia quem bonum esse consensimus. Et hic est veluti quidam clavus atque gubernaculum, quo mundana machina stabilis atque incorrupta servatur. Vehementer assentior inquam, id te dicturam paulo ante tenui licet suspicione prospexi. Credo inquit. Iam enim ut arbitror vigilantius ad cernenda vera oculos deducis. Sed quod dicam non minus ad contuendum patet. Quid inquam? Cum deus inquit omnia bonitatis clavo gubernare iure credatur, eademque omnia sicuti docui ad bonum naturali intentione festinent, num dubitari potest quin voluntarie regantur, seque ad disponentis nutum veluti convenientia contemperataque rectori sponte convertant? Ita inquam necesse est. Nec beatum regimen esse videretur, si quidem detractantium iugum foret.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non obtemperantium salus. Nichil est quod naturam seruans deo
contraire conetur. Nichil inquam. Quod si conetur ait num tan
dem proficiet quicquam aduersus eum quem iure beatitudinis
potentissimum esse concessimus? Prorsus inquam nichil
ualeret. Non est igitur aliquid quod summo huic bono uel ue
lit uel possit obsistere. Non inquam arbitror. Est igitur inquit
summum bonum quod regit cuncta fortiter suauiterque dis
ponit. Tum ego quam inquam me non modo ea que conclusa
est summa rationum uerum multo magis hec ipsa quibus ute
ris uerba delectant ut tandem aliquando stulticiam mag
na lacerantem sui pudeat. Accepisti inquit in fabu
lis lacessentes celum gigantes sed illos quoque uti dig
num fuit benigna fortitudo deposuit. Sed uisne rati
ones ipsas inuicem collidamus? Forsitan ex huiusmodi
conflictatione pulchra quedam ueritatis scintilla dis
siliat. Tuo inquam arbitratu. Deum inquit esse omnium poten
tem nemo dubitauerit. Qui quidem inquam mente consistat
nullus prorsus ambigat. Qui uero est inquit omnium po
tens nichil est quod ille non possit. Nichil inquam. Num
igitur deus facere malum potest? Minime inquam. Malum igitur inquit
nichil est cum id facere ille non possit qui nichil non potest.
Ludisne inquam me inextricabilem laberintum rationibus
texens que nunc quidem qua egrediaris introeas nunc
uero quo introieris egrediare. An mirabilem quendam diuine
simplicitatis orbem complicas? Etenim paulo ante
a beatitudine incipiens eam summum bonum esse dicebas
quam in summo deo sitam loquebare. Ipsum quoque deum summum bo
num esse plenamque beatitudinem disserebas. Ex quo nemi
nem beatum fore nisi qui pariter deus esset quasi munusculum
dabas. Rursus ipsam boni formam dei ac beatitudinis
loquebaris esse substantiam. Ipsumque unum id ipsum esse bo
num docebas quod ab omni natura rerum peteretur.
Deum quoque bonitatis gubernaculis uniuersitatem regere

re disputabas uolentiaq; cuncta parere. nec ullū ēē malū natū. Atq; hec nullis extrinsecus sūptis. s; ex altero fidē trahente insitis domesticisq; pbationib; explicabas. Tū illa. Minime inquit ludim⁹. rē q; omniū maximā dī munere quē dudū depcabamur exegim⁹. Ē enī dł diuine forma substantie. ut neq; in externa dilabat̄. nec in se ext̄nū aliqd ipsa suscipiat. S; sic de ea parmenides ait. ΠΑΝΤΟΘΕΝ. ic. Rerū orbē mobilē rotat. dū se immobilē ipsa conseruat. Qd si rationes quoq; nō extra petitas. s; intra rei q tractam⁹ ambitū collocatas agitauim⁹. nich ē qd admirere. cum platone sanciente didiceris. cognatos de quib⁹ loquunt̄ reb; oportere sermones.

12 metr.

Felix q potuit boni
Fontē uisere lucidū.
Felix q potuit grauis
Terre soluere uincula.
Quondā funera coniugis
Vates threicius gemens.
Postq; flebilib⁹ modis
Siluas currere mobiles.
Amnes stare coegerat.
Iunxitq; intrepidū lat⁹
Seuis cerua leonib;.
Nec uisū timuit lep⁹
Iam cantu placidū canē.
Cū flagrantior intima
Feruor pectoris ureret.
Nec q cuncta subegerant
Mulcerent dnm modi.
Inmites supos querens.
Infernas adit domos.
Illic blanda sonantib;
Chordis carmina tēperans
Quicqd p̄cipuis dee
Matris fontib; hauserat.
Qd luct⁹ dabat impotens.
Qd luctū geminans amor.
Deflet tenara cōmouens.
Et dulci uenia pce.
Vmbrarū dnos rogat.
Stupet tergemin⁹ nouo
Captus carmine ianitor.
Que sontes agitant metu
Vltrices scelerū dee.
Iam meste lacrimis madent.
Non ixionium caput
Velox p̄cipitat rota.
Et longa siti pditus
Spernit flumina tantal⁹.
Vultur dū satur ē modis.
Non traxit tityi iecur.
Tandē uincim⁹ arbiter

Umbrarum miserans ait.
Donamus comitem viro
Emptam carmine coniugem;
Sed lex dona coherceat,
Ne dum Tartara liquerit,
Fas sit lumina flectere;
Quis legem det amantibus?
Maior lex amor est sibi;
Heu noctis prope terminos
Orpheus Euridicen suam
Vidit, perdidit, occidit;
Vos haec fabula respicit,
Quicumque in superum diem
Mentem ducere quaeritis.
Nam qui Tartareum in specus
Victus lumina flexerit,
Quicquid praecipuum trahit,
Perdit dum videt inferos.

putavit legem se dare / ... quod legem ...

Explicit Lib. III. Incipit IIII.

Haec cum Philosophia dignitate vultus et oris gravitate servata leniter suaviterque cecinisset, tum ego nondum penitus insiti meroris oblitus intentionem dicere adhuc aliquid parantis abrupi. Et o inquam veri praevia luminis quae usque adhuc tua fudit oratio cum sui speculatione divina tum tuis rationibus invicta patuerunt, eaque mihi etsi ob iniuriae dolorem nuper oblita non tamen antehac prorsus ignorata dixisti. Sed ea ipsa est vel maxima nostri causa meroris, quod cum rerum bonus rector exsistat vel esse omnino mala possint vel impunita praetereant. Quod solum quanta dignum sit admiratione profecto consideras. At huic aliud maius adiungitur. Nam imperante florenteque nequitia virtus non solum praemiis caret, verum etiam sceleratorum pedibus subiecta calcatur et in locum facinorum supplicia luit.

Quae fieri in regno scientis omnia, potentis omnia, sed bona tantummodo volentis dei nemo satis potest nec admirari nec conqueri. Tum illa: Et esset inquit infiniti stuporis omnibusque horribilius monstris, si uti tu aestimas in tanti velut patrisfamilias dispositissima domo vilia vasa colerentur, pretiosa sordescerent. Sed non ita est. Nam si ea quae paulo ante conclusa sunt inconvulsa servantur, ipso de cuius nunc regno loquimur auctore cognosces semper quidem potentes esse bonos, malos vero abiectos semper atque imbecilles, nec sine pena umquam esse vitia.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nec sine premio uirtutes. bonis felicia malis semper infortunata contingere. Multaque id genus: que te sopitis querelis firma te soliditate corroborent. Et quoniam uere formam beatitudinis me dudum monstrante uidisti. quo etiam sita sit agnouisti: decursis omnibus que premittere necessarium puto. uiam que te domum reuehat ostendam. Pennas etiam tue menti quibus se [in altum] tollere possit affigam. ut perturbatione depulsa: sospes in patriam meo ductu. mea semita. meis etiam uehiculis reuertaris.

.I. metrum

Sunt etenim penne uolucres mihi.
Que celsa conscendunt poli.
Quas sibi cum uelox mens induit:
Terras perosa despicit.
Aeris immensi superat globum:
Nubesque postergum uidet.
Quique agili motu calet etheris:
Transcendit ignis uerticem.
Donec in astriferas surgat domos:
Phoeboque coniungat uias.
Aut comitetur iter gelidi senis.
Miles corusci sideris.
Vel quocumque micans nox pingitur:
Recurrat astri circulum.
Atque ubi iam exhausti fuerit satis:
Polum relinquat extimum.
Dorsaque uelocis premat etheris:
Compos uerendi luminis.
Hic regum sceptrum dominus tenet:
Orbisque habenas temperat.
Et uolucrem currum stabilis regit.
Rerum coruscus arbiter.
Huc te si reducem referat uia:
Quam nunc requiris immemor

prosa .2.

Tum ego; pape inquam ut magna promittis. nec dubito quin possis efficere. tu modo quem excitaueris ne moreris. Primum igitur inquit bonis semper adesse potentiam. malos cunctis uiribus esse desertos agnoscas licebit. quorum quidem alterum demonstratur ex altero. Nam cum bonum malumque contraria sint. si bonum potens esse constiterit. patet inbecillitas mali. At si fragilitas clarescat mali. boni firmitas nota est. Sed uti nostre sententie fides habundantior sit: alterutro calle procedam. nunc hinc nunc inde proposita confirmans. Duo sunt quibus omnis humanorum actuum constat effectus. uoluntas scilicet ac potestas.

opponitur opposita

(c) 2006 Ministerio de Cultura

duobus fundamentis

Haec dices, memini, patria est mihi,
Hinc ortus, hic sistam gradum.
Quod si terrarum placeat tibi
Noctem relictam visere,
Quos miseri torvos populi timent
Cernes tyrannos exules.

Quorum si alterum desit, ineffectum est quod explicari queat. Deficiente enim voluntate ne aggreditur quidem quisque quod non vult. At si potestas absit, voluntas frustra sit. Quo fit ut si quem videas adipisci velle quod minime adipiscatur, huic obtinendi quod voluerit defuisse valentiam dubitare non possis. Perspicuum est, inquam, nec ullo modo negari potest. Quem vero effecisse quod voluerit videas, num etiam potuisse dubitabis? Minime. Quod vero quisque potest, in eo validus, quod vero non potest, in hoc imbecillis esse censendus est. Fateor, inquam. Meministine igitur, inquit, superioribus rationibus esse collectum, intentionem omnem voluntatis humanae, quae diversis studiis agitur, ad beatitudinem festinare? Memini, inquam, illud quoque esse demonstratum. Num recordaris beatitudinem ipsum esse bonum, eoque modo, cum beatitudo petitur, ab omnibus desiderari bonum? Minime, inquam, recordor, quoniam id memoriae fixum teneo. Omnes igitur homines boni pariter ac mali indiscreta intentione ad bonum pervenire nituntur. Ita, inquam, consequens est. Sed certum est adeptione boni bonos fieri. Certum est. Adipiscuntur igitur boni quod appetunt? Sic videtur. Mali vero si adipiscerentur quod appetunt bonum, mali esse non possent. Ita est. Cum igitur utrique bonum petant, sed hi quidem adipiscantur, illi vero minime, num dubium est bonos quidem potentes esse, qui vero mali sint imbecilles? Quisquis, inquam, dubitat, nec rerum naturam nec consequentiam potest considerare rationum. Rursus, inquit, si duo sint quibus idem secundum naturam propositum sit, eorumque unus naturali officio id ipsum agat atque perficiat, alter vero naturale illud officium minime administrare queat, alio vero modo quam naturae convenit, non quidem impleat propositum suum, sed imitetur implentem, quemnam horum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ualentiorem esse decernis? Et si coniecto inquam quod uelis.
planius tamen audire desidero. Ambulandi inquit
motum secundum naturam esse hominibus num negabis? Minime
inquam. Eiusque rei pedum officium esse naturale num du
bitas? Ne hoc quidem inquam. Si quis igitur pedibus incedere ua
lens ambulet. aliusque cui hoc naturale officium pedum
desit. manibus nitens ambulare conetur. quis horum iure
ualentior existimari potest? Contexe inquam cetera. Nam
quin naturalis officii potens. eo qui idem nequeat ualentior
sit: nullus ambigat. Sed summum bonum quod eque malis bo
nisque propositum. boni quidem naturali officio uirtutum
petunt: mali uero uariam per cupiditatem. quod adipiscendi
boni naturale officium non est. idem ipsum conantur adipisci.
An tu aliter existimas? Minime inquam. Nam etiam quod est con
sequens patet. Ex his enim que concesserim bonos quidem
potentes. malos uero esse necesse est imbecilles. Recte inquit
precurris. idque uti medici solent sperare. iudicium est erec
te iam resistentisque nature. Sed quoniam te ad intelligen
dum promptissimum esse conspicio. crebras coaceruabo ra
tiones. Vide enim quanta uiciosorum hominum pateat in
firmitas: qui ne ad hoc quidem peruenire queunt: ad
quod eos naturalis ducit ac pene impellit intentio. Et
quid si hoc tam magno [ac pene in victo] preuentis nature desererentur auxi
lio? Considera uero quanta sceleratos homines habeat
impotentia. Neque enim leuia aut ludicra premia petunt.
que consequi atque obtinere non possunt. sed circa ipsam rerum
summam uerticemque deficiunt. Nec in eo miseris con
tingit effectus. quod solum dies noctesque moliuntur. In qua re
bonorum uires eminuerunt. Sicut enim eum qui pedibus incedens
ad eum locum usque peruenire potuisset quo nihil ulterius
peruium iaceret incessui. ambulandi potentissimum
esse censeres: ita eum qui expetendorum finem quo nihil est
ultra apprehendit: potentissimum necesse est iudices.

[illegible]

Ex quo fit quod huic obiacet. ut idem scelestos uiribus omnibus
F uideantur esse deserti. Cur enim relicta uirtute uicia sec
tantur? Inscitiane bonorum? Sed quid eneruatius ignorantie
cecitate? An sectanda nouerunt. sed transuersos eos
libido precipitat? Sic quoque intemperantia fragiles. qui
obluctari uitio nequeunt. An scientes uolentesque bonum
deserunt. ad uitia deflectunt? Sed hoc modo non solum potentes
esse: sed omnino esse desinunt. Nam qui communem omnium que sunt
finem relinquunt. pariter quoque esse desistunt. Quod quidem
cuipiam mirum forte uideatur. ut malos qui plures ho
minum sunt eosdem non esse dicamus. Sed ita sese res habet. Nam
qui mali sunt. eos malos esse non abnuo. sed eosdem esse pure
atque simpliciter nego. Nam uti cadauer hominem mor
tuum dixeris. simpliciter uero hominem appellare non possis:
ordine. 7 ita uitiosos malos quidem esse concesserim. sed esse absolu
te negauerim. Est enim quod ordinem retinet ser
uatque naturam. Quod uero ab hac deficit. esse etiam quod in sua
g natura situm est derelinquit. Sed possunt inquies mali. Ne
ego quidem negauerim. Sed hec eorum potentia non a uiribus
sed ab imbecillitate descendit. Possunt enim mala. que
minime ualerent. si in bonorum efficientia manere
potuissent. Que possibilitas eos euidentius nichil pos
se demonstrat. Nam si uti paulo ante collegimus ma
lum nichil est. cum mala tantum possint nichil posse improbos
h liquet. Perspicuum est. Atque ut intelligas quenam sit huius
potentie uis. summo bono nichil potentius esse paulo ante
diffiniuimus. Ita est inquam. Sed idem inquit facere malum ne
quit. Minime. Est igitur inquit aliquis qui omnia posse
homines putet? Nisi quis insaniat. nemo. Atqui idem
possunt mala. Utinam quidem inquam non possent. Cum igitur
bonorum tantummodo potens possit omnia. non uero queant omnia
potentes etiam malorum. eosdem qui mala possunt:
i minus posse manifestum est. Huc accedit quod omnem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

potentiam inter expetenda numerandam. omniaque expe
tenda referri ad bonum uelut ad quoddam naturae suae cacumen
ostendimus. Sed patrandi sceleris possibilitas referri non potest ad bonum
Expetenda igitur non est. Atqui omnis potentia expetenda est. Liquet igitur
malorum possibilitatem non esse potentiam. Ex quibus omnibus
bonorum quidem potentia: malorum uero minime dubitabilis
apparet infirmitas. Veramque illam platonis esse sententiam
liquet solos quod desiderent facere posse sapientes. Im
probos uero exercere quidem quod libeat. quod uero desiderent ex
plere non posse. faciunt enim quaelibet. dum per ea quibus delec
tantur id bonum quod desiderant se adepturos putant. Sed
minime adipiscuntur. quia ad beatitudinem probra non ueniunt

2m. metrum

Quos uides sedere celsos
Solii culmine reges.
Purpura claros nitente.
Saeptos tristibus armis.
Ore toruo comminantes.
Rabie cordis anhelos.
Detrahat si quis superbis.
Vani tegmina cultus.
Iam uidebit intus artas.
Dominos ferre cathenas.

Hinc enim libido uersat
Auidis corda uenenis.
Hinc flagellat ira mentem.
Fluctus turbida tollens.
Meror aut captos fatigat.
Aut spes lubrica torquet.
Ergo cum caput tot unum
Cernas ferre tyrannos.
Non facit quod optat ipse
Dominis pressus iniquis.

psa. 3.

Videsne igitur quanto in ceno probra uoluantur. qua probi
tas luce resplendeat. In quo perspicuum est numquam bonis
praemia. numquam sua sceleribus deesse supplicia. Rerum enim
quae geruntur. illud propter quod unaquaeque res geritur.
eiusdem rei praemium esse non iniuria uideri potest. Vti cur
renti in stadio propter quam curritur iacet praemium coro
na. Sed beatitudinem esse idem ipsum bonum propter quod
omnia geruntur ostendimus. Est igitur humanis actibus
ipsum bonum ueluti praemium commune propositum.
Atqui hoc a bonis non potest separari. Neque enim bonus

Corona

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ultra iure vocabitur quod careat bono. Quare probos mores
sua premia non relinquunt. Quantumlibet igitur seviant mali, sa
pienti tamen corona non decidet, non arescet. Neque enim probis
animis proprium decus aliena decerpit improbitas. Quod
si extrinsecus accepto letaretur, poterat hoc vel alius quispiam vel ipse
etiam qui contulisset auferre. Sed quoniam id sua cuique probi
tas confert, tum suo premio carebit cum probus esse desierit.
Postremo cum omne premium ideo appetatur quoniam bonum esse cre
datur, quis boni compotem premii iudicet expertem? At est premium
omnium pulcherrimi maximique. Memento etenim corol
larii illius quod paulo ante precipuum dedi, ac sic colli
ge: cum ipsum bonum beatitudo sit, bonos omnes eo ipso
quod boni sint fieri beatos liquet. Sed qui beati sint deos
esse convenit. Est igitur premium bonorum quod nullus deterat
dies, nullius minuat potestas, nullius fuscet improbitas:
deos fieri. Que cum ita sint, de malorum quoque inseparabili
pena negat sapiens dubitare. Nam cum bonum malumque
item pene atque premium adversa fronte dissideant, que in bo
ni premio videmus accedere, eadem necesse est in mali pena
contraria parte respondeant. Sicut igitur probis probitas ipsa fit
premium, ita improbis ipsa nequitia supplicium est. Iam vero
quisquis afficitur pena, malo se affectum esse non dubitat.
Si igitur sese ipsi estimare velint, possuntne sibi suppli
cii expertes videri quos omnium malorum extrema (nequicia) non afficit mo
do verum etiam vehementer inficit? Vide autem ex adversa par
te bonorum, que improbos pena comitetur. Omne namque
quod sit unum esse ipsumque unum bonum esse paulo ante di
dicisti; cui consequens est ut omne quod sit id etiam bo
num esse videatur. Hoc igitur modo quicquid a bono deficit esse de
sistit. Quo fit ut mali desinant esse quod fuerant. Sed
fuisse homines adhuc ipsa humani corporis reliqua
species ostentat. Quare conversi in malitiam humanam
quoque amisere naturam. Sed cum ultra homines quemque provehere

De premio bonorum et pena malorum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sola probitas possit. necesse est ut quos ab humana conditione deiecit, infra hominis meritum detrudat improbitas. Euenit igitur ut quem transformatum uiciis uideas hominem estimare non possis. Auaritia feruet alienarum opum uiolentus ereptor. lupi similem dixeris. Ferox atque inquies linguam litigiis exercet. cani comparabis. Insidiator occultus subripuisse fraudibus gaudet. uulpeculis exequetur. Ira intemperans fremit. leonis animum gestare uidetur. Pauidus ac fugax non metuenda formidat. ceruis similis habeatur. Segnis ac stupidus torpet. asinum uiuit. Leuis atque inconstans studia permutat. nichil auibus differt. Fedis immundisque libidinibus immergitur. sordide suis uoluptate detinetur. Ita fit ut qui probitate deserta homo esse desierit. cum in diuinam conditionem transire non possit. uertatur in beluam.

Vela naritii ducis.
Et uagas pelago rates.
Eurus appulit insule.
Pulchra qua residens dea.
Solis edita semine.
Miscet hospitibus nouis.
Tacta carmine pocula.
Quos ut in uarios modos.
Vertit herbipotens manus.
Hunc apri facies tegit.
Ille marmaricus leo.
Dente crescit et unguibus.
Hic lupis nuper additus.
Flere dum parat. ululat.
Ille tygris ut indica.
Tecta mitis obambulat.
Sed licet uariis malis.
Numen archadis alitis.
Obsitum miserans ducem.
Peste soluerit hospitis.
Iam tamen mala remiges.
Ore pocula traxerant.
Iam sues cerealia.
Glande pabula uerterant.
Et nichil manet integrum.
Voce corpore perditis.
Sola mens stabilis super
Monstra que patitur gemit.
O leuem nimium manum.
Nec potentia gramina.
Membra que ualeant licet.
Corda uertere non ualent.
Intus est hominum uigor.
Arce conditus abdita.
Hec uenena potentius
Detrahunt hominem sibi.
Dira que penitus meant.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ps. 2.

Haec nocentia corpori; haec mentis vulneribus saeviunt.
Tum ego. Fateor inquam nec iniuria dici video vitiosos
tametsi humani corporis speciem servent in beluas
tamen animorum qualitate mutari. Sed quorum atrox scelerataque
mens bonorum pernicie saevit, id ipsum eis licere noluissem.
Nec licet inquit, uti convenienti monstrabitur loco. Sed ta-
men si id ipsum quod eis licere creditur auferatur, magna ex par-
te sceleratorum hominum poena relevetur. Etenim quod incredi- b
bile cuiquam forte videatur, infeliciores esse necesse est ma-
los cum cupita perfecerint quam si ea quae cupiunt im-
plere non possint. Nam si miserum est voluisse prava, po-
tuisse miserius est, sine quo voluntatis miserae langue-
ret effectus. Itaque cum sua singulis miseria sit, triplici
infortunio necesse est urgeantur quos videas scelus vel-
le, posse, perficere. Accedo inquam, sed ut hoc infortunio ci- c
to careant, patrandi sceleris possibilitate deserti vehe-
menter exopto. Carebunt inquit ocius quam vel tu
forsitan velis vel illi sese estiment esse carituros. Ne-
que enim est aliquid in tam brevibus vitae metis ita serum quod ex-
pectare longum inmortalis praesertim animus putet. Quorum
magna spes et excelsa facinorum machina repenti-
no atque insperato saepe fine destruitur. Quod quidem illis d
miseriae modum statuit. Nam si nequitia miseros
facit, miserior sit necesse est diuturnior nequam.
Quos infelicissimos esse iudicarem, si non eorum malitiam sal-
tem mors extrema finiret. Etenim si de pravita-
tis infortunio vera conclusimus, infinitam liquet
esse miseriam quam esse constat aeternam. Tum ego. Mira quidem
inquam et concessu difficilis illatio, sed his eam quae prius con-
cessa sunt nimium convenire cognosco. Recte in-
quit aestimas. Sed qui conclusioni accedere durum pu- e
tat, aequum est vel falsum aliquid praecessisse demon-
stret vel collocationem propositionum non esse efficacem.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

necessarie conclusionis ostendat. Alioquin concessis precedentibus
F nichil prorsus est quod de illatione causetur. Nam hoc quoque quod
dicam non minus mirum uideatur. sed ex his que sumpta sunt eque
est necessarium. Quidnam inquam? Feliciores inquit esse improbos
supplicia luentes. quam si eos nulla iustitie pena coher-
ceat. Neque id nunc molior quod cuiuis ueniat in mentem cor-
rigi ultione prauos mores. et ad rectum supplicii terrore
deduci: ceteris quoque exemplum esse culpanda fugiendi.
Sed alio quodam modo infeliciores esse improbos arbitror impu-
nitos. tamen et si nulla ratio correctionis. nullus res-
G pectus adhibeatur exempli. Et quis erit inquam preter hos alius mo-
dus? Et illa bonos esse inquit felices. malos uero miseros
nonne concessimus? Ita est inquam. Si igitur inquit miserie cuipiam
bonum aliquid addatur. nonne felicior est eo cuius pura ac soli-
taria sine cuiusquam boni admixtione miseria est? Sic inquam
uidetur. Quid si eidem misero qui cunctis careat bonis,
preter ea quibus miser est malum aliquid fuerit adnexum: nonne
multo infelicior eo censendus est cuius infortunium boni
participatione releuatur? Quidni inquam. Habent igitur improbi cum
puniuntur quidem boni aliquid adnexum. penam ipsam scilicet
que ratione iustitie bona est. Idemque cum supplicio ca-
rent. inest eis aliquid ulterius mali ipsa impunitas.
quam iniquitatis merito malum esse confessus es. Ne-
gare non possum. Multo igitur infeliciores improbi sunt iniusta
impunitate donati: quam iusta ultione puniti. Sed
puniri improbos iustum. impunitos uero elabi iniquum
esse manifestum est. Quis id neget? Sed ne illud quidem
quisquam negabit. bonum esse omne quod iustum est. contraque quod in-
iustum est malum liquere. Tum ego. Ista quidem consequentia
H sunt eis que paulo ante conclusa sunt. Sed queso inquam te. nul-
lane animarum supplicia post defunctum morte corpus
relinquis? Et magna quidem inquit. quorum alia
penali acerbitate. alia uero purgatoria clementia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

exerceri puto. sed nunc de his disserere consilium non est.
Id vero hactenus egimus. ut quae indignissima tibi videbatur
malorum potestas. eam nullam esse cognosceres. Quosque
impunitos querebare. videres numquam improbitatis suae carere
suppliciis. Licentiam quam cito finiri precabaris. nec longam esse
disceres. infelicioremque fore si diuturnior. infelicissi-
mam vero si esset aeterna. Post haec miseriores esse improbos iniusta
impunitate dimissos. quam iusta ultione punitos. Cui
sententiae consequens est. ut tum demum gravioribus suppli-
ciis urgeantur. cum impuniti esse creduntur. Tum ego. cum tu-
as inquam rationes considero. nichil dici verius puto. At si
ad hominum iudicia revertar. quis ille est cui haec non cre-
denda modo. sed saltem audienda videantur. Ita est inquit illa.
Nequeunt enim oculos tenebris assuetos ad lucem perspicuae
veritatis attollere. Similesque avibus sunt. quarum intuitum
nox illuminat. dies caecat. Dum enim non rerum ordinem sed suos
intuentur affectus. vel licentiam vel impunitatem scelerum putant
esse felicem. Vide autem quid aeterna lex sanciat. Melioribus
animum conformaveris. nichil opus est iudice praemium defe-
rente. Tu te ipse excellentioribus addidisti. Studium ad
peiora deflexeris. extra ne quaesieris ultorem. Tu te ipse
in deteriora trusisti. veluti si vicibus sordidam humum
caelumque respicias. cunctis extra cessantibus ipsa cernen-
di ratione. nunc caeno nunc sideribus interesse videare. At
vulgus ista non respicit. Quid igitur? His ne accedamus quos be-
luis esse similes monstravimus? Quid si quis amisso pe-
nitus visu. ipsum etiam se habuisse oblivisceretur intuitum. ni-
chilque sibi ad humanam perfectionem deesse arbitraretur. num
videntes eadem caecos putaremus? Nam ne illud quidem adques-
cent. quod aeque validis rationum nititur firmamentis. in-
feliciores eos esse qui faciant. quam qui patiantur iniuriam. Vel-
lem inquam has ipsas audire rationes. Omnem inquit improbum
num supplicio dignum negas? Minime. Infeliciores vero esse

(c) 2006 Ministerio de Cultura

que sunt improbi. multiplici liquet. Ita est inquam. Qui igitur supplicio digni sunt: miseros esse non dubitatur. Cognovi inquam. Si igitur cognitor ait resideres. cui supplicium inferendum putares. ei ne qui fecisset an qui pertulisset iniuriam. Nec ambigo inquam quin perpesso satisfacerem dolore facientis. Miserior igitur tibi iniurie illator quam acceptor esse videretur. Consequitur inquam. Hac igitur aliis de causis ea radice nitentibus quod turpitudo suapte natura miseros faciat. apparet illatam cuilibet iniuriam non accipientis. sed inferentis esse miseriam. Atqui nunc ait contra faciunt oratores. Pro his enim qui grave quid acerbumque perpessi sunt. miserationem iudicum excitare conantur. cum magis admittentibus iustior miseratio debeatur. quos non ab iratis sed a propitiis potius miserantibusque accusatoribus ad iudicium veluti egros ad medicum duci oportebat. ut culpe morbos supplicio resecarent. Quo pacto defensorum opera uel tota frigeret. uel si prodesse hominibus mallet. in accusationis habitum verteretur. Ipsi quoque improbi si eis aliqua rimula virtutem relictam fas esset aspicere. viciorumque sordes penarum cruciatibus se depositos viderent. compensatione adipiscende probitatis. nec hos cruciatus esse ducerent. defensorumque operam repudiarent. ac se totos accusatoribus iudicibusque permitterent.

Quo fit ut apud sapientes nullus prorsus odio locus relinquatur. Nam bonos quis nisi stultissimus oderit? Malos vero odisse. ratione caret. Nam sicuti corporum languor. ita viciositas quedam est quasi morbus animorum. Cum egros corpore minime dignos odio. sed potius miseratione iudicemus: multo magis non insequendi sed miserandi sunt. quorum mentes omni languore atrocior urget improbitas.

Quid tantos iuvat excitare motus.
Et propria fatum sollicitare manu.
Si mortem petitis. propinquat ipsa.
Sponte sua. volucres nec remoratur equos.
Quos serpens. leo. tygris. ursus. aper.
Dente petunt. idem se tamen ense petunt.
An distant quia dissidentque mores.
Iniustas acies et fera bella movent.
Alternisque volunt perire telis.
Non est iusta satis
sevicie racio.
Vis aptam meritis
vicem referre.
Dilige iure bonos.
et miserere malis.

Hic ego video
inquam que sit uel
felicitas uel miseria

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in ipsis probris atque in probos iniustitiam constituta. Sed in hac ipsa fortuna populari non nichil boni malive inesse perpendo. Neque enim sapientum quisquam exul, inops, ignominiosusque esse malit potius quam pollens opibus, honore reverendus, potentia validus, in sua permanens urbe florere. Sic enim clarius testatiusque sapientie tractatur officium, cum in contingentes populos regentium quodammodo beatitudo transfunditur, cum presertim carcer, nex, ceteraque legalium tormenta penarum, perniciosis potius civibus propter quos etiam constituta sunt debeantur. Cum hec vero versa vice mutentur, scelerumque supplicia bonos premant, premia virtutum mali rapiant, vehementer admiror, queque tam iniuste confusionis ratio videatur, ex te scire desidero. Minus etenim mirarer, si misceri omnia fortuitis casibus crederem. Nunc stuporem meum deus rector exaggerat. Qui cum sepe bonis iocunda, malis aspera, contraque dura tribuat bonis, malis optata concedat, nisi causa deprehenditur, quid est quod a fortuitis casibus differre videatur? Nec mirum, inquit, si quid ordinis ignorata ratione temerarium confusumque credatur. Sed tu quamvis causam tante dispositionis ignores, tamen quoniam bonus mundum rector temperat, recte fieri cuncta ne dubites.

Si quis arcturi sidera nescit
Propinqua summo cardine labi,
Cur legat tardus plaustra bootes,
Mergatque seras equore flammas,
Cum nimis celeres explicet ortus,
Legem stupebit etheris alti.
Palleant plene cornua lune
Infecta metis noctis opace,
Queque fulgenti texerat ore
Confusa phebe detegat astra,
Commovet gentes publicus error,
Lassantque crebris pulsibus era.
Nemo miratur flamina chori
Litus frementi tundere fluctu,
Nec nivis duram frigore molem
Fervente phebi solvier estu.
Hic enim causas cernere promptum est,
Illic latentes pectora turbant.
Cuncta que rara provehit etas,
Stupetque subitis mobile vulgus.
Cedat inscitie nubilus error,
Cessent profecto mira videri.

Ita est, inquam. Sed cum tui muneris sit latentium rerum causas evolvere, velatasque caligine explicare rationes, queso uti hinc decernas, quoniam hoc me miraculum maxime perturbat, edisseras. Tunc illa paululum arridens: Ad rem me, inquit, omnium quesitu maximam vocas, cui vix exhausti quicquam satis sit. Talis namque ma-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

teria est. ut una dubitatione succisa. innumerabiles alie
uelut hydre capita succrescant. Nec ullus fuerit modus
nisi quis eas uiuacissimo mentis igne coerceat. In hac enim
de prouidentie simplicitate. de fati serie. de repentinis
casibus. de cognitione ac predestinatione diuina. de arbitrii
libertate queri solet. que quanti oneris sint. ipse perpendis.
Sed quoniam hec quoque te nosse. quedam medicine tue portio est. quamquam an
gusto limite temporis septi. tamen aliquid deliberare conabimur.
Quod si te musici carminis oblectamenta delectant. hanc oportet
paulisper differas uoluptatem. dum nexas sibi ordine contexo orati
b· ones. Ut libet inquam. Tum uelut ab alio orsa principio.
ita disseruit. Omnium generatio rerum. cunctusque muta
bilium naturarum progressus. et quicquid aliquo mouetur modo. causas. or
dinem. formas. ex diuine mentis stabilitate sortitur. Hec
in sue simplicitatis arce composita. multiplicem rebus regendis
modum statuit. Qui modus cum in ipsa diuine intelligentie pu
ritate conspicitur. prouidentia nominatur. Cum uero ad ea que mouet. atque
disponit refertur. fatum a ueteribus appellatum est. Que diuersa
esse facile liquebit. si quis utriusque uim mente conspexerit. Nam pro
uidentia est. ipsa illa diuina ratio in summo omnium princi
pe constituta. que cuncta disponit. Fatum uero inherens rebus
mobilibus dispositio. per quam prouidentia suis quaeque nectit ordini
bus. Prouidentia namque quamuis diuersa. cuncta pariter quamuis infini
ta complectitur. Fatum uero singula digerit in motum. locis. formis
ac temporibus distributa. Ut hec temporalis ordinis explicatio
in diuine mentis adunata prospectum. prouidentia sit. eadem uero
adunatio digesta atque explicata temporibus. fatum uocetur.
c· Que licet diuersa sint. alterum tamen pendet ex altero. Ordo
namque fatalis ex prouidentie simplicitate procedit. Sic enim
artifex faciende rei formam mente percipiens. mouet operis
effectum. et quod simpliciter presentarieque prospectat. per temporales
ordines ducit. ita deus prouidentia quidem singulariter stabi
literque facienda disponit. fato uero hec ipsa que disposuit
multipliciter ac temporaliter administrat. Siue igitur famulanti
bus quibusdam prouidentie diuinis spiritibus fatum exercetur. seu a
nima. seu tota inseruiente natura. seu celestibus siderum
motibus. seu angelica uirtute. seu demonum uaria sol

(c) 2006 Ministerio de Cultura

lercia. seu aliquibus horum. seu omnibus. fatalis series texitur:
illud certe manifestum est. inmobilem simplicemque gerenda
rum formam rerum esse prouidentiam. fatum uero eorum. que di
uina simplicitas gerenda disposuit. mobilem. nexum.
atque ordinem temporalem. Quo fit. ut omnia que fato
subsunt. prouidentie quoque subiecta sint. cui etiam sub
iacet fatum. Quedam uero que sub prouidentia locata
sunt. fati seriem superent. ea uero sunt que prime pro
pinqua diuinitati stabiliter fixa. fatalis ordinem
8. mobilitatis excedunt. Nam ut orbium circa eundem
cardinem sese uertentium. qui est intimus ad
simplicitatem medietatis accedit. ceterorumque extra
locatorum ueluti cardo quidam circa quem uersantur exis
tit. extimus uero maiore ambitu rotatus. quanto a punc
ti media indiuiduitate discedit. tanto amplio
ribus spaciis explicatur. Siquid uero illi se medio con
nectat et societ. in simplicitatem cogitur. diffundique

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ac diffluere cessat. Simili ratione quod longius a prima mente
discedit: maioribus fati nexibus implicatur. ac tanto aliquid fa
to liberum est: quanto illum rerum cardinem vicinius petit. Quod
si supernae mentis haeserit firmitati. motu carens. fati
quoque supergreditur necessitatem. Igitur uti est ad intel
lectum ratiocinatio: ad id quod est id quod gignitur. ad aeternitatem
tempus: ad punctum medium circulus; ita est fati series mo
bilis. ad providentiam quoque stabilem simplicitatem. Ea series. caelum
ac sidera movet. elementa in se invicem temperat. et alterna
commutatione transformat. Eadem nascentia occidentia
que omnia per similes fetuum. seminumque renovat progressus.
Haec actus etiam fortunasque hominum. indissolubili cau
sarum conexione constringit. Quae cum ab immobilis providen
tiae proficiscantur exordiis: ipsas quoque immutabiles esse
necesse est. Ita enim res optime reguntur. si manens
in divina mente simplicitas: indeclinabilem causarum ordi
nem promat. Hic vero ordo res mutabiles. et alioquin temere
fluituras; propria incommutabilitate coerceat. Quo fit. ut
tametsi vobis hunc ordinem minime considerare valen
tibus; confusa omnia perturbataque videantur. Nihilominus
tamen suus modus. ad bonum dirigens cuncta disponit.
Nihil est enim quod mali causa. ne ab ipsis quidem improbis fiat.
Quos ut uberrime demonstratum est bonum quaerentes: pra
vus error avertit: nedum ordo de summi boni cardine
proficiscens a suo quoquam deflectat exordio. Quae vero inquies
potest ulla iniquior esse confusio. quam ut bonis tum
adversa tum prospera. malis etiam tum odiosa, tum optata contingant. Num
igitur ea mentis integritate homines degunt. ut quos probos ma
losve censuerint: eos quoque uti existimant esse neces
se sit? Atqui in hoc hominum iudicia depugnant.
ut quos alii praemio alii supplicio dignos arbitrentur.
Sed concedamus ut aliquis possit bonos malosque discernere.
Num igitur poterit intueri illam intimam temperiem velut in cor

Motu carens dicitur quia in nullum ad respectum nostrum sensum omnino carent motu, et perficiunt angeli, et ceres cum in dilectione creatoris.

Videndum est qualiter ratiocinatio.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

poribus dici solet animorum. Neque enim dissimile est miraculum
nescienti cur sanis corporibus his quidem dulcia, illis vero
amara conveniant. Cur egri etiam quidam lenibus quidam vero acri-
bus adiuvantur. At hoc medicus qui sanitatis ipsius atque egritu-
dinis modum temperamentumque dinoscit minime miratur. Quid
vero aliud animorum salus videtur esse quam probitas? quid egritu-
do quam vitia? Quis autem alius vel servator bonorum vel malorum
depulsor quam rector ac medicator mentium deus? Qui cum ex
alta providentie specula respexit quid unicuique con-
veniat agnoscit et quod convenire novit accommodat. Hic
etiam fit illud fatalis ordinis insigne miraculum cum ab
sciente geritur quod stupeant ignorantes. Ut enim pau-
ca que ratio valet humana de divina profunditate perstrin-
gam, de hoc quem tu iustissimum et equi servantissimum
putas, omnia scienti providentie diversum videtur. Et vic-
tricem quidem causam dis, victam vero Catoni placuisse
familiaris noster Lucanus admonuit. Hic igitur quicquid citra
spem videas geri, rebus quidem rectus ordo est, opinioni vero tue
perversa confusio. Sed sit aliquis ita bene moratus ut de
eo divinum iudicium pariter humanumque consentiat,
sed est animi viribus infirmus, cui si quid eveniat adversi
desinet colere forsitan innocentiam per quam non potuit re-
tinere fortunam. Parcit itaque sapiens dispensatio ei
quem deteriorem facere possit adversitas, ne cui non con-
venit laborare patiatur. Est alius cunctis virtutibus
absolutus sanctusque ac deo proximus. Hunc contingi quibuslibet
adversis nefas providentia iudicat, adeo ut ne corporeis
quidem morbis agitari sinat. Nam ut quidam me
quoque excellentior: viri sacri corpus virtutes edificaverunt.
Fit autem sepe uti bonis sum-
ma rerum regenda deferatur, ut exuberans retundatur
improbitas. Aliis mixta quedam pro animorum qualitate
distribuit. Quosdam remordet ne longa felicitate luxu-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

urgent. alios duris agitari. ut virtutes animi patien
tie usu atque exercitatione confirment. Alii plus equo
metuunt. quod ferre possunt. Alii plus equo despiciunt
quod ferre non possunt. Hos in experimentum sui tristibus ducit. Non
nulli venerandum seculi nomen gloriose precio mortis emerunt. Qui
dam suppliciis inexpugnabiles. exemplum ceteris pretulerunt.
invictam malis esse virtutem. Que quam recte atque disposite.
et ex eorum bono quibus accidere videntur fiant. nulla dubi
tatio est. Nam illud quoque quod improbis nunc tristia nunc opta
ta proveniunt. ex eisdem ducitur causis. Ac de tristibus quidem
nemo miratur. quod eos male meritos omnes existimant.
Quorum quidem supplicia tum ceteros ab sceleribus deterrent. tum
ipsos quibus invehuntur emendant. Leta vero magnum bonis
argumentum loquuntur. quid de huiusmodi felicitate debeant
iudicare. quam famulari sepe improbis cernant. In qua re
illud etiam dispensari credo. quod est forsitan alicuius
tam preceps atque importuna natura. ut eum in scelera
potius exacerbare possit rei familiaris inopia. Huius
morbo providentia collate pecunie remedio medetur.
Hic fedatam probris conscientiam expectans. et se cum fortu
na sua comparans. forsitan pertimescit. ne cuius ei iocundus
usus est sit tristis amissio. Mutabit igitur mores. ac dum for
tunam metuit amittere. nequitiam derelinquit. Alios in
cladem meritam precipitavit indigne acta felicitas. Quibus
dam permissum est puniendi ius. ut exercitii bonis. et malis
esset causa supplicii. Nam ut probis atque improbis nul
lum fedus est. ita ipsi inter se improbi nequeunt convenire.
Quidni. cum a semet ipsis discerpentibus conscientiam vi
ciis quisque dissentiant. faciantque sepe. que cum ges
serint. non fuisse gerenda decernant. Ex quo sepe sum
ma illa providentia protulit insigne miraculum. ut
malos mali bonos facerent. Nam dum iniqua
sibi a pessimis quidam perpeti videntur. noxiorum odio

(c).2006 Ministerio de Cultura

flagitantes. ad uirtutis frugem redire: dum se eis dissimiles student esse quos oderunt. Sola est enim diuina uis, cui mala quoque bona sint. cum eis competenter utendo: alicuius boni eliciat effectum. Ordo enim quidam cuncta complectitur. ut quod ab adsignata ordinis ratione decesserit: hoc licet in alium tamen ordinem relabatur. ne quid in regno prouidentiae liceat temeritati. ARGALEON DE ME TAUTA THEON OS PANTA AGOREUEIN [glosses: fortissimus, deus, bene, omnia, regit]. Neque enim fas homini est. cunctas diuinae operae machinas. uel ingenio comprehendere. uel explicare sermone. Hoc tantum perspexisse sufficiat. quod naturarum omnium proditor deus. idem ad bonum dirigens cuncta disponat. dumque ea quae protulit in sui similitudinem retinere festinat. malum omne de rei publicae suae terminis. per fatalis seriem necessitatis eliminet. Quo fit ut quae in terris habundare creduntur. si disponentem prouidentiam spectes: nihil usquam mali esse perpendas. Sed uideo te iam dudum et pondere quaestionis oneratum. et rationis prolixitate fatigatum: aliquam carminis expectare dulcedinem. Accipe igitur haustum. quo refectus: firmior in ulteriora contendas.

VI. metrum

Si uis celsi iura tonantis.
Pura sollers cernere mente:
Aspice summi culmina caeli.
Illic iusto foedere rerum:
Veterem seruant sidera pacem.
Non sol rutilo concitus igne:
Gelidum phebes impedit axem.
Nec quae summo uertice mundi.
Flectit rapidos ursa meatus:
Numquam occiduo lota profundo:
Cetera cernens sidera mergi:
Cupit oceano tinguere flammas.
Semper uicibus temporis aequis:
Vesper seras nuntiat umbras.
Reuehitque diem lucifer almum.
Sic aeternos reficit cursus
Alternus amor. sic astrigeris
Bellum discors exulat oris.
Haec concordia temperat aequis
Elementa modis ut pugnantia
Vicibus cedant. humida siccis
Iungantque fidem frigora flammis
Pendulus ignis surgat in altum
Terraeque graues pondere sidant.
Isdem causis uere tepenti:
Spirat florifer annus odores,
Aestas cererem feruida siccat.
Remeat pomis grauis autumnus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hinc hiemem defluus irrigat imber.
Haec temperies alit ac profert
Quicquid vitam spirat in orbe.
Eadem rapiens condit et aufert
Obitu mergens orta supremo.
c Sedet interea conditor altus
Rerumque regens flectit habenas
Rex et dominus fons et origo
Lex et sapiens arbiter aequi
Et quae motu concitat ire
Sistit retrahens ac vaga firmat.
Nam ni rectos revocans itus
Flexos iterum cogat in orbes,
Quae nunc stabilis continet ordo
Dissepta suo fonte fatiscant.
Hic est cunctis communis amor
Repetuntque boni fine teneri,
Quia non aliter durare queant
Nisi converso rursus amore
Refluant causae quae dedit esse.

Iamne igitur vides quid haec omnia quae diximus consequatur? ·p̄sa·ā· Quidnam inquam? Omnem inquit bonam prorsus esse fortunam. Et qui id inquam fieri potest? Attende inquit. Cum omnis fortuna vel iocunda vel aspera tum remunerandi exercendive bonos tum puniendi corrigendive improbos causa deferatur, omnis bona quam vel iustam constat esse vel utilem. Nimis quidem inquam vera ratio. Et si quam paulo ante docuisti providentiam fatumve considerem, firmis viribus nixa sententia. b Sed eam si placet inter eas quas inopinabiles paulo ante posuisti numeremus. Qui inquit? Quia id hominum communis sermo usurpat et quidem crebro quorundam malam esse fortunam. Visne igitur inquit paulisper vulgi sermonibus accedamus, ne nimium velut ab humanitatis usu recessisse videamur? Ut placet inquam. Nonne igitur bonum censes esse quod prodest? Ita est inquam. c Quae vero [fortuna] aut exercet aut corrigit prodest? Fateor inquam. Bona igitur? Quidni? Sed haec eorum est qui vel in virtute positi contra aspera bellum gerunt, vel a vitiis declinantes virtutis iter arripiunt. Negare inquam nequeo. Quid vero iocunda quae in praemium tribuitur bonis, num vulgus malam esse decernit? Nequaquam. Verum uti est ita quoque esse optimam censet. d Quid reliqua quae cum sit aspera iusto supplicio malos coercet, num bonam populus putat? Immo omnium inquam quae excogitari possunt iudicat esse miserrimam. Vide-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

q; nec opinionem populi sequentes. quiddam valde inopinabile confecerimus. Quid inquit. Ex his enim que concessa sunt. evenit. eorum quidem qui vel sunt in possessione. vel in provectu. vel in adeptione virtutis. omnem quecumque sit bonam. in improbitate vero manentibus omnem pessimam esse fortunam. Hoc inquam verum est. tametsi nemo audeat confiteri. Quare inquit ita vir sapiens moleste ferre non debet. quotiens in fortune certamen adducitur. Ut virum fortem non decet indignari. quotiens increpuit bellicus tumultus. Utrique enim. huic quidem glorie propagande. illi vero conformande sapientie. difficultas ipsa materia est. Ex quo etiam virtus vocatur. quod suis viribus nitens non superetur adversis. Neque enim vos in provectu positi virtutis. diffluere deliciis et emarcescere voluptate venistis. Prelium cum omni fortuna nimis acre consertitis. ne vos aut tristis opprimat. aut iocunda corrumpat. Firmis medium viribus occupate. Quicquid aut infra subsistit aut ultra progreditur. habet contemptum felicitatis. non habet premium laboris. In vestra enim situm manu. qualem vobis fortunam formare malitis. Omnis enim que videtur aspera. nisi aut exercet aut corrigit. punit.

IIII. met. VII.

Bella quis bis operatus annis.
Ultor atrides phrigie ruinis.
Fratris amissos thalamos piavit.
Ille dum graie dare vela classi.
Optat. et ventos redimit cruore.
Exuit patrem. miserumque tristis
Federat nate iugulum sacerdos.
Flevit amissos ithacus sodales
Quos ferus vasto recubans in antro
Mersit inmani poliphemus alvo.
Sed tamen ceco furibundus ore
Gaudium mestis lacrimis rependit.
Herculem duri celebrant labores
Ille centauros domuit superbos.
Abstulit sevo spolium leoni.
Fixit et certis volucres sagittis.
Poma cernenti rapuit draconi
Aureo levam gravior metallo.
Cerberum traxit triplici cathena.
Victor inmitem posuisse fertur
Pabulum sevis dominum quadrigis.
Hydra combusto periit veneno.
Fronte turpatus achelous amnis

ro pate · de fortuna plu · F. · 6 grec

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ora demisit pudibunda ripis.
Stravit Antheum libicis harenis.
Cacus Euandri saciavit iras.
Quosque pressurus foret altus orbis
Setiger spumis humeros notavit.
Ultimus celum labor inreflexo
Sustulit collo. pretiumque rursus
Ultimi celum meruit laboris.
Ite nunc fortes. ubi celsa magni
Ducit exempli via. Cur inertes
Terga nudatis. Superata tellus
Sidera donat.

Explicit liber IIII. Incipit V.

Prosa prima.

Dixerat. orationisque cursum ad alia quaedam tractanda atque expedienda vertebat. Tum ego. recta quidem inquam exhortatio. tuaque prorsus auctoritate dignissima. Sed quod tu dudum de providentia questionem pluribus aliis implicitam esse dixisti. re experior. Quero enim an esse aliquid omnino. et quidnam esse casum arbitrere. Tum illa festino inquit debitum promissionis absolvere. viamque tibi qua patriam reveharis aperire. Hec autem etsi perutilia cognitu. tamen a propositi nostri tramite paulisper aversa sunt. verendumque est ne deviis fatigatus. ad emetiendum rectum iter sufficere non possis. Ne id inquam prorsus verearis. nam quietis mihi loco fuerit. ea quibus maxime delector agnoscere. Simul cum omne disputationis tue latus indubitata fide constiterit. nihil de sequentibus ambigatur. Tum illa. morem inquit [geram tibi. Simulque sic exorsa est. Siquidem inquit] aliquis eventum temerario motu. nullaque causarum conexione productum. casum esse definiat. nihil omnino casum esse confirmo. et praeter subiecte rei significationem. inanem prorsus vocem esse decerno. Quis enim coercente in ordinem cuncta deo locus esse ullus temeritati reliquus potest. Nam nihil ex nihilo existere vera sententia est. cui nemo umquam veterum refragatus est. quamquam id illi non de operante principio. sed de materiali subiecto. hoc omnium de natura rationum quasi quoddam iecerunt fundamentum. At si nullis ex causis aliquid oriatur. id de nihilo ortum esse videbitur. Quod si hoc fieri nequit. ne casum quidem huiusmodi esse possibile est. qualem paulo ante diffinivimus. Quid igitur inquam. Nichilne est quod vel casus vel fortuitum iure appellari queat. an est

aliquid tamen vulgus lateat, cui vocabula ista conveni-
ant. Aristoteles meus inquit id in phisicis et brevi et veri pro-
pinqua ratione diffinivit. Quonam inquam modo? Quotiens ait aliquid ali-
cuiuspiam rei gratia geritur aliudque quibusdam de causis quam quod in-
tendebatur obtingit, casus vocatur. Ut si quis colendi agri
causa fodiens humum defossi auri pondus inveniat. Hoc
igitur fortuitu accidisse creditur. Verum non de nichilo est. Nam proprias
causas habet, quarum inprovisus inopinatusque concursus ca-
sum videtur operatus. Nam nisi cultor agri humum foderet, nisi eo lo-
ci pecuniam suam depositor obruisset, aurum non esset inven-
tum. Hec sunt igitur fortuiti cause compendii, quod ex obviis si-
bi et confluentibus causis, non ex gerentis intentione pro-
venit. Neque enim vel qui aurum obruit vel qui agrum exercuit,
ut ea pecunia reperiretur intendit. Sed uti dixi, quo ille ob-
ruit hunc fodisse convenit atque concurrit. Licet igitur
diffinire casum esse inopinatum ex confluentibus causis
in his que ob aliquid geruntur eventum. Concurrere vero atque
confluere causas facit ille ordo inevitabili conex-
ione procedens, qui de providentie fonte descendens cuncta
suis locis temporibusque disponit.

Diffinitio casus

in metro

Rupis Achimenie scopulis ubi versa sequentum
Pectoribus figit spicula pugna fugax,
Tigris et Eufrates uno se fonte resolvunt,
Et mox abiunctis dissociantur aquis.
Si coeant cursumque iterum revocentur in unum,
Confluat alterni quod trahit unda vadi.
Conveniant puppes et vulsi flumine trunci,
Mixtaque fortuitos implicet unda modos.
Quos tamen ipsa vagos terre declivia casus
Gurgitis et lapsi defluus ordo regit.
Sic que permissis fluitare videtur habenis
Fors patitur frenos ipsaque lege meat.

Prosa 2.

Animadverto in-
quam idque uti tu di-
cis ita esse consentio.
Sed in hac herentium
sibi serie causarum
estne ulla nostri ar-
bitrii libertas, an ip-
sos quoque huma-
nos motus fa-
talis cathena constrin-
git? Est inquit, neque
enim fuerit ulla
rationalis natura quin
eidem libertas adsit arbitrii. Nam quod ratione uti naturaliter potest

(c) 2006 Ministerio de Cultura

id habet iudicium quo quidque discernat. Per se igitur fugienda optandave dinoscit. Quod vero quis optandum esse iudicaverit petit. Refugit vero quod estimat esse fugiendum. Quare quibus in ipsis inest ratio, inest etiam volendi nolendique libertas. Sed hanc non in omnibus

b. aequam esse constituo. Nam supernis divinisque substantiis et perspicax iudicium et incorrupta voluntas et efficax optatorum presto est potestas. Humanas vero animas liberiores quidem esse necesse est cum se in mentis divinae speculatione conservant. Minus vero cum dilabuntur ad corpora. Minusque etiam cum terrenis artubus colligantur. Extrema vero est servitus cum vitiis deditae rationis propriae possessione ceciderunt. Nam ubi oculos a summae

c. luce veritatis ad inferiora et tenebrosa deiecerint, mox inscitiae nube caligant, perniciosis turbantur affectibus, quibus accedendo consentiendoque quam invexere sibi adiuvant servitutem. Et sunt quodam modo propria libertate captivae. Quae tamen ille ab aeterno cuncta prospiciens providentiae cernit intuitus et suis quaeque meritis praedestinata disponit. ΠΑΝΤΑ ΕΦΟΡΑΝ ΚΑΙ ΠΑΝΤΑ ΕΠΑΚΟΥΕΙΝ. (interlinear: uidet omnia ... audit omnia)

2m metrum

Puro clarum lumine phebum
Mellifluus canit oris homerus.
Qui tamen intima viscera terrae
Non valet aut pelagi radiorum
Radiorum infirma perrumpere luce.
Haud sic magni conditor orbis.
Huic ex alto cuncta tuenti
Nulla terrae mole resistunt.
Non nox atris nubibus obstat.
Quae sunt, quae fuerunt, veniantque
Uno mentis cernit in ictu.
Quem quia respicit omnia solus,
Verum possis dicere solem.

Prosa 3.

Tum ego. En inquam difficiliori rursus ambiguitate confundor. Quaenam inquit ista est? Iam enim quibus perturbere coniecto. Nimium inquam adversari ac repugnare videtur praenoscere deum universa et esse ullum libertatis arbitrium. Nam si cuncta prospicit deus neque falli ullo modo potest, evenire necesse est quod providentia futurum esse providerit. Quare si ab aeterno non facta hominum modo sed etiam consilia voluntatesque praenoscit, nulla erit arbitrii

(c) 2006 Ministerio de Cultura

libertas. Neque enim uel factum aliud ullum uel quaelibet existere po
terit uoluntas. nisi quam nescia falli prouidentia diuina praesen
serit. Nam si aliorsum quam prouisae sunt detorqueri ualent. non
iam erit futuri firma praescientia. sed opinio potius incer
b ta. quod de deo credere nefas iudico. Neque enim illam probo
rationem qua se quidam credunt hunc quaestionis nodum posse
dissoluere. Aiunt enim non ideo quid esse euenturum. quoniam
prudentia · id prouidentia futurum esse prospexerint. sed e con
trario potius quoniam quid futurum est id diuinam prouidentiam latere
non posse. eoque modo necessarium hoc in contrariam relabi par
tem. Neque enim necesse esse contingere quae prouidentur. sed neces
se esse quae futura sunt prouideri. Quasi uero quae cuius rei causa sit.
praescientia ne futurorum necessitatis. an futurorum ne
cessitas prouidentiae laboretur. ac non illud demonstrare ni
tamur. quoquo modo sese habeat ordo causarum. necessarium esse
euentum praescitarum rerum. etiam si praescientia futuris rebus eue
niendi necessitatem non uideatur inferre. Etenim si quis
piam sedeat. opinionem quae eum sedere coniectat. ueram
esse necesse est. Atque e conuerso rursus si de quopiam uera
sit opinio. quoniam sedet. eum sedere necesse est. In utroque
igitur necessitas inest. In hoc quidem sedendi. at uero in altero
ueritatis. Sed non idcirco quisque sedet quoniam uera est opinio. sed
haec potius uera est quoniam quempiam sedere praecessit. Ita cum
causa ueritatis ex altera parte procedat. inest tamen commu
nis in utroque necessitas. Similia de prouidentia futu
risque rebus ratiocinari patet. Nam etiam si idcirco quoniam
futura sunt prouidentur. non uero ideo quoniam prouidentur eueni
unt. nihilominus tamen ab deo uel futura prouideri. uel
prouisa necesse est euenire. quod ad perimendam arbitrii
libertatem solum satis est. Iam uero quam praeposterum est ut aeternae
praescientiae. temporalium rerum euentus causa esse dicatur.
Quid est autem aliud arbitrari deo ideo futura quoniam sunt
euentura prouidere. quam putare quae olim acciderunt causam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

c sumque illi esse providentiae? Ad haec sicuti cum quid esse scio, id ipsum
esse necesse est, ita cum quid futurum novi, id ipsum futurum
esse necesse est. Sic fit igitur ut eventus praescitae rei nequeat evi-
tari. Postremo si quid aliquis aliorsum atque sese res habet existi-
met, id non modo scientia non est, sed est opinio fallax ab scientiae
veritate longe diversa. Quare si quid ita futurum est ut
eius certus ac necessarius non sit eventus, id eventurum esse
praesciri qui poterit? Sicut enim scientia ipsa impermixta est
falsitati, ita id quod ab ea concipitur esse aliter atque concipitur
nequit. Ea namque causa est cur mendacio scientia careat,
quod se ita rem quamque habere necesse est uti eam sese habere sci-
d entia comprehendit. Quid igitur? Quonam modo deus haec incerta futura
praenoscit? Nam si inevitabiliter eventura censet quae
etiam non evenire possibile est, fallitur; quod non sentire modo
nefas est, sed etiam voce proferre. At si ita uti sunt, ita ea
futura esse decernit, ut aeque vel fieri vel non fieri posse cognoscat,
quae est haec praescientia quae nihil certum nihil stabile compre-
hendit? Aut quid hoc refert vaticinio illo ridiculo Ty-
resiae? Quidquid dicam aut erit aut non? Quid etiam di-
vina providentia humana opinione praestiterit, si uti
homines incerta iudicat quorum est incertus eventus?
Quod si apud illum rerum omnium certissimum fontem nihil incer-
ti potest esse, certus eorum est eventus quae futura firmiter ille praesci-
erit. Quare nulla est humanis consiliis actionibusque
libertas, quas divina mens sine falsitatis errore cuncta
e prospiciens ad unum alligat et constringit eventum. Quo semel
recepto quantus occasus humanarum rerum consequatur liquet.
Frustra enim bonis malisque praemia poenaeve proponuntur quae
nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum. Idque vi-
debitur omnium iniquissimum quod nunc aequissimum iudicatur,
vel puniri improbos vel remunerari probos, quos ad meritum utrum
non propria mittit voluntas, sed futuri cogit certa necessi-
tas. Nec vitia igitur nec virtutes quicquam fuerint, sed omnium

(c) 2006 Ministerio de Cultura

meritorum potius mixta atque indiscreta confusio. Quoque nichil sceleratius excogitari potest, cum ex providentia rerum omnis ordo ducatur, nichilque consiliis liceat humanis: fit ut vicia quoque nostra ad bonorum omnium referantur auctorem. Igitur nec sperandi aliquid nec deprecandi ulla ratio est. Quid enim vel speret quisque vel etiam deprecetur, quando optanda omnia series indeflexa conectit? Auferetur igitur unicum illud inter homines deumque commercium, sperandi scilicet ac deprecandi. Siquidem iuste humilitatis precio inestimabilem vicem divine gratie promeremur, qui solus modus est quo cum deo colloqui homines posse videantur, illique inaccesse luci prius quoque quam impetrent ipsa supplicandi ratione coniungi. Que si recepta futurorum necessitate nichil virium habere credantur, quid erit quo summo illi rerum principi conecti atque coherere possimus? Quare necesse erit humanum genus, uti paulo ante cantabas, dissaeptum atque disiunctum suo fonte fatiscere. Aut quis valeat nescita sequi?

3m metrum

Quenam discors federa rerum
Causa resolvit? quis tanta deus
Veris statuit bella duobus
Ut que carptim singula constent
Eadem nolint mixta iugari?
An nulla est discordia veris
Semperque sibi certa coherent?
Sed mens cecis obruta membris
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus.
Sed cur tanto flagrat amore — b
Veri tectas reperire notas?
Scitne quod appetit anxia nosse?
Sed quis nota scire laborat?
At si nescit, quid ceca petit?
Quis enim quicquam nescius optet,
Quove inveniat? quis repertam
Queat ignarus noscere formam?
An cum mentem cerneret altam — c
Pariter summam et singula norat?
Nunc membrorum condita nube
Non in totum est oblita sui
Summamque tenet singula perdens.
Igitur quisquis vera requirit
Neutro est habitu: nam neque novit
Nec penitus tamen omnia nescit,
Sed quam retinens meminit summam
Consulit alte visa retractans,
Ut servatis queat oblitas
Addere partes.

Tum illa: Vetus, inquit, hec est de providentia querela.

psa · ẽ ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Marcoque tullio cum divinationem distribuit vehementer agitata.
tibique ipsi res diu prorsus multumque quaesita. sed haud quaquam
ab ullo vestrum hactenus satis diligenter firmiterque expedita. Cuius
caliginis causa est. quod humanae ratiocinationis motus ad
divinae praescientiae simplicitatem non potest admoveri. Quae si ullo
modo cogitari queat. nihil prorsus relinquetur ambigui. Quod ita demum
patefacere atque expedire temptabo. si prius ea quibus moveris
·b· expendero. Quaero enim cur illam solventium rationem minus effica
cem putes. Quae quia praescientiam non esse futuris rebus causam ne
cessitatis existimat. nihil impediri praescientia arbitrii
libertatem putat. Num enim tu aliunde argumentum futurorum
necessitatis trahis. nisi quod ea quae praesciuntur non evenire non pos
sunt? Si igitur praenotio nullam futuris rebus adicit necessita
tem. quod tu etiam paulo ante fatebare. quid est quod volunta
rii exitus rerum. ad certum cogantur eventum? Etenim positi
onis gratia. ut quid consequatur advertas. statuamus nullam esse
ut praescientia non sit. praescientiam. Num igitur quantum ad hoc attinet. quae ex arbitrio eve
niunt ad necessitatem cogantur? Minime. Statuamus
iterum esse. sed nihil rebus necessitatis iniungere. Manebit
ut opinor eadem voluntatis integra atque absoluta libertas.
·c· Sed praescientia inquies tametsi futuris eveniendi neces
sitas non est. signum tamen est necessario ea esse ventura. Hoc
igitur modo etiam si praecognitio non fuisset. necessarios futurorum exitus
esse constaret. Omne etenim signum tantum quid sit ostendit. non vero
efficit quod designat. Quare demonstrandum prius est. nihil non ex ne
cessitate contingere. ut praenotionem signum esse huius necessi
tatis appareat. Alioquin si haec nulla est. ne illa quidem eius rei
signum poterit esse quae non est. Iam vero probationem firma ratio
ne subnixam. constat non ex signis neque petitis extrinsecus
argumentis. sed ex convenientibus necessariisque causis esse
·d· ducendam. Sed qui fieri potest ut ea non proveniant. quae futura
esse providentur? Quasi vero nos ea quae providentia futura esse praenoscit.
non esse eventura credamus. ac non illud potius arbitremur. licet

euenirent. nec tamen ut euenirent sui natura necessitatem
habuisse. Quod hinc facile perpendas licebit. Plura etenim dum
fiunt subiecta oculis intuemur. ut ea quae in quadrigis mo
derandis atque flectendis facere spectantur aurigae. Atque ad
hunc modum cetera. Num igitur quicquam illorum ita fieri necessitas ulla
compellit? Minime. Frustra enim esset artis effectus. si omnia
coacta mouerentur. Quae igitur cum fiunt carent existendi ne
cessitate. eadem priusquam fiant sine necessitate futura sunt.
Quare sunt quaedam euentura. quorum exitus ab omni necessitate sit ab
solutus. Nam illud quidem nullum arbitror esse dicturum. quod quae
nunc fiunt priusquam fierent euentura non fuerint. Haec igitur
etiam praecognita liberos habent euentus. Nam sicut scientia prae
sentium rerum nichil his quae fiunt. ita praescientia futurorum
nichil his quae uentura sunt necessitatis importat. Sed hoc
inquis ipsum dubitatur. an earum rerum quae necessarios exitus non
habent. ulla possit esse praenotio. Dissonare etenim uidentur.
Putasque si praeuideantur consequi necessitatem. Si necessitas
desit. minime praesciri. nichilque scientia comprehendi posse.
nisi certum. Quod si quae incerti sunt exitus. ea quasi certa prouidentur.
opinionis id esse caliginem. non scientiae ueritatem. Aliter enim
ac sese res habeat arbitrari ab integritate scientiae credis
esse diuersum. Cuius erroris causa est. quod omnia quae quisque nouit.
ex ipsorum tantum ui atque natura. cognosci estimat quae sci
untur. quod totum contra est. Omne enim quod cognoscitur. non secundum
suam uim. sed secundum cognoscentium potius comprehenditur facul
tatem. Nam ut hoc breui liqueat exemplo. eandem corporis ro
tunditatem. aliter uisus. aliter tactus agnoscit. Ille eminus
manens totum simul iactis radiis intuetur. Hic uero
cohaerens orbi atque coniunctus circa ipsum motu ambitus ro
tunditatem partibus comprehendit. Ipsum quoque homi
nem aliter sensus. aliter imaginatio. aliter ratio. aliter
intelligentia contuetur. Sensus enim figuram in subiecta
materia constitutam. Imaginatio uero solam sine materia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

iudicat figuram. Ratio vero hanc quoque transcendit. speciemque ipsam quae singularibus inest universali consideratione perpendit. Intelligentiae vero celsior oculus exsistit. Supergressa namque universitatis ambitum. illam ipsam simplicem formam. pura mentis acie contuetur. In quo illud maxime considerandum est. Nam superior comprehendendi vis amplectitur inferiorem. Inferior vero ad superiorem nullo modo consurgit. Neque enim sensus aliquid extra materiam valet. vel universales species imaginatio contuetur. vel ratio capit simplicem formam. sed intelligentia quasi desuper spectans. concepta forma. quae sub sunt etiam cuncta diiudicat. sed eo modo quo formam ipsam quae nulli alii nota esse poterat comprehendit. Nam et rationis universum. et imaginationis figuram. et materiale sensibile cognoscit. nec ratione utens. nec imaginatione. nec sensibus. sed uno illo ictu mentis formaliter ut ita dicam cuncta prospiciens. Ratio quoque cum quid universale respicit. nec imaginatione. nec sensibus utens. imaginabilia vel sensibilia comprehendit. Haec est enim quae conceptionis suae universale ita diffinivit. homo est animal bipes rationale. Quae cum universalis notio sit. tum imaginabilem sensibilemque esse rem nullus ignorat. Quod illa non imaginatione vel sensu. sed rationali conceptione considerat. Imaginatio quoque tametsi ex sensibus visendi formandique figuras sumpsit exordium. sensu tamen absente sensibilia quaeque collustrat. non sensibili sed imaginaria ratione iudicandi. Videsne igitur ut in cognoscendo cuncta sua potius facultate. quam eorum quae cognoscuntur utantur. Neque id iniuria. Nam cum omne iudicium iudicantis actus exsistat. necesse est ut suam quisque operam non ex aliena. sed ex propria potestate perficiat.

IIII. metrum

Quondam porticus attulit
Obscuros nimium senes
Qui sensus imagines
E corporibus extimis
Credant mentibus imprimi.
Ut quondam celeri stilo
Mos est aequore paginae
Quae nullas habeat notas.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Pressas figere litteras;
b. Sed mens si propriis vigens
Nichil motibus explicat
Sed tantum patiens iacet
Notis subdita corporum.
Cassasque in speculi vicem
Rerum reddit imagines.
Unde hec sic animis viget
Cernens omnia notio?
Que vis singula perspicit?
Aut que cognita dividit?
Que divisa recolligit?
Alternumque legens iter
Nunc summis caput inserit.
Nunc decidit in infima.
Tum sese referens sibi
Veris falsa redarguit;
Hec est efficiens magis
Longe causa potentior.
Quam que materie modo
Inpressas patitur notas;
Precedit tamen excitans c
Ac vires animi movens.
Vivo in corpore passio.
Cum vel lux oculos ferit.
Vel vox auribus instrepit;
Tum mentis vigor excitus
Quas intus species tenet
Ad motus similes vocans.
Notis applicat exteris.
Introrsumque reconditis
Formis miscet imagines;

Prosa .5.
Quod si in corporibus sentiendis quamvis afficiant instru
menta sensuum forinsecus obiecte qualitates. animique agentis
vigorem passio corporis antecedat. que in se actum mentis
provocet. excitetque interim quiescentes intrinsecus formas.
si in sentiendis inquam corporibus animus non passione insignitur.
sed ex sua vi subiectam corpori iudicat passionem. quanto magis
ea que cunctis corporum affectionibus absoluta sunt in discer
nendo. non obiecta extrinsecus sequuntur. sed actum sue mentis ex
b. pediunt. Hac itaque ratione. multiplices cogniti
ones diversis ac differentibus cessere substantiis. Sensus
enim solus cunctis aliis cognitionibus destitutus. immobilibus
animantibus cessit. quales sunt concheae maris. queque alia
saxis herentia nutriuntur. Imaginatio vero mobilibus be
luis quibus iam inesse fugiendi appetendive aliquis videtur
affectus. Ratio vero humani tantum generis est. sicut intel
ligentia sola divini. Quo fit ut ea noticia ceteris prestet.
que suapte natura non modo proprium. sed ceterarum quoque noticiarum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

c subiecta cognoscit. Quid igitur si ratiocinationi sensus ima-
ginatioque refragentur nihil esse universale dicentes quod sese
intueri ratio putet. Quod enim sensibile aut imagina-
bile est: id universum esse non posse. Aut igitur rationis verum esse
iudicium, nec quicquam esse sensibile. Aut quoniam sibi no-
tum sit plura sensibus et imaginationi subiecta, inanem
conceptionem esse rationis, que quod sensibile sit ac singula-
re, quasi quiddam universale consideret. Ad hec si contra ratio
respondeat, se quidem et quod sensibile et quod imaginabile sit,
in universitatis ratione conspicere; illa vero ad universitatis
cognitionem aspirare non posse: quoniam eorum notio corporales
figuras non posset excedere: de rerum cognitione firmi-
ori potius perfectiorique iudicio esse credendum. In huiusmodi
igitur lite, nos quibus tam ratiocinandi quam imaginandi
etiam sentiendique vis inest, nonne rationis potius causam
d probaremus? Simile est quod humana ratio divinam in-
telligentiam futura, nisi ut ipsa cognoscit, non putat in-
tueri. Nam ita disseris. Si qua certos ac necessa-
rios habere non videantur eventus: ea certo eventura pre-
sciri nequeunt. Harum igitur rerum nulla prescientia. Quam si
etiam in his esse credamus: nihil erit quod non ex necessitate
proveniat. Si igitur uti rationis participes sumus, ita divi-
ne iudicium mentis habere possemus: sicut imaginatio-
nem sensumque rationi cedere oportere iudicavimus: sic
divine sese menti humanam submittere rationem
iustissimum censeremus. Quare in illius summe intelligen-
tie cacumen si possumus erigamur. Illic enim ratio vide-
bit quod in se non potest intueri. Id autem est quonam modo etiam que
certos exitus non habent, certa tamen videat ac diffinita
prenotio. Neque id sit opinio, sed summe potius scientie
nullis terminis inclusa simplicitas.

Quam variis terras animalia permeant figuris. Quintum metrum
Namque alia extento sunt corpore pulveremque verrunt

Vide s. Tho. p. pte. q. xci. ar. iiii
ad. iii.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Continuumque trahunt ui pectoris incitata sulcum.
Sunt quibus alarum leuitas uaga uerberetque uentos. [i. aera]
Et liquido longi spatia aetheris enatet uolatu.
Haec pressisse solo uestigia gressibusque gaudent.
Vel uirides campos transmittere uel subire siluas.
Quae uariis uideas licet omnia discrepare formis.
Prona tamen facies hebetes ualet ingrauare sensus.
b. Vnica gens hominum celsum leuat altius cacumen. Atque leuis recto stat corpore. despicitque terras.
Haec nisi terrenus male desipis admonet figura.
Qui recto caelum uultu petis. exserisque frontem.
In sublime feras animum quoque. ne grauata pessum [i. deorsum]
Inferior sidat mens. corpore celsius leuata.

prosa .6.

Quoniam igitur uti paulo ante monstratum est. omne quod scitur non ex sua. sed ex conprehendentium natura cognoscitur. intueamur nunc quantum fas est quis sit diuinae substantiae status. ut quaenam etiam scientia eius sit possimus agnoscere. Deum igitur aeternum esse cunctorum ratione degentium commune iudicium est. Quid sit igitur aeternitas consideremus. Haec enim nobis naturam pariter diuinam scientiamque patefacit. Aeternitas igitur est interminabilis uitae tota simul et perfecta possessio. Quod ex collatione temporalium clarius liquet. Nam quicquid uiuit in tempore. id praesens a praeteritis in futura procedit. Nihilque est in tempore constitutum. quod totum uitae suae spatium pariter possit amplecti.

Quid sit eternitas

Sed crastinum quidem nondum adprehendit. hesternum uero iam perdidit. In hodierna quoque uita non amplius uiuitis. quam in illo mobili transitorioque momento. Quod igitur temporis patitur condicionem. licet illud sicuti de mundo censuit aristoteles. nec coeperit umquam esse nec desinat. uitaque eius cum temporis infinitate tendatur. nondum tamen tale est ut aeternum esse iure credatur. Non enim totum simul infinitae licet uitae spatium comprehendit atque complectitur. sed futura nondum. transacta iam non habet. Quod igitur interminabilis uitae plenitudinem totam pariter comprehendit ac possidet. cui neque futuri quicquam absit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nec preterita fluxerit. id eternum esse iure perhibetur. Idque
necesse est et sui compos presens sibi semper assistere. et infinita-
tem mobilis temporis habere presentem. Unde non recte quidam qui
cum audiunt uisum platoni mundum hunc. nec habu-
isse inicium temporis. nec habiturum esse defectum. hoc modo
conditori conditum mundum fieri coeternum putant.
Aliud est enim per interminabilem duci uitam. quod mundo
plato tribuit. aliud interminabilis uite totam pa-
riter complexum esse presentiam. quod diuine mentis proprium esse
manifestum est. Neque deus conditis rebus antiquior uideri
debet temporis quantitate. sed simplicis potius proprietate
nature. Hunc enim uite inmobilis presentarium sta-
tum. infinitus ille temporalium rerum motus imitatur.
Cumque eum effingere atque equare non possit. ex inmobili-
tate deficit in motum. ex simplicitate presentie
decrescit in infinitam futuri ac preteriti quantitatem.
Et cum totam pariter uite sue plenitudinem nequeat
possidere. hoc ipso quod aliquo modo numquam esse desinit.
illud quod implere atque exprimere non potest. aliquatenus
uidetur emulari. alligans se ad qualemcumque presenti-
am huius exigui uolucrisque momenti. Que quoniam ma-
nentis illius presentie quandam gestat imaginem. quibus-
cumque contigerit. id prestat ut esse uideantur. Quoniam uero
manere non potuit. infinitum temporis iter arripuit.
Eoque modo factum est. ut continuaret uitam eundo. cuius
plenitudinem complecti non ualuit permanendo.
Itaque si digna rebus nomina uelimus imponere. plato-
nem sequentes. deum quidem eternum. mundum uero dicamus esse
perpetuum. Quoniam igitur omne iudicium secundum sui naturam
que sibi subiecta sunt comprehendit. Est autem deo semper
eternus ac presentarius status. scientia quoque eius omnem temporis
supergressa motionem. in sue manet simplicitate

presentie. Infinitaque preteriti ac futuri spacia complectens
omnia quasi iam gerantur in sua simplici cognitione consi
derat. Itaque si prescientiam pensare velis qua cuncta dis
ponit: non esse prescientiam quasi futuri sed scientiam numquam de
ficientis instantie, rectius estimabis. Unde non previden
tia, sed providentia potius dicitur, quod porro ab rebus infi
mis constituta, quasi ab excelso rerum cacumine cunc
ta prospicit. Quid igitur postulas ut necessaria fiant
que divino lumine lustrentur, cum nec homines quidem ne
cessaria faciant esse que videant? Num enim que
presentia cernis, aliquid eis necessitatis tuus addit in
tuitus? Minime. Atqui si est divini humanique
digna collatio, ut vos vestro hoc temporario presen
ti quedam videtis: ita ille omnia suo cernit eterno.
Quare hec divina prenotio naturam rerum proprietatemque
non mutat. taliaque apud se presentia spectat, qualia in
tempore olim futura provenient. Nec necessarias 7 non necessariarum re-
rum iudicia confundit. unoque sue mentis intuitu.
tam necessarie quam non necessarie ventura dinoscit.
Sicut vos cum pariter ambulare in terra hominem 7
oriri in celo solem videtis. quamquam simul utrumque con
spectum tamen discernitis. et hoc voluntarium illud
necessarium esse iudicatis: ita cuncta dispiciens
divinus intuitus qualitatem rerum minime perturbat.
Apud se quidem presentium, ad conditionem vero temporis futurarum.
Quo fit, ut hoc non sit opinio, sed veritate potius
nixa cognitio. cum exstiturum quid esse cognoscit.
quod idem existendi necessitate carere non nesciat.
Hic si dicas quod eventurum deus videt, id non eveni
re non posse. Quod autem non potest non evenire, id ex
necessitate contingere. meque ad hoc nomen necessita
tis astringas. fatebor rem quidem solidissime
veritatis. sed cui vix aliquis nisi divini specula

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tor accesserit. Respondebo namque idem futurum. cum
ad divinam notionem refertur necessarium. cum vero in sua
natura perpenditur. liberum prorsus atque absolutum videri.
Due sunt etenim necessitates. Simplex una. veluti
quod necesse est omnes homines esse mortales. Altera condi
tionis. ut si aliquem ambulare scias. eum ambu
lare necesse est. Quod enim quisque novit. id esse aliter
quam notum est. nequit. Sed hec conditio minime secum
illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem. non
propria facit natura. sed conditionis adiectio. Nulla
enim necessitas cogit incedere voluntate gradi
entem. quamvis eum tum cum graditur incedere necessarium
sit. Eodem igitur modo si quid providentia presens videt. id
esse necesse est. tametsi nullam nature habeat neces
sitatem. Atqui deus ea futura que ex arbitrii liber
tate proveniunt. presentia contuetur. Hec igitur ad intui
tum relata divinum. necessaria fiunt per conditio
nem divine notionis. per se vero considerata. ab absoluta
nature sue libertate non desinunt. Fiunt igitur pro
culdubio cuncta que futura deus esse prenoscit. Sed
eorum quedam de libero proficiscuntur arbitrio. Que
quamvis eveniant. existendo tamen naturam propriam
non amittunt. qua priusquam fierent. etiam non evenire po
tuissent. Quid igitur refert non esse necessaria. cum propter
divine scientie conditionem modis omnibus necessi
tatis instar eveniant. Hoc scilicet. quod ea que
paulo ante proposui. sol oriens et homo gradiens
que dum fiunt. non fieri non possunt. Eorum tamen unum
prius quoque quam fieret. necesse erat existere. alterum
vero minime. Ita etiam que presentia deus habet. pro
culdubio existent. Sed eorum. hoc quidem de rerum de
necessitate descendit. illud vero de potestate
facientium. Haud igitur iniuria diximus. hec si ad

(c) 2006 Ministerio de Cultura

divinam notionem referantur necessaria. si per se consi
derantur. necessitatis esse nexibus absoluta. Sicu
ti omne quod sensibus patet. si ad rationem referas.
universale est. si ad ipsum respicias. singulare. Sed
si in mea inques potestate situm est mutare proposi
tum. evacuabo providentiam. Cum que illa prenoscit
forte mutavero. Respondebo. Propositum te qui
dem tuum posse deflectere. Sed quoniam et id te posse
et an facias. quove convertas. presens providentie
veritas intuetur. divinam presentiam te non posse vi
tare. sicuti presentis oculi effugere non possis in
tuitum. quamvis te in varias actiones libera volun
tate convertas. Quid igitur inques. Ex meane disposi
tione scientia divina mutabitur. ut cum ego
nunc hoc nunc illud velim. illa quoque noscendi vices
alternare videatur. Minime. Omne namque futu
rum divinus precurrit intuitus. et ad presentiam proprie
cognitionis retorquet ac revocat. Nec alter (i. manat)
nat ut estimas. nunc hoc nunc illud prenoscendi vi
ce. sed uno ictu tuas mutationes manens preve
nit atque complectitur. Quam comprehendendi omnia vi
sendique presentiam. non ex futurarum proventu rerum.
sed ex propria simplicitate deus sortitus est. Ex quo
illud quoque resolvitur quod paulo ante posuisti in
dignum esse. si scientie dei causam futura nostra pre
stare dicantur. Hec enim scientie vis presentari
a notione cuncta complectens. rebus modum
omnibus ipsa constituit. Nichil vero posterioribus
debet. Que cum ita sint. manet intemerata
mortalibus arbitrii libertas. Nec inique le
ges solutis omni necessitate voluntatibus premi
a penasque proponunt. Manet etiam spectator
desuper cunctorumque prescius deus. visionisque eius

(c) 2006 Ministerio de Cultura

...o ·s·s·tr· ... hec legis ... erubescas que ... ne sicubi hesi... tas. nec pudeat ... discere sicubi ... erras. Ubi cer... tus es perge. ut ... hesitas quere. ... perge ... ubi erro... ... recog... nouerit... ... cogita... ... teneas re... ... falsitate. ... est ... noticiam ... ... ubique ... ... sunt ... mundo. ... ... periculosi ... sicubi erra... ... nec labori... ... aliquid ... nec fructuosi ... aliquando ... x.

Iste boetius consul fuit romanorum theoderico duce. Eo tempore inuaserunt gothi romam. et abstulerunt omnem libertatem eorum. Postea dum iste noluit fauere eis. missus est in exilio. Ubi cum esset in ergastulo. adhibuit sibi consolationem. uidelicet philosophiam ne nimio dolore. aut tristicia. uel ira. quandoque laboreret in desperationem. Periciosum enim erat apud ueteres suos sapientum irasceret. Uno tamen filii eius in consolatu permanserunt sub regia potestate. Boetius uero prefectus in... torio amicis et circumstantibus. gladius ... emptus est.

Huius auctoris stilus ut ipse philosophus floreus est et obscurus. et ideo ad intelligendum difficilis. materia inexplicabilis. qui in ... sibi ... que quidem multa continet in se. que tamen ... non sunt nisi unum. ut est carmens. pietas. bonitas. ueritas. iusticia. misericordia patientia. pax. et alia multa que deo conueniunt. Hec autem omnis nomina species non sunt diuise. sed una est uirtus. Cuius uero uim sermonis enunciatione magnitudo eius nosci non potuit. idcirco multiplici uocabulorum appellatione distinguitur. ut exhaurire uel qualitate nominis quantitas uirtutis agnosceret. Hec quoque ... uocabula ... designantur ... ita se habent ... ut sint singula in omnibus. et omnia in singulis. et singula in singulis. et omnia in omnibus. simplex simplicitas. una unitas. eadem identitas. aut si quid expressius de deo dici potest. nulla autem omnino ... deus est.

Fateamus intelligamus deum sine qualitate bonum sine quantitate magnum. sine indigentia creantem. sine ... sine habitu omnia continentem. sine loco ubique ... sine tempore sempiternum. ... ulla sui mutatione mutabilia facientem. nichilque pacientem. Quisquis deum ita cogitat ... inuenire ... aliquid de illo ... quod non sit. Est enim sine dubitatione ... ut si melius appellatur ... quam ... uocatur. Sicut enim ab eo quod est sapere dicta est sapientia. et ab eo quod est scire dicta est scientia. ita

Fratres karissimi. Quoniam ... lectionibus digne uoluerit philosophari. ... incipiat ... incepit qui ait. Inicium sapientie timor domini. Primum quippe necessarium atque ad initium ad sapientiam ... timore ... dicit. Nisi enim timor domini possederit ... scientie desiderium et inquisitio questionum effrenatos animos ... agit. Si uero anima timoris dei pura clemata suscipiat. ... purgatio atque sub... ... fiat. ... poterit ad sapientiam ascendere. Ubi enim timor dei est. ibi et obseruatio mandatorum. ibi et purgatio carnis. que se uelut quedam crassa nubes animo obicit. et eam diuini splendoris radios considerare non sinit. Ubi autem carnis fuerit facta purgatio ibi continuo erit et illuminatio. Ubi autem fuerit illuminatio. ibi iam desiderii uota complentur. et ... ... aditus ... apud ... dei. ... sapientie ... ad interiora eius ... peruenit.

ab eo quod est esse dicta est essentia. ... maior est illo ... suo. Ego ... dicens filius ... est ... me ... Si ... essentie ... capiunt ... fiat ut magna ... Ideo autem aliquid ... accidere ... solare ... scientia ... est ... perfecto ... essentia ... est ... operi ... seruat ... ... non ... ... tur ... sine scrupulo ... uere dicitur esse ...

(c) 2006 Ministerio de Cultura

.2. Boetius grecu~ e~. latine dici~ adiutor. Boeti~ dr~ eo q~ pleru~q; adiuuerit miseros & inocentes. & se obiecerit pic~ lis cu~ eos uellet op~ime~ theode ric~ tyrann~. & alii romani pri cipes. multos & hesitantes in fide confirmauerit. ut in libro contra euticen. & nestoriu~. & in hoc ope. Clarut & insignit habitus e~ in omni mundana glo ria. honorib~. prosapia. liberis. amicis. sapia~. copia t~renor~ bonor~. & q~ his ampli~ e~ sple~ dore uirtutu~. merito & appel lat~ e~ illustris. Dicit~ fuisse ex consulari ordine. q~ maturi tate moru~ ut plenitudine sa pientie consulat~ p~meruit. ut q~ freq~nt~ in magnis p~iculis patrie consuluit. Patrici~ dic t~ e~. q~ erat de gente patricio ru~. Vl~ ideo dicebant~ patricii q~ patrno affectu urbis ho nestati & utilitati p~uidebant. Hic q~; in hoc libro patrno af fectu filiis eccle~ p~uidit. duc~ in fide trinitatis erudiuit. Vl~ dict~ e~ patri~ p~pt~ dignitate~ patricii q~ habuit. q~ dignitas ma gna e~ in urbe roma. Hec oia ualet ad co~mdatione~ sequenti~ opis. p~cellens materia. scribendi mod~. tam subtilis q~ sublimis. & insolit~. dignitas auctoris & p~sona iudicis. Fuit en~ ide~ symachus ut aiunt sapiens & relligiosus. amator uirtu tu~. qui p~ iusticia occisus e~ cu~ ioh~e papa a thederico re ge gothor~. a q~bus ide~ tyra~ nus post obitum suu~ duct~ e~ ad loca penalia.

In titulo solent duo p~poni materia & nomen auctoris. In hoc aut~ titulo q~tuor p~poni uidet~. materia. & mod~ opis. nomen auctoris. & nom~ iudicis. i. symachi ad que~ scribit. & cui~ iudicio h~ op~ examinandu~ co mittit. Materia~ insinuat. ubi t~initate~ no minat. De modo breuit~ mentione~ facit. cu~ se dicturu~ p~mittit q~m eade~ t~initas sit un~ d~s & n~ tres dii. Hoc unu~ t~n nom~ suu~ ponit. & unu~ t~m nom~ symachi. s~ diu~sa uiror~ no~a diu~sas uirtutes significantia in utr~q;. ut ex di u~sitate no~iu~. uarietate~ intelligas dignita tum. ANICII MANLII. & cet~a. Cirhe meria e~ in~ apulie. ap~ q~ne~ negentes uir~ fe cer~. ccc. fabios. nullusq; ex eis remansit p~ter unu~ paruu~. q~ postea factus e~ maxim~ romanor~. rem~q; publica~ contra hannibale~ cunctando~ dimicans honeste tutus e~. Vl~ fabi i anicii dicti sunt. eo q~ nullus eos unq~ ui cerit. nec de eis adeptus sit uictoria~. Vn~ in hoc loco. a. p~uatione~ significat. niche g~ cu~ e~ & sonat in latino uictoria~. Ab his g~ boeci~ origine~ ducens. anici~ dict~ e~. hoc no m~ sortitus & a dignitate p~sapie. & s~cdm~ p~p~as uirtutes. Nu~q~m en~ flecti potuit a uia ad iusticia~. ut de uirtutib; ad uicia. ul~ qua n~ extulit eu~ p~sp~itas. nec demersit aduersitas. n~ en~ supbiuit in p~sp~is. neq; fract~ e~ in adu~sis. MANLII. Mallius torq~tus fuit q~da~ nobil~. romane rei publice fidelis. q~ singulari cer tamine gallu~ deuicit. & eo torque~ abstulit. Vn~ q~ & hu~ uicit & alios hostes romanor~. in ha~c dignitate~ ascendit. ut sibi & suo g~eri fieret aurea torques. De cui~ g~ene ortus e~ boetius. hinc dr~ manlius q~si fortis & fidelis i~ omib; & de insigni & fideli p~sapia natus. SEVERINI dict~ e~. q~ in eo erat seueritas mult~ & seue ru~ habuit animu~ contra uicia & tenax fuit in ueritate. Neq~ en~ donis t~imus abstrahi potuit a uia ad iusticia~. ... loquut~ e~ in poet~s. s~ de uirtutib~ ac uiciis pleru~q; disputauit. ut in libro de consolatione. aut de aliq~ re seria. uel de ipsa diuinitate. ut in hoc opere.

Sic g~ intitu latur liber is te. ANICII MA... S. B. & cet~. Quasi diceret ... hui~ auctoris que~ insuparabil~ ... animi constantia ... ior~u nobilitate ... & p~bitas ex oi~ ... uerbor~ & mor~ seueritas. mise ror~ p~tectio. sa pientie plenitu do. uirtutu~ illumi natio clarificat. p~morum p~ecu ra. & paterna d~ lectio co~mdat. ... lib~ hic incipit ... b~ iota q~ dicit~ ... hic. ut intelli gas hic incipe~ ... hic libru~. & in cipio inde me ... ee~ persuon~.

Cons~ dici ... ut aldario q~ ... t~ est quo. ... ordine quinto ... AVRELII dict~ e~ ab aura. i. a fau re. sol~ splendor~ ... COMM~ a familia ... neschei romani que dicta e~ fam lia memor~. SYMACHI p~pug nan~. q~a simul p~ nabat & sequ~ ... cu~ boetio contra ... cia. machia ... consules ...

& pugna lat. VIRI. ATQVE. nomen. symachus. ide~ fuit. Primi gradus. pectores. SENATORES. consules. ... ns. patricii. Viri. ... Multi pectorum consules. Multi consules sub ... Multi patres sub dict~ ...

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ANICII. MANLII. SEVERINI
BOETII. SENATORIS CONSULIS.
ET ILLUSTRIS. EXCONSU
LUM ORDINE. PATRICII.
INCIPIT LIBER. QUOMODO
TRINITAS UNUS DEUS AC NON
TRES DII. AD QUINTUM
AURELIUM. MEMMIUM. SYM
MACHUM. VIRUM CONSULAREM.
ET ILLUSTREM. EXCONSULUM
ORDINE ATQUE PATRICIUM
SOCERUM SUUM. [illegible]

Inquisitam studiose id diu tractatam de sancta trinitate

INVESTIGATAM diutissime ques
tionem quantum nostre mentis igni
i. ingeniolus. i. dignum hunc fecit illustrare.
culum lux divina dignata est. for
i. subnixam argumentis seu auctoritatibus. mandatam.
matam rationibus litterisque offeren
scilicet esse. ut vobis offerrem participanda meo labore
dam vobis communicandamque cura
vestro iudicio.
vi. tam vestri cupidus iudicii quam
scilicet nostra inventione.
nostri studiosus inventi. Qua in re
i. cuius voluntatis sim. scilicet quod favorem ipsi non requiro.
quid mihi sit animi quotiens stilo cogi
i. intelligi. vel per primo difficilis cum materia est [illegible]
tata comendo. tum ex ipsa ma
de trinitate.
terie difficultate. tum ex eo quod
raris id est vobis tantum conloqu

Hoc ubi [illegible] [illegible] iungitur. scilicet suum meri[illegible] extenuando dicit igniculum.

Si vulgi plausu delectarer utique non tam obscuriter scilicet possem scribere vulgariter.

plogus boetii in libro suo de trinitate

Unaqueque res secundum materie qualitatem eget iudicio examinantis. Ubi gratia quia scriptione facundi sillabas ipsi favore delectantur. ut poete et comici qui in theatris et scenis poemata sua recitantes ipsi favore tantum [illegible]. Unde ergo [illegible] vestrum iudicium patrem Symmache [illegible] opus quod feci et [illegible] [illegible] [illegible] ut prudentissimus videris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] studiosus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sapientissimo displiceret.

BIBLIOTECA PÚBLICA DE TARRAGONA

50

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Talib; hominum m. Quia mens se transformat. hominis nomine se putat. dignum est enim non quod habitare deserta homo esse noluit. sed beluinam ducere uitam. mutetur in beluam. Nam eum a liquem libidinosis uoluptatibus in mergi uides. porcum uocas. Qui aliena rapit. lupus est. ferox ac litigiosus. cani similis est. Eo quod fremit ira. leoni comparatur. Eum stolidum ac segnem torpere uides. asinum appellas. Hii sunt animales homines qui non percipiunt ea que sunt dei. hos uocat monstra hominum. eo quod habent humana corpora. et beluinum animum. Et potest legi constitue ut dicatur. monstra hominum. i. monstrabiles hominibus. sic portenta monstrari solent. uel intransitiue. monstra. h. id est monstruosos homines. uel homines qui sunt monstra.

Ideirco. scilicet difficillimus questionibus addo uerba incognita. ut indoctis eis accedant difficilius.

Ideirco stilum et cetera. Idem est ac si dicat. et breuiter scribo et obscure. Quod autem breuiloquus et obscurus. non facit ex uicio sed ex industria. ideo scilicet ne effrenis et irrisoribus pandat fidei misteria. Sed huius imitatur quod pie credunt. quales sunt Symachus et ipse boetius et cetera. et similes probati relligione et sapientia. Unde iohannes dicitur in apocalypsi. que dixerunt .vii. tonitrua signa. et in fine eiusdem libri subdit. Ne signaueris uerba libri huius. que uidentur contraria. Si enim signauit. cur signari prohibuit. Uel si signari prohibuit. cur eum signauit. Quod sic soluitur. Quia infidelibus signauit. quia sapientie sue archana ab eorum scientia occultauit. et tamen signari prohibuit. quia sapientie sue archana piis et credentibus non abscondit. Unde et ille.

intelligi potest. Neq; enim fame iactatione. et manibus uulgi ela moribus excitamur: s; siquis est fructus exterior. hic non potest a liam nisi materie similem sperare sententiam. Quocumq; igitur a nobis de ieci oculos. partim ignaua seg nicies. partim callidus liuor oc currit. ut contumeliam uideatur diuinis tractatib; irrogare. qui talib; hominum monstris non agnos cenda hec potius quam proculcanda pcerint. Ideirco stilum breuitate contraho. et ex intimis sumpta phi losophie disciplinis. nouorum uer borum significationib; uelo. ut hec michi tantum uobisq; siquando ad ea conuertitis oculos colloquantur. Ceteros uero ita submouimus. ut qui capere intellectu nequiuerint. ad ea etiam legenda uideantur indigni. Sane tantum a nobis queri opor tet quantum humane rationis

Glosses (interlinear and margin):

scilicet i. optioris — extensione. sicut comicus poeta prouocamur ad scribendum. — Sed si qua est exterior remuneratio uel laus. iudicio examinatur. quasi dicat. Ego de intimis et archanis misteriis disputo. non quero aliam remunerationem nisi diuinam. Unde dixit puto. non uolo suscipere primum. — Scilicet inquamcumque partem extra uos — animum deflexi. — scilicet occurrit — scilicet non doctos scilicet — inuidus. — intantum — scilicet monstruosis hominibus qui sunt ignauis et callidis dico — qui non magis desiderant hec agnoscere quam destruere — Sicut in euglio scilicet sanctum dari canibus. et margaritas ante porcos. — scilicet materiam hanc breuitate propono. quia omne breue obscurum. quam de profundis et archanis philosophie celestis excerptam in omnibus nouitate quadam uerborum innuo et traho. — Scilicet loquitur dicens. qui solus quod loquitur intelligit. Unde et beatus augustinus sancto ambrosio predicante ait. sibi et deo loquitur. — Sed ne tamen et cetera. Augustinus. Scilicet nullos homines in maturi ingenio. et imperitia. uel docere prava sentientem. ac autem nolo uideri scire quod nesciunt. — Contra illos hic loquitur qui nesciunt modum ponere in interrogatione uel inquisitione. Ita enim sunt et cetera.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

[illegible]

intuitus ad divinitatis valet celsa conscendere. Nam ceteris quoque artibus idem quasi quidam finis est constitutus quousque potest via rationis accedere. Neque enim medicina semper egris affert salutem. Sed nulla erit culpa medici si nichil eorum que fieri oportebat omiserit. Idemque in ceteris. At quantum hec difficilior questio est tam facilior esse debet ad veniam. Vobis tamen etiam illud inspiciendum est an ex beati augustini scriptis semina rationum aliquos in nos venientia fructus extulerint. Ac de proposita questione hinc sumamus exordium. Lib' incip'.

Christiane religionis reverentiam plures usurpant. Sed ea fides pollet maxime ac solitarie que tum propter universalium precepta regularum quibus eiusdem religionis intelligatur auctoritas.

[illegible]

lib' ... de trinitate

(c) 2006 Ministerio de Cultura

÷ q̄s ideo hic tangit ut añq̄ disserat de fide q̄ tenent ueri x̄ani. ostendat differentiā int̄ ueros et falsos x̄anos. que discretio notat̄ in hoc. q̄d diuisi heretici diuisas ab inuice h̄nt sectas. et ꝓpria conuenticula. & eorum nullus part' est. et cotidie decrescit. Ab oīb; aut̄ xp̄ianis una fides tenet̄. & oīa sacre pagine uolumina hoc unū p̄dicant. q̄d pater et filius et sp̄s s̄cs unus ē d̄s. Et hec fides n̄ q̄sdā mundi angulos occupauit. s; p totum pene mundū diffusa est. Tot' enī mund' una ē eccl'a. Vn̄ aug' sup psalm̄. Confitebor t' inq̄t in eccl'a magna. Eccl'a magna q̄d ē fr̄s. Numq̄d eccl'a magna. ē exigua pars orbis t̄rar'. Eccl'a magna totus orbis ē. Inde in illo usa. Spes omnium finium t̄re. Si ig̃t spes uni' anguli. n̄ spes uni' iudee. n̄ spes uni' affrice. n̄ spes uni' panonie. n̄ spes orientis aut occidentis. s; oīū finiū t̄re. Vn̄ et catholica id ē uniu'salis appellat̄. q̄a catholicon dr̄ uniu'sale. et hoc ē. S; ea fides. p. m.

Pat' i q̄t d̄s. Sup' ostendit catholicā fidē ꝓpt' uniformē ap oms eius identatē. et diffusā amplitudinē. nc̄ n̄ ponit eandē unitatē. dicens d̄m de tb' p̄dicari. nec tn̄ tres d̄os ēē. s; unum. Ig̃t pat' et fili' et sp̄s s̄cs un' n̄ tres dii. D̄s n̄ est aliud q̄m ipsa simplex eternitas. eternitates aūt plures intelligi nequeūt. Si enī plures sr̄. aut sr̄ ext' se inuicē. aut in se inuicē. S; ext' se inuicē n̄ sr̄. q̄a ext' eternitatē nichil ē. g° nec eternitas ē ext' eternitatē. Aut si sr̄ extra se inuicē. aut erūt i diuisis locis. aut i diuisis tp̄ibus. Q̄d alienū ē ab eternitate. q̄ nec ēē in loco. nec ēē in tp̄re conuenit eternitati. Si itaq; plures eternitates sr̄ extra se inuicē. Si u' in se inuicē plures ēē dicūt. sciendū ē. q̄ q̄ciensc̄q; repetat̄ eternitas i eternitate. n̄ ē nisi una eternitas. Sic punctū i puncto n̄ ē n̄ unū punctū. hic enī punctū ad eternitatē n̄ nulla similitudinē. ut ē medium punctū mundi. et punctū tp̄is. id ē p̄sens temp'. Est enī punctū suo m̄ symplex. i. sine partib'. et indiuisibile. sic eternitas. et ideo

[s. scd'o] **tum ꝓpterea** [s. fidei] **quod eius cult' per omīs pene mundi terminos emanauit. catholica uel uniuersalis uocatur.**

[s. fidei] **Cuius hec de trinitatis unitate sententia est. Pater inquiunt d̄s. filius d̄s. spiritus s̄cs. d̄s.** [s. ea ratio dr̄ d̄s. n̄] **Igitur pater. filius.** [n̄ ideo tres dii. s. set d̄s] **sp̄s s̄cs. unus. n̄ tres dii. Cuius** [s. unitatis scil'] **coniunctionis ratio. est indifferentia.** [s. in nob' n̄] **Eos enim** [ulla diffr̄a ē. q̄ nullā diffr̄ā dn̄t ēē in unitate] **differentia comitatur. qui uel** [s. dicentes patrē maiorem filio minorē. sp̄m s. minu] **augent uel minuunt. ut ar-**

Q̄ ego sū q̄ sum. & q̄ ē misit me ad uos. Cū enī et corp' et sp̄s dicat̄ ēē aliq̄ modo. n̄ utiq; diceret d̄s. ego sū q̄ sū. n̄ ꝓpo q̄dam se ēē uellet intelligi. Ci enī uere aut ēē cui n̄ conuenit mutari posse. Q̄a g° diuina sub sn̄ ulla sui mutatione fac mutabilia. sn̄ ullo tp̄ali motu creat tp̄alia. eā mun ... et plane nosse. difficile ē. Et ideo mod' ponend' ē i huius gstionib'. nec tn̄ debet hō de d̄o querē. qn̄tū ei potest humana ratio suggerere. Sed sufficiat scire de d̄o q̄d certissime noueris. i. si n̄ potes scire q̄d d̄s sit. id saltē cogita q̄d n̄ sit. Vn̄ aūt. S; ne tm̄.

Eos enī. d. Apud catholicos n̄ ē differentia. qui p̄dicant eq̄litatē int̄ patrē et filiū et sp̄m s̄cm. q̄a e contrario ē ap arrianos diffr̄a. q̄ p̄dicant inequalitatē. et faciunt g̃dus in unitate dicentes. maiore filio patrē et minorē utroq; sp̄m s̄cm.

Cont' fide catholicā int' alia sic disputant arriani. Q̄cq̄d de d̄o dicit̄. n̄ scd̄m accidens inquiūt. s; scd̄m subam dr̄. Q̄ at̄ ingenitū ēē patri scd̄m subam ē. et genitū ēē filio scd̄m subam ē. Diuisū ē aūt ingenitū ēē et genitū ēē. Diuisa ē g° suba patris et filii. Q̄b' cōuso respondet̄. Si q̄cq̄d de d̄o dicit̄. scd̄m subā dicit̄. g° q̄d dictū ē. ego et pat' unū sumus scd̄m subam dictū ē. Vna ē g° suba patris et filii. Aut si hoc n̄ scd̄m subam dictū est. Vr̄ g° aliq̄d n̄ scd̄m subam.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

At punctum cum puncto sine intervallo non est nisi unum punctum. Sic et eternitas cum eternitate non est nisi una eternitas. Sicut autem deus eternitas est, quicquid convenit eternitati convenit et deo. Non sunt ergo plures dii, quia nec deus excedendum est, nec deus unde addit numerum deo. Semper ergo pater, filius, spiritus sanctus unus idem, et solus deus est, et non tres dii. Dignior enim natura est que unde repetita semper sibi convenit in perfecta unitate, quam que sui admittit pluralitatem. Ubi enim pluralitas, ibi diversitas. At ubi diversitas est, non est perfecta concordia. Perfecta namque concordia est que in una identitate et eandem unitatem convenit. Sic ergo melior est perfecta concordia quam imperfecta. Et impossibile est in summo bono quod est ipsa deitas esse imperfectum aliquid. Non est possibile naturam deitatis pluralitatem admittere. Quapropter quotienscumque repetatur deus unde, semper unus idemque et solus deus est. Unum quia in hac unitate nulla distantia est, sed indifferens et perfecta concordia. Cum dixisset patrem et filium et spiritum sanctum non esse tres deos, sed unum subiunxit. Cum coniunctoris ro.

mum. Ubi gratia. Sicut
rianum. qui gra
ap nos pater maior fi
dibus meritorum
ho dicitur. probentes bono
trinitatem va
ne etatis. Scilicet
riantes distra
nunt.
hunt. atque in
diversitate
pluralitatem di
dividunt. Symus
ducunt. Prin
et alie. Pluralitas non est
cipium enim plu
principium non a duobus unus
ralitatis al
pot esse sine duobus.
teritas est.
Preter alteri tatem enim nec pluralitas quid sit intelligi potest.

ingenitum ergo cognitum intellige, secundum substantiam dici ingenitum et genitum. Nec tamen secundum accidens dicitur. Deus enim immutabilis est. Hoc autem tantum convenit rebus creatis et mutabilibus, ut quod non secundum substantiam dicitur, secundum accidens dicatur. Accidentia enim sunt que admitti possunt vel minui, ut quantitates et qualitates, relationes, situs, habitus, loca, tempora, opera, passiones. In deo autem nichil secundum accidens dicitur, quia nichil in eo mutabile est. Nec tamen omne quod de deo dicitur secundum substantiam dicitur. Dicitur enim ad aliquid, sicut pater ad filium et filius ad patrem, quod non est accidens, quia et quod dicitur pater et quod dicitur filius eternum atque incommutabile est. Quamvis ergo diversum sit patrem esse et filium esse, non est tamen diversa substantia, quia hoc non secundum substantiam dicitur, sed secundum relativum, quod tamen relativum non est accidens, quia non est mutabile. Accidens autem dici non solet nisi quod aliqua mutatione eius rei cui accidit amitti potest. At contra ARRIANI. Pater ad filium dicitur et filius ad patrem. Ingenitus autem ad se ipsum, et genitus ad se ipsum dicitur, et non ad alterutrum. Aliud est esse ingenitum, et aliud patrem, quia et si filium non genuisset, posset tamen dici ingenitus. Et si gignat quisque filium, non ex eo ipse est ingenitus, quia homines filios gignunt et tamen ipsi ab aliis geniti sunt. Igitur si ingenitus et genitus ad se ipsum dicitur, et quicquid ad se ipsum dicitur secundum substantiam dicitur, diversum est autem ingenitum esse et genitum esse, diversa est ergo substantia patris et filii. XPIANI. Sicut filius ad patrem, sic genitus ad genitorem refertur. Et sicut pater ad filium, sic genitor ad genitum. Ergo nec ad se ipsum nec secundum substantiam dicitur genitus, sed ad aliquid. Ingenitus autem et non filius paria sunt. Negativa autem particula non id efficit ut quod sine illa relative dicitur, illa preposita substantialiter dicatur, sed id tamen negat quod sine illa affirmabatur. Sicut cum dico homo est, secundum substantiam dico; cum dico non homo est, secundum substantiam nego. Sic et relative aio cum dico genitus; relative nego cum dico non genitus, quod est idem quod ingenitus. Non ergo recedit a relativo predicamento cum ingenitus dicitur. Sicut enim genitus non ad se ipsum dicitur, sed quod ex genitore sit, ita ingenitus non ad se ipsum dicitur, sed quod ex genitore non sit ostenditur, et utrumque relative dicitur. Quod autem relative dicitur non indicat substantiam. Itaque quamvis diversum sit genitus et ingenitus, non indicat diversam substantiam. Et sicut filius ad patrem et non filius ad non patrem, ita genitus ad genitorem et non genitus ad non genitorem referatur necesse est. Una est ergo substantia genitoris et geniti. ARRIANI. Si filius est, natus est. Si natus est, erat tempus quando non erat filius. XPIANI. Si dei filius virtus et sapientia dei est, nec umquam deus sine virtute et sine sapientia fuit, coeternus est deo patri filius. Hic autem apostolus Christum dei virtutem et dei sapientiam. Deum autem aliquando non habuisse virtutem aut sapientiam dementis est dicere. Non ergo erat tempus quando non erat filius. ARRIANI. Si deus pater ex se genuit filium, substantiam suam divisit in filium, et substantiam suam ex parte secretam a se sese ac resectam filium nominavit. Tuncque sibi decrevit pater quantum in filium contulit, et ea parte substantie sue quam filio dedit ut esset. Aut hodie caret pater, et perfectus non est, aut si eo non indiget, quasi ex superfluo abundavit, quod utrumque in deum non cadit. Sed nec est in hoc patris et filii nomen

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Fieri enim non potest. ut non habita generatio est. sed potius facta discessio. vel divisio. Et necesse est posse corrumpi omne quod potest dividi. quod in deo non convenit. Non itaque pater patitur. ex sua substantia genuit filium. Divisa esset quia substantia patris et filii. X P I A N I. Ut inpassibilitas divinae generationis ostenderetur. filius dei. sensus. sapientia. virtus. verbum. lumen. appellatur. Sensus scilicet quo cuncta cogitantur. sapientia qua cogitata disponuntur. Virtus: qua disposita perficiuntur. Verbum. quo perfecta nunciantur. Lumen. quo nunciata clarescunt. Et haec omnis nominum species non diversae. sed una est virtus. Ideo autem diversa sunt nomina. ut ex diversitate vel qualitate nominum. quantitas virtutis agnoscatur. Quia quod consilium a beo conceptum est consilium non separatur. nec virtus a forte. nec sapientia a sapiente. nec verbum a paterno ore. nec sensus a sensato. nec splendor a suo lumine aliquando dividitur. Manifestum est patrem nullum detrimentum sensisse generando filium. sicut nulla ibi iactura est. dum cor sapientiam gignit. dum intellectus consilium generat. dum os sermonem profert. dum lumen splendorem emittit. Inest enim splendor in lumine. lumen in splendore. et ita utrumque in se naturaliter subsistit. ut neutrum sine altero esse posset. Sic et pater in filio et filius in patre. Unde est illud. Ego in patre et pater in me. et hoc non accidentaliter. sed naturaliter et substantialiter. quia non diversa sed una est substantia pater et filius. Recte ergo pater dicitur quia genuit. et inpassibiliter et sine detrimento genuit. quia passibilis numquam fuit. His itaque assertionibus et aliis huiusmodi nitebantur arriani distrahere unam dei substantiam in plures substantias. et facere differentiam inter substantiam patris et substantiam filii. ut differentiam sequeretur alteritas. et alteritatem pluralitas. Inde est quod ait boetius. Eos enim differentia comitatur. et cetera.

Trium namque et cetera. Hic ingreditur ostendere quibus modis quaelibet res differant ab invicem vel conveniant ad invicem. Postea vero usque ad finem libri laborat ostendere. quae sit differentia vel convenientia inter patrem et filium et spiritum sanctum.

Tribus modis differt alterum ab altero. id est vel genere vel specie vel numero. Et rursum. omne quod est idem cum alio: vel est idem genere. vel specie. vel numero. Genere differunt. quae sunt sub diversis generibus: ut homo et berillus. Homo enim habet genus: animal. genus autem berilli lapis est. Specie differunt. quae sunt sub diversis speciebus. ut hic homo et hic equus. quorum species sunt homo et equus. quae differunt ab invicem substantialibus differentiis. id est rationalitate et irrationalitate. Numero differunt. quae sunt sub eadem specie. ut petrus et paulus. Etenim sub eadem sunt specie. quia et petrus homo et paulus homo. Sed numero differunt. quia non sunt unus homo. sed duo homines. quia alius petrus et alius paulus. Differre autem numero. duobus modis accipitur. Dicitur enim aliquid ab alio differre numero. id est numerando. quia dum numeramus aliam et aliam rem: digito vel mente tangimus. ut post unum duos faciamus. Vel dicitur differre numero. id est collectione accidentium quae dicitur numerus. quia illa collectio ex multis constat et cetera.

scilicet abraham. et ysaac.
Trium namque
et iacob: id est sunt et
rerum vel
non idem. idem in substantia.
quorumlibet.
non idem in personis.
tum genere.
scilicet omnino quod differt
tum specie.
his tribus modis differt.
tum numero
diversitas constat.
scilicet quia gloria sit
Quotiens enim idem dicitur.
totiens diversum etiam praedicatur.
Idem vero dicitur

Hic videamus in quantum videre fas est. utrum aliqua istorum in deo conveniant. Inveniuntur etenim et ibi differentia. et convenientia. Dicuntur enim in deo tres esse. quorum neuter est ipse qui alter. et tamen hi tres sunt unum. Augustinus. Cum quaeritur quid tres: conferimus nos ad inveniendum aliquod generale vel speciale nomen quo complectamur haec tria. neque occurrit animo. quia excedit supereminentia divinitatis eius usitati eloquii facultatem. Verius enim cogitatur deus quam dicitur. et verius est. quam cogitatur. Cum enim dicimus abraham ysaac. iacob: et quaeritur quid sint hi tres. respondemus tres homines nomine speciali eos pluraliter appellantes. vel generali. si dicamus tria animalia. Cum quaeritur. pater. et filius. et spiritus sanctus. quaeramus hi tres in quo conveniant. et in quo differant. Et

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et accidentalibus. uerumtamen circa subiectum sepe uariatur. Sicut sunt idem sunt genere que supposita sunt eidem generi. ut homo et equus sub animali idem sunt genere. quia et homo animal et equus animal. Idem sunt specie supposita eidem speciei. ut petrus et paulus sub homine quia petrus homo et paulus homo. Idem sunt numero quorum nomina sunt diuersa. res una. ut symon petrus. aurelius augustinus. Est autem in diuersitate descensus a superioribus ad inferiora. quia quecumque differunt genere. differunt specie. differunt numero. Nam hic homo et hic berillus differunt genere. Genus enim huius hominis est animal. et lapis est genus berilli. Et differunt specie. quia homo est species continens hunc hominem. et berillus species est continens hunc berillum. Differunt et numero. quia non sunt una res sed due. quia alius est hic homo. et alius hic berillus. Sed non conuertitur. ut si differunt numero. ideo differant specie aut genere. Aut si differunt specie ideo differant genere. Nam petrus et paulus differunt numero. sed non differunt specie aut genere. quia homo species est utriusque et animal genus utriusque. Et hic homo et hic equus differunt specie. nec tamen differunt genere. quia animal est genus utriusque. In identitate est ascensus ab inferioribus ad superiora. quia quecumque sunt idem numero. idem sunt et specie et genere. Est enim idem numero. Symon. petrus. et sunt idem et specie. et idem genere. Candem enim speciem ut genus habent symon et petrus. quia et petrus homo ÷

tribus modis. aut genere. ut idem homo quod equus. quia idem genus ut animal. uel specie ut idem cato quod cicero. quia eadem species ut homo. uel numero. ut tullius et cicero. quia unus est numero. Quare diuersum etiam uel genere

÷ et symon homo. et petrus animal. et symon animal. Sic aurelius augustinus. sic cornelius centurio. sic marcus tullius cicero. In singulis personis plura sunt nomina. Sed non conuertitur ut quecumque sunt idem genere. sunt idem specie et numero. et quecumque sunt idem specie. sunt idem numero. Nam homo et equus sunt idem genere. sed non sunt idem specie. et petrus et paulus sunt idem specie. nec tamen sunt idem numero. Et hoc est quod ait: trium namque rerum.

In uno horum duorum nominum homo intelligitur. quia binomius fuit. quia unus est numero. quia unitas non habet pluralitatem. sed est singularis. atque nec unus est. quippe cum talis detur diffinitio. Numerus est unitatum collectio. uel ut quidam aceruus ex multis unitatibus profusus.

Non enim commune aliud est quod pater est. ut quod filius est. ut quod est spiritus sanctus. quia non sunt tres patres. ut tres filii. ut tres spiritus sancti. quia neuter est ipse qui alter. Quod quid sunt hi tres. Si essentia genus est horum trium ut species. responderi poterit pluraliter. tres essentie. sic cum queritur abraham. ysaac. et iacob. hi tres quid sunt? respondetur speciale nomen pluraliter. tres homines. ut generale tria animalia. Ubi enim nature diuersitas nulla est. ibi genus et species de his quorum est genus ut species. pluraliter enunciari potest. Nam quia abraham. ysaac. et iacob. natura generali ut speciali non differunt. ideo speciali uel generali nomine pluraliter enunciantur. tres homines ut tria animalia. Sed sic possumus respondere tres essentie cum queritur quid sit pater et filius et spiritus sanctus. Idem enim est essentia dei et deitas. Sic ergo non possumus respondere tres deitates. sic neque tres essentias. Sed ergo essentia genus ut species horum trium. Quid si respondeamus tres personas? rursum queritur quomodo persona se habeat ad essentiam. an ut species ad genus. an ut indiuiduum ad speciem. Si habet se ad essentiam ut species ad genus ergo species est persona. genus autem essentia. Itaque sic dicimus patrem et filium et spiritum sanctum tres personas. sic diceremus et tres essentias. Quecumque enim plurali numero enunciantur speciali uno nomine. enunciantur et generaliter uno nomine. ut cum dicimus tres equos quod est nomen speciale. dicimus et tria animalia quod est nomen generale. Sed nefas est dicere tres essentias. Quare nec genus essentia. nec species eius est persona. Quod si persona se habeat ad essentiam ut indiuiduum ad speciem. sequitur idem inconueniens. Sicut enim abraham. ysaac et iacob. quia sunt tria indiuidua hominis. ideo dicuntur tres homines. sic et pater et filius et spiritus sanctus. quia dicuntur tres persone. dicentur et tres essentie. Quare non est eorum species. essentia. ÷

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Q. Aug[ustinus]. Si eentia genus e. una esse ntia. ia n ht spes. sic si aial gen sit. unu ai mal. iq n habebit spes. Et sunt q tres spes uni eentie. pat. & fili. & sps scs. S; neq; st indi uidua uni eentie. nec eentia spes illoq. Sic n sic e una eentia. sic un ho. & un ho n p diuidi in tres hoies. & di eentia una e. q in una eentia diuidit in tres psonas. Spes p unie diuidi p indiuidua. sic ho spes diuidit in abraha. & isaac. & iacob. ita qd h tria indi uidua dnt tres hoies. n sic una eentia p di uidi in tres psonas. ut ille tres psone dicant tres eentie. Q re nec triu psonaru spes est una di eentia. nec uni di eentie st indi uidua tres psone. S o l u t i o

Sicut aliqs tres hoies eiusde sexus. eiusde teparationis corpis. eiudeq; ai. dnt una ee natura. st eni tres hoies. s; una nata. sic tres psonas dnt una natam. una eentia. & una sub stantia. N itaq; sedm gen aut spem ista dnt. s; sedm comune eandeq; matia. sic si fiant ex eo dem auro tres statue. illas tres statuas dns unu auru. nec tn auru e genus. & statue spes ul auru spes & statue indiuidua. Si eni auru ee gen earu. tc omis statua ee auru. qd falsu est. Sic q aial e gen hois. omis homo e aial. q gen pdicat de sua spe uniusalit. Ite m. Nulla spes tnsgdit sua indiuidua. ut aliena cophen dat. Homo eni spes n continet in natura sua eqs aut boues. s; tm solos hoies. Auru aut n solu continet statuas aureas. s; & anulos & taures. & alia q de auro fiunt. Q r nec auru spes. nec statue i diuidua. Hec tn tantu coparata licet multu dissi milia sint. in hac tn parte st utcuq; similia. Si cut eni tres statuas dns unu auru. n sedm gen aut spem. s; sedm comune eandeq; matia. S; in hac conuenientia n nulla e diffa. Licet eni dica tur tres psonas. una eentia. sic dns tres statuas unu auru. n simlit possunt dic tres psonas ex eade matia. sic dns tres statuas ex eode auro. Aliud e eni ibi ee auru. & aliud ee statuas. N eni qcqd e auru st ille statue. cu ex eode auro possint & alia fieri. In do q cqd e eentia. id e e psona. nec e aliqd in illa eentia qd excedat tres p sonas. Et ido n sic dns tres psonas una eentia /:

uel specie. ut
numero dicit.
Sed numero
differentiam
s. magnitudinis. lo
accidentium
ci. qualitatis.
uarietas facit.
Nam tres ho
mines. neque
genere. neque
s. idest ypis
spe. sed suis
cu alius albus. alius niger
accidentibus
alius magnus. alius paruus st
distant. Na
s. a corpore uel
uel si animo
simus.
cuncta ab h
is accidenti
a separare
mus. tamen lo
in aliis diuersus
cus cunctis
diuersus est
quem unum
in animo.
fingere nul
lomodo pos
sumus. Duo

/: & unu dm. ta qm ex una materia. ta qa eade substant. S; hoc in quocqd ills e in hos trib explicam. ut tam ali qm possint. qd tam nullom possunt. S; nec illa simili tudo triu hoiu eide nate ex omi parte conuenit cu trib psonis que st in dnitate. S eni dr tres hoies una na tura. t tres hoies eide nate. sic possit dici. & alii tres hoies ex eade nata. q & alii tales ho nes ex eade nata possit exi stere. Nulla u eentia tri nitatis nullom alia qlibet p sona ex eade essentia potest existere. Aug[ustinus]. In his reb; n tm e un ho. qntu tres hoies simul. & plus aliqd st hoies duo. q unus ho. & in statuis eqlib; plus auri e tres simul q singule statue. & minus auri e una. q due. N ita in do est. Nu maior eentia i do e pat & fi lius simul. q solus pat aut filius. s; tres simul ille psone eq les st singlis. Dicendu e ita q; tres psonas in do nec ee ide gnre. nec spe. s; in eentia. que n sit gen aut spe earu. s; qsi comunis & eade matia. Unu & st ide nuo. qntu ad subam. N eni alia e suba pat. alia filius. alia sps scs. s; eade. S; neq; dif ferut gnre. q n st subdi fes gnribus. s; neq; sub uno aliq. q sub nullo. cu tri tas sca sup oma sit. & omi um reru pncipiu. Neq; differut spe. q n st sub di usis spebus. nec q sic differt spe. ut sunt spes ab inuice

(c) 2006 Ministerio de Cultura

differentes. Sic homo et equus differunt specie. idest species sunt ab invicem differentes. Non enim sunt alique species. pater. et filius. et spiritus sanctus. Differunt autem numero. quia tres sunt. Pater enim non est qui filius. ut species. nec filius qui pater ut species. nec spiritus sanctus est ipse qui pater vel filius. Quibus nominibus ut ait augustinus. non diversitatem intelligimus. sed singularitatem nolumus. Diversitatem dicimus in substantia. singularitatem in personis. Itaque et differunt numero. quia sunt tres persone. et idem sunt numero. quia una est essentia. Sed neque differunt genere aut specie. neque idem sunt genere aut specie. sed ut dictum est idem sunt indivisitate. in natura. in essentia. In natura que non tribus personis genus est aut species. sed quasi quedam communis et eadem materia.

corporaliter. si spiritualis spiritualiter.

unumquodque corpus quamvis

enim corpora u

minimum locum suum habet.

num locum non

neque unquam in uno loco

obtinebunt.

duo corpora esse possunt.

qui locus est

Est autem corporis circumscriptio

accidens: atque

tio corporis. quia dividi

ideo sunt numero

tur in sex. Sursum.

plures. quoniam ac

deorsum. ante. post.

cidentibus plu

dextra. sinistra.

res fiunt.

hortantis est vox.

Age igitur

et sunt verba ciceronis quibus

ingrediamur

dicit unamquamque rem secundum quod

et unumquodque

est. esse tractandam. ubi

ut intelligi

gratia. si corporalis est

atque capi po

scilicet dividi

test: dispici

que videantur et dividantur.

amus. Nam

sicut optime

dictum videtur.

eruditi est

hominis unum

scilicet si est spiritualis

quodque ut ipsum

le. si corporale

est. ita de eo

le. corporaliter.

fidem capere

Naturalis in motu inabstracta. et cetera. Motus est quedam qualitas. et est contraria quieti. sicut albedo contraria est nigredini. Diffinitur autem sic. Motus est qualitas secundum quam subiectum dicitur motum. sicut albedo qualitas est. secundum quam subiectum dicitur album. Dividitur autem quadrifarie. Dicitur enim motus. alius secundum substantiam. alius secundum quantitatem. alius secundum qualitatem. alius secundum locum. Motus secundum substantiam. alius generatio. et alius corruptio. Motus secundum quantitatem. alius augmentum. alius diminutio. Motus secundum qualitatem est qui fit secundum quasdam passiones. velut est erubescentia in anima hominis. vel rubor in facie. vel egritudo in corpore. vel pallor in vultu. que et passiones sunt. quia quodammodo patitur qui eas suscipit. Et qualitates. quia subiecta earum dicuntur qualia secundum ipsas ut est erubescens ab erubescentia. rubeus a rubore et sic de ceteris. Motus secundum locum: ut est de sursum in deorsum. vel ab ante in retro. vel a dextra in sinistram. et e converso. Earum omnium diffinitiones sic colligere. Generatio est motus qui consideratur in rebus de non esse ad esse transeuntibus. Corruptio est motus qui consideratur in rebus de esse ad non esse transeuntibus. Augmentum est motus qui consideratur in rebus maiorem mensuram occupantibus. Diminutio est motus qui consideratur in rebus in minorem mensuram redeuntibus. Motus secundum qualitatem est permutatio rerum. alias atque alias qualitates assumentium. Motus secundum locum est quo locum deserit et alium locum assumit per universum diffusus. qui motus translatio dicitur. Solet et motus secundum locum vocari circumlatio. quando aliqua res in eodem loco movetur circulariter. Ex his speciebus motus: unam assumit boetius in hoc loco. videlicet motum qui dicitur translatio. quod intelligitur ex hoc quod ait. terram deorsum ferri. et ignem sursum. et formam habere motum similem materie sibi coniuncte idest cum ipsa materia similiter ferri sursum vel deorsum. Que consideratio habetur in phisica. que considerat formas in eo statu. quo adherent corporibus que sunt in motu. Et propter hoc ipse forme dicuntur habere motum gratia corporis quibus adiuncte sunt. Et hoc est quod ait. Naturalis in motu. quasi diceret. Phisici formas considerant. quasi mobiles propter corpora. quibus inesse conspiciuntur. atque quibus et actu non separantur. Unde subditur. Inabstracta. idest considerant eas non posse abstrahi a corporibus actualiter ita ut postea subsistant. Mathematica sine motu. hoc est dicere. Mathematici qui separant intellectualiter formas a corporibus. et attendunt eas per se in natura sua nullum respectum habendo ad ipsa corpora. cogitant eas sine motu. idest tales esse naturam earum

temptare. Nam cum tres sint
speculatiuę partes: naturalis
in motu. in abstracta. id
est ἀνυπεξαίρετος. Con
siderat enim corporum formas
cum materia: que a corporibus
actu separari non possunt. Que
corpora in motu sunt: ut cum
terra deorsum. ignis sursum fer
tur. habetque motum forma ma
terię coniuncte. Mathematica
sine motu. inabstracta. hec
enim formas corporum speculatur
sine materia. ac per hoc sine
motu. Que formę cum mate
ria sint: ab his separari non
possunt. Theologia sine mo
tu abstracta. atque separabilis.
Nam dei substantia. et mate
ria. et motu caret. In natu
ralibus igitur rationaliter. in ma
thematicis disciplinaliter. in
diuinis intellectualiter uersa

Speculatiuę partes uocantur. quod aliquid contemplantur...

ut non habeant per se aliquem motum localem. quod conueniunt corporibus. atque intellectus quod abstrahi possit. sed actu non possunt. Hoc est quod sequitur. Inabstracta. Theologia a suo motu ... theologi qui de deo philosophantur. aiunt diuinam formam nec materiam habere nec motum. et tamen intellectu et actu longe distare ab omni materia et ab omni motu. Nec enim generationi subiacet aut corruptioni. nec augetur aut minuitur. non transfertur de loco ad locum. non confertur per eundem locum. non alteratur aliquo recessu uel accessu qualitatis. Sic enim deus est semper ... ut nec incepit esse nec aliquando desinat. sic perfectus et immensus. ut non habeat quo crescat. sic firmus ut numquam deficiat. sic omnia continens ut non sit quo transferatur. sic immobilis ut circumferri negetur. sic idem in se manens. ut nesciat immutari. cum eius simplicitati nullum accidens adhereat. Unde colligitur diuinam formam carere motu. Consistit enim per se. non indigens aliqua sustentatione. manens in se libera ac solitaria. nulla placente materia cui innitatur. et per eum instabilitate motui subiciatur. sic alie formę que cum per se subsistere nequeant. in materia consistunt. et per eam motui deseruiunt. et ideo dicitur abstracta. atque separabilis. diuina forma.

Qualis motus materię fuerit. talis erit et formę: que in eadem apparuerint materia. sic ceruimus et uitreus et sidereis corporibus. Sydera enim ut sol et stellę ignea sunt materiem. Igne uero sursum ferri dicitur est. Solis et stellarum tam materia quam forma sursum motum habent. forme uero terrenorum corporum sicut terra deorsum mouentur.

Mathematica. scilicet doctrina uel scientia inabstracta. id est non separata a motu. quia nusquam adheret corporibus. 111. 1111.

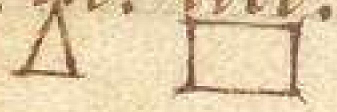

physica. naturalis scilicet est. ab ipso motu. inseparabilis ab ipso motu. physica. suspensa quia a corporibus actu separari non possunt. sed forme uero ... cum materia ... separari possit sed actu ... aut materiam cum ... aut ... sursum ... fertur ... ad propriam materiam. sine corporibus quia nusquam incorporalis est. mathematice. Sic est ... formę corporum sunt. physice. cum eas spiritualiter considerat. quia ipse nusquam caret corpore. cum conueniunt. corpora. ac per hoc non est abstracta. per suam materiam. sola est a motu. ab omni motu quia sunt corporalia. considerans ... nulla materia sed cum res diuinę et sciendo per hac tenus distinctio pendeat. In physica. in disciplinalibus sic et ... materia ... norma uersandum est. in theologia

quod aliquid contemplantur. id est intelligant. quoniam tres esse dicuntur. Physica. mathematica. theologia. Prima physica. id est naturalis. quia est in motu. nam corpora in motu et cum materia consistant. Mathematica sine motu est. scilicet non abstracta ab ipso motu. quia nusquam uel sine corpore sunt incorporalibus comprehenduntur. Theologia uero sine motu est et abstracta a motu. corporales atque disciplinalis in suo corpore. ... corporales a motu ac uero per se. nam quia hec speculatiuarum partium ... secunda mathematica ... tantum est. Restat tertia theologia. id est sermo de deo. uel natura diuina est.

ri oportebit. neque diduci ad imaginationes. sed potius ipsam inspicere formam. Que vere forma neque imago est. et que esse ipsum est. et qua esse est. Omne namque esse ex forma est. Statua enim non secundum es quod est materia. sed secundum formam qua in eo insignita est effigies. animalis dicitur. Ipsumque es non secundum terram quod est eius materia. sed dicitur secundum aeris figuram. Terra quoque ipsa non secundum ΑΠΟΙΟΝ ΥΛΗΝ dicitur. sed secundum siccitatem gravitatemque que sunt forme. Nichil igitur secundum materiam esse dicitur. sed secundum propriam formam. Sed divina substantia sine materia forma est. Atque ideo unum est. et est id quod est. Reliqua enim non sunt id quod sunt. Unumquodque enim habet esse suum. ex his ex quibus est. id est ex partibus suis.

Forma dei non est aliud et aliud esse. quoniam aliunde habuit causam vel materiam unde existeret. Homo vero et aliud est et aliud esse est. quia anima iuncta corpori hominem facit. hominem autem solum corpus vel sola anima homo est. quare esse hominis anima et corpus est a quibus homo accepit ut sit.

Ideo est quando loquimur de deo. non debemus dividere in imaginationes. ut quasdam imaginationes in eo intelligamus quia ipse est forma sine initio. et ab ipso procedunt alie forme.

Est enim forma dei quedam forma informata. sed forma omnium rerum formatarum. forma incommutabilis. sine defectu. sine lapsu. sine tempore. sine loco. superans omnia. existens in omnibus. et fundamentum quoddam in quo sunt. et fastigium sub quo sunt. Et beatus Augustinus dicit deum esse formam informatam. numerum sine numero. pondus sine pondere. mensuram sine mensura.

Omnis res quecumque habet essentiam ex forma. id est a deo habet esse. Deus est forma informata non alium supra. Forme vero omnium rerum formatarum imagines sunt. que ad imaginem eius forme facte sunt.

Inter formam et materiam hec interest. quod forma uniuscuiusque animalis effigies dicitur. Materia vero. sunt elementa. ut est aer. terra. ignis. aqua. Inter informem materiam et formatam materiam quid interest. Informis materia substantia non est. quia omnis substantia non caret forma. nec est aliquid quam mutabilitas est mutabilium rerum. et capax omnium formarum. quod quidem erat. quando nichil erat. id est ex suo aliquo nichilo facta. ea que facta forma est. cum tota est materia fabrica alicuius corporis.

Verbi gratia si interrogamus quecumque quid est. hec respondetur a nobis. es. sed non materia respondetur. ut dicas informis materia. ex informi enim materia cuncta facta sunt. quia aliud est ignis et aer. aliud terra et aqua. et est hec atque hoc. et corpus est aliud et anima similiter. Si quis interrogaverit nos terra quid est. non respondetur a nobis informis materia. sed respondetur quia est siccum elementum atque ponderosum. non secundum materiam scilicet respondetur dicitur sed secundum formam. non dicitur secundum catatenylen. id est secundum informem materiam non dicitur. quia terra ex informata materia esse habuit exordio sed dicitur secundum formam ipsius terre respondens grave elementum.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et est hoc atque hoc. id est par
tes suae coniunctae. sed non hoc ut
hoc singulariter. ut cum homo ter
renus constet ex anima corporeque;
corpus et anima est. non uel cor
pus uel anima. In parte igitur non
est id quod est. Quod uero non est ex
hoc atque hoc. sed tantum est hoc.
illud uere est id quod est. Et est
pulcherrimum fortissimumque quia
a nullo nititur. Quocirca hoc
uere unum in quo nullus numerus.
nullum in eo aliud praeter id quod est.
neque enim subiectum fieri potest.
forma enim est. Formae uero subiec
tae esse non possunt. Nam quod ce
terae formae subiectae accidenti
bus sunt. ut humanitas. non i
ta accidentia suscipit in eo quod
ipsa est. sed in eo quod materia ei
subiecta est. Dum enim materi
a subiecta humanitati suscipit
quodlibet accidens. ipsa hoc susci-

Ambrosius
Unitas naturae
excludit nume
ri quantitatem. quia
unitas numerus non est.
sed omnium ipsa prin
cipium est.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

d' pu̅ra fo̅r

pere uidet̃ humanitas. forma
u̅ que est sine materia: non po
terit esse subiectu̅. nec u̅ inesse
materie. Neq; enı̃ esset forma:
s; imago. Ex his enı̃ formis que
pter materia̅ sunt. iste forme ue
nerunt que sunt in materia. &
corpus efficiunt. Nam ceteras
que in corporibus s̃t. abutimur
formas uocantes. du̅ imagines
sunt. Assimilant̃ enı̃ formis his
que u̅ sunt in materia ɔstitute.
.iij. c̃. Nulla g̃ in eo diuersitas. nulla
ex diuersitate pluralitas. nulla
ex accidentib; multitudo. atq;
idcirco nec numerus. Ds u̅ a
d̃o nullo differt. ne uel acciden
tibus uel substantialib; differen
tiis. in subiecto positis: distat.
Vbi u̅ nulla est differentia.
nulla est omnino pluralitas. q̃
re nec numerus. Igitur uni
b. tas tantum. Nam qd̃ tertio-

Si puncto̅ puncto supponas
nichil efficies n̄ unu̅ punctu̅. Sic
si d̃m d̃o q̃ unus ē supponas. nich
ap̄ls habes q̃m unu̅ d̃m. Supponere
aut̃ d̃m d̃o u̅ sed̃ dignitate: sed

(c) 2006 Ministerio de Cultura

numerando. Ut cū dico. d̄s pater. d̄s filiꝰ. d̄s sp̄s sc̄s. licet tercio repetatur d̄s. n̄ tn̄ s̄t tres dii s; unus d̄s. Si enī iungis dm̄ d̄o. s; in d̄o dm̄ attendis. Aliud ē enī attendere dm̄ in d̄o. aliud ē iungere dm̄ d̄o. sicut aliud ē supponere punctū puncto. aliud est iungere punctū puncto. sicut aliud ē supponere unitatē unitati. et aliud iungere. Supponere unitatē unitati. ē unitatē p̄ se multiplicare. et facere semel unū. ex q̄ multiplicatione nichil p̄creatur. n̄ unitas tantū. Sz si due unitates iungantur. efficitur binarius. Similiter si duo puncta adinuicē coniunguntur. efficitur linea. S; si unū alii ip̄sm̄ c̄sidatur q̄d ē supponere punctū puncto. remanet punctū. nec efficitur linea. Sic omnino ita ē in d̄o. Si enī ita potest iungere patrē et filiū et sp̄m s̄cm̄ q̄si tres d̄os ad faciendū triplicē dm̄. sic iungis adinuicē tria puncta ad faciendā ex punctis tē lineā. Aut sic copulas tres unitates ad ponendū ternariū. Nā ille unitates et illa tria puncta s̄t q̄dē iuncta adinuicē s; s̄t extra se inuicē. Alioquin si punctū eēt in puncto uel unitas in unitate. nec lineā facerent. nec nūm. Pater autē et filiꝰ n̄ s̄t extra se inuicē. dicit enī filiꝰ. Ego in patre et pater in me ē. Sp̄s autē sc̄s sic p̄cedit a patre et filio ut a neutro recedat. Cū enī et sp̄s hōs n̄ sit n̄ ip̄so. absurdū ē dicere sp̄m d̄i n̄ eē in d̄o. Q̄re n̄ extra s; intra se inuicē sunt. pater et filiꝰ et sp̄s sc̄s.

repetitur d̄s. cū pater et filius et sp̄s sc̄s nuncupatur. tres unitates n̄ faciunt pluralitatē numeri. in eo q̄d ip̄se sunt. si aduertamus ad res numerabiles. ac n̄ ad ip̄sum numerū. Illic enī unitatū repeticio numerū facit. In eo autē numero qui in reb; numerabilib; constat. repetitio unitatū atq; pluralitas minime facit numerabiliū rerū numerosā diuersitatē. Numerꝰ enī duplex ē. Unus q̄dē quo numeramꝰ. alter uero q̄ in reb; numerabilibꝰ constat. Et re num unū res est unitas quo unū dicimus. Duo rursus in reb; sunt ut homines uel lapides. dualitas nichil. s; tantū dualitas. qua duo homines uel lapides duo fiunt. Et in ceteris eodem modo. Ergo in numero quo numeramꝰ. repetitio unitatū facit pluralitatem. In rerū uero numero n̄ facit plurali-

d̄ ... unitat... n̄ ... unitat... [margin note]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tatem unitatum repetitio. Vel si de eodem dicam. gladius unus. mucro unus. ensis unus. Potest enim unus tot vocabulis gladius agnosci. Hec enim unitatum iteratio potius est non numeratio. velut si ita dicamus. ensis. mucro. gladius. repetitio quedam est eiusdem: non numeratio diversorum. Velut si dicam sol. sol. sol: non tres soles effecerim. sed de uno totiens predicaverim. Non igitur si de patre ac filio et spiritu sancto tercio predicatur deus: idcirco trina predicatio numerum facit. Hoc enim illis ut dictum est imminet. qui inter eos distantiam faciunt meritorum. Catholicis vero nichil in differentia constituentibus ipsamque formam ut est esse ponentibus. neque aliud esse quam est ipsum quod est opinantibus. recte repetitio de eodem. (mag.) quam enumeratio diversi videtur esse cum dicitur. deus pater. deus filius

Non quod sint tres dii. sed est unus deus. Aorelius. Pater est deus. filius est deus. et spiritus sanctus deus. Deus autem omnia continet. et a nemine continetur non a se ipso nec est aliquid extra deum. Quia quod nichil est extra deum. non est deus extra deum. quare nec pater extra filium vel spiritum sanctum. nec filius extra patrem vel spiritum sanctum. nec spiritus sanctus extra patrem vel filium. Ita quod deus omnia continet et ipse a nemine continetur non a se ipso. pater et filius et spiritus sanctus se invicem continent. et continentur ab invicem. et ita deus continet deum. tamen a nemine continetur non a se ipso. quia pater et filius et spiritus sanctus non sunt tres dii sed unus et idem deus. Non quod copulatur deus deo. ut fiat inde aliquis triplex deus. sicut copulantur tria puncta. ut fiat ex punctalis linea. aut tres unitates. ut fiat ternarius. Sed sicut unitas in unitate. et punctum est in puncto. sic deus est in deo. Et sicut unitas in unitate non nisi unitas una. et punctum in puncto non nisi unum punctum. sic deus in deo non nisi unus deus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

deus spiritus sanctus. atque hec trinitas unus
deus. uelut ensis. atque mucro. unus
gladius. uelut sol. sol. sol. unus sol.
Sed hoc interim ad eam dictum sit
significationem demonstrationemque
qua ostenditur. non omnem unita
tum repetitionem. numerum. plura
litatemque perficere. Non uero ita dicitur.
pater. ac filius. et spiritus sanctus. quasi mul
tiuocum quiddam. Nam mucro et ensis.
et ipse est et idem. Pater uero ac filius
et spiritus sanctus. idem equidem est. non uero ipse.
In qua re paulisper considerandum est.
Requirentibus enim ipse est pater qui fi
lius. minime inquiunt. Rursus.
idem alter qui alter. Negatur.
Non est igitur inter eos in re omni in
differentia. Quare subintrat nu
merus. quem ex subiectorum diuer
sitate confici superius explanatum est.
De qua re breuiter considerabimus.
si prius illud. quemadmodum de
deo unumquodque predicatur. premisimus.

Ambrosius. Si dicas deum. idem est. si dicas dominum uel spiritum. idem est. Idem enim deus pater. et filius. et spiritus sanctus. idem dominus. idem spiritus. Sed non sic idem ut ipse sit pater qui filius uel spiritus sanctus. Ipse sit filius qui pater uel spiritus sanctus. Ipse sit spiritus sanctus qui pater uel filius. Idem ergo est in deitate. in natura. in substantia. sed non est idem in persona. quia non est in diuinitate sabelliana confusio. uel arriana discretio.

[interlinear:] ut excepto. plato numero differt
[interlinear:] quia non unum sed duo sunt subiecta diuersa.
[interlinear:] Cum non sit diuersitas subiectorum. nec subiectum
[interlinear:] in deo. et numerus in eo sit

i. indiscretio. quasi diceret. non est per omnia differentia. quia ipsorum differt. Indifferentia a opposito est. uel ut si dici posset. armatura. inarmatura. In ergo negantis pertinet sensum hoc loco. non.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Decem praedicamenta omnino traduntur que de rebus omnibus universaliter praedicantur. id est substantia. qualitas. quantitas. ad aliquid. ubi. quando. habere. situm esse. facere pati. Hec igitur talia sunt. qualia subiecta permiserint. Nam pars eorum in reliquarum rerum praedicatione. substantia est. Pars in accidentium numero est. At hec cum quis in divinam verterit praedicationem. cuncta mutantur que praedicari possunt. Ad aliquid vero omnino non potest praedicari. Nam substantia in illo non est vere substantia sed ultra substantiam. Item qualitas et cetera que evenire queunt. Quorum ut amplior fiat intellectus. exempla subdenda sunt. Nam cum dicimus deus. substantiam quidem significare videmur. sed eam que sit ultra substantiam. Cum vero iustus. qualita

(interlinear: in nomine substantie — non est ad aliquid. et ideo nulla relatio. nulla pluralitas)

(margin: Hec talia est predicata. qualia subiecta permiserint.)

(margin, left: Aliquid est aut universale aut accidens. Aliud est quantitas [illegible] ... aliud est in hoc quod omnino universaliter in hoc non distinguntur et accidentaliter predicantur ... Alia videlicet accidentalia sunt in subiectis ... Hypostasis iuxta Grecorum diffinitionem diffinit substantiam ... negando ... Alia ... substantia vel ... ultra substantiam ... nullus numerus ... ad aliquid.)

(margin, right: Quod. Sicut ab eo quod est esse appellatur essentia. ita ab eo quod est subsistere. substantiam dicimus. Ideo enim dicitur substantia. quia subsistunt uel substant. quia subiacent accidentibus. quia fundantur in eis. Non recte convenit eis hoc nomen. in quibus velut in subiecto sunt ea que in alio subiecto esse dicuntur. ut color. aut in corpore est velut in subiecto. Corpus enim subsistit colori suo et forme sue. que in eo fundantur. et ideo recte substantia dicitur. Aliud est autem corpus. et aliud color eius ut forma eius. quia si removeas colorem uel formam a corpore non tamen illis remotis aufertur corpori corpus esse. Non enim ostenditur ...)

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tem quidem sed non accidentem. sed eam que sit substantia. sed ultra substantiam. Neque enim aliud est quod est. aliud est quo iustus est. sed idem est esse deo quod iusto. Item cum dicitur magnus vel maximus. quantitatem quidem significare videmur. sed eam que sit ipsa substantia talis. qualem esse diximus ultra substantiam. idem est enim esse deo quod magno. De forma enim eius superius demonstratum est. quoniam is sit forma et unum vere. nec ulla pluralitas. Sed hec predicamenta talia sunt. ut in quo sint ipsum esse faciant quod dicitur. divise quidem in ceteris. in deo vero coniuncte atque copulate. hoc modo. Nam cum dicimus substantia ut homo vel deus. ita dicitur quasi illud de quo predicatur. ipsum sit substantia. ut substantia homo vel deus. Sed distat quoniam homo non integre ipsum homo est. ac per hoc nec substantia. Quod enim est. aliis debet. que non sunt homo. Deus vero hoc ipsum deus est.

[Left margin gloss:] [A]deo ei ut sit corpus dum supervenit. Ergo nec aufertur si recedit. Hinc potest colligi quod ille res proprie dicuntur subiecte que sunt mutabiles per accidentia quibus subiacent. nec sunt simplices quoniam adherent eis accidentia. que a natura earum sunt aliena. Deus autem est immutabilis. Unde et ... tu autem idem ipse es. Nec est compositus sed simplex. Cum enim deus bonus dicitur. iustus. et alia similia. non ita dicitur. quasi deus subsistat. ut subsit bonitati sue. et illa bonitas aut iustitia in deo aliud sit quam ipse deus. et ita sit bonitas in deo ut accidens in subiecto. Sicut cum dico homo bonus non idem est homo et bonitas eius. quia homo est substantia. bonitas autem qualitas quedam que in homine est ut in subiecto. Sed non ita est in deo. Idem enim est deus et bonitas eius. et iustitia eius. et sic de ceteris. et idem est ei esse quod bonum esse vel iustum esse. quia quicquid in eo est ipse est. Itaque abusive et improprie vocatur substantia. recte autem dicitur essentia. quia ei soli convenit esse. cum non conveniat mutari posse. sic scriptum est. Ego sum qui sum. Et hoc est quod ait boetius. substantia in illo

[Right margin gloss:] Sed ultra substantiam. id est que excellat vel excedat omnem substantiam. Unde et illud in oratione dominica. panem nostrum cotidianum. In luca scriptum est tan yttyaron yutt eyocionn. id est panem nostrum supersubstantialem. quod de corpore Christi intelligitur. Dicitur et deus non esse eo quod nulli creature sit intelligibilis. neque angelici spiritus maiestatem illius sufficiunt plene complecti. Hinc et beatus dicit augustinus. deus nesciendo melius scitur. et negando melius confitemur ipsum. Ideo quoque tenebra dicitur. que in eo ... melius laudant.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Nichil enim aliud est nisi quod est: ac
p hoc ipsum deus est. Rursus iustus
quod est qualitas ita dicitur: quasi ipse
hoc sit de quo predicatur. Id est si dicamus. homo iustus, ut deus iustus.
ipsum hominem ut deum iustos esse proponimus. Sed differt. quod homo
alter. alter est iustus. Deus vero idem
ipsum est. quod est iustum. Magnus etiam
homo ut deus dicitur. atque ita quasi
ipse sit homo magnus. ut deus magnus. sed homo tantum magnus
deus vero ipsum magnus existit. Reliqua vero neque de deo. neque de ceteris
predicantur. Nam ubi ut de homine
ut de deo predicari potest. de homine
ut in foro. de deo ut ubique. Sed
ita ut non quasi ipsa sit res id quod predicatur. de qua dicitur. Non enim ita
homo dicitur esse in foro. quemadmodum
esse albus ut longus. Nec quasi
circumfusus et determinatus proprietate aliqua. qua designari

(c) 2006 Ministerio de Cultura

secdm se possit. s; tantu quo sit il
lud aliis informatu rebus phac
pdicatione ostendit. Ve dō v
n ita. Nam qd ubiq; est. ita di
ci uidet. n qa in omni sit loco
Omnino enī inloco ee n potest.
s; qa ei omis locus adsit adeu
capiendum. cum ipse non susci
piatur inloco. Atq; ido nusqa
ee inloco dicit. qm ubiq; e s; n
inloco. Quando v eode pdicat
modo. ut de homine heri uen
de dō semp est. Hic q; n quasi
ee aliquid dicit illud ipsu de
q hesternus dicit aduentus.
sed quid ei scdm tempus acces
serit. pdicatur. Qd v de dō
dicit semp est. unu quide sig
nificat. quasi omi pterito fue
rit. omi quodmodo sit psenti
est. omi futuro erit. Qd de
celo & de ceteris inmortalib;
corporib; scdm phylosophos dici

(c) 2006 Ministerio de Cultura

potest. At de deo non ita. sem
per enim est. quoniam semper presentis est
in eo temporis. Tantumque inter 5
nostrarum rerum presens quod est nunc
interest ac diuinarum quod nostrum n
unc. quasi currens tempus facit de nunc temporali et diuino.
sempiternitatem. Diuinum uero nunc
permanens. neque mouens sese. atque
consistens. eternitatem facit. Cui
nomini si adicias semper. facies
eius quod est nunc. iugem
indefessumque ac per hoc perpetuum
cursum quod est sempiternitas
Rursus habere uel facere 6
eodem modo. dicimus enim ues
titus currit de homine. de
deo. cuncta possidens regit.
Rursus nichil de eo quod est
esse. de utrisque dictum est. sed hec
omnis predicatio exterioribus datur
omniaque hec quodammodo referuntur
ad aliud. Cuius predicationis
differentiam. sic facilius internoscimus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Qͥ homo est uel d̄s.· refert̄ ad
sub̄am qua est aliquid. id est ho
mo uł d̄s. Qui iust9 est.· refert̄
ad qualitatē. qua sc̄lz est aliq̄d
id ē iustus. Qui magis.· ad qn̄
titatem. qua est aliquid. id est
magnus. Nam in ceteris p̄di
cationib; nichil tale est. Qui
enī dicit esse aliquē in foro.
uł ubiq;.· refert quidē ad p̄di
camtū q̄d est ubi. sed non quo
aliquid est. uelut iusticia ius
tus. Item cū dico. currit uel
regit. uł n̄c est. uł semp est.·
refert̄ q̄dē uł ad facere uł ad tē
pus. si tn̄ uterun diui, nū illud
semp tēpus dici potest. s; n̄ quo
aliq̄ aliq̄d ē. uelut magnitudi
ne magnū. Nam situm. passionē
q; requiri n̄ oportet in d̄o. neq;
enī sī. Iam ne patet que sit dif
ferentia p̄dicationū. Q̄ alię q̄dē
q̄si rem monstrant. alię ū quasi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

circumstantias rei. Quodque illa quidem ita praedicantur ut esse aliquam rem ostendant, illa vero ut non esse, sed potius extrinsecus aliquid quodammodo affigant. Illa igitur quae aliquid esse designant, secundum rem praedicationes vocentur. Quae cum de rebus subiectis dicuntur, vocantur accidentia secundum rem. Cum vero de deo qui subiectus non est, secundum substantiam rei praedicatio nuncupatur. Age nunc de relativis speculemur, pro quibus omne quod dictum est supra sumpsimus ad disputationem. Maxime enim non videntur haec secundum se facere praedicationem, quae perspicue ex alieno adventu constare perspiciuntur. Age enim quoniam dominus ac servus relativa sunt, videamus utrumne ita sit ut secundum se sit praedicatio an minime. Atqui si auferas servum, abstuleris et dominum. At non etiam si auferas albedinem, abstuleris quoque

(c) 2006 Ministerio de Cultura

album. Sed inter est quod albedo
accidit albo. qua sublata perit
minime album. At in domino si ser
uum auferas. perit uocabulum quo
dominus uocabatur. Sed non accidit
seruus domino. ut albedo albo. sed
potestas quedam qua seruus co
ercetur. Que quoniam sublato de
perit seruo. constat non eam per se
domino accidere. sed per seruorum quodam
extrinsecus accessum. Non igitur di
ci potest predicationem relatiuam.
que quicquam rei de qua dicitur secundum se uel
addere. uel minuere. uel muta
re. que tota non in eo quod est esse
consistit. sed in eo quod est in comparatio
ne aliquomodo se habere. nec semper ad
aliud. sed aliquotiens ad idem. Age
enim. Stet quisquam. Ei igitur si ac
cedam dexter. erit ille sinister
ad me comparatus. non quod ille ipse
sinister sit. sed quod ego dexter ac
cesserim. Rursus ego sinister

(c) 2006 Ministerio de Cultura

accedo. item fit ille dexter. nõ quod
ita sit ipse dexter. uelut albus ac lon
gus. s; quod me accedente fit dext.
atq; id quod est a me. et a me est. mini
me u ex sese. Quare que secundum rei
alicuius in eo quod ipsa est proprietatem
nõ faciunt predicationem. nichil alter
nare uel mutare queunt. nullamq;
omnino essentiam uariare. Quocirca
si pater ac filius ad aliquid dicuntur.
nichilq; aliud ut dictum est differt.
nisi sola relatione. relatio u nõ predi
catur. ad id de quo predicatur quasi ipsa
sit. et secundum rem de qua dicitur: nõ faciet
alteritatem rei de qua dicitur. S; si di
ci potest quo quidem modo. id quod uix
intelligi potuit. interpretatum est perso
narum. Omnino enim magna regula est ueritas. in rebus incorporalibus — ueritas regule.
distantias effici. differentiis nõ locis
neq; accessisse dici potest aliquid deo
ut pater fieret. Non enim cepit esse
umquam pater. eo quod substantialis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quidem ei est productio filii. relatiua uero
predicatio patris. Ac si meminimus
omnium in prioribus de deo sententiarum.
ita cogitemus processisse quidem ex deo pa
tre filium deum. et ex utrisque spiritum sanctum.
hos quoniam incorporales sunt. minime
locis distare. Quoniam uero pater deus.
et filius deus. deus et spiritus sanctus. deus uero
nullas habet differentias. quibus
differat a deo. quod a nullo eorum dif
fert. Differentie uero ubi absunt.
abest pluralitas. Ubi abest plu
ralitas. adest unitas. Nichil autem
aliud gigni potuit ex deo. nisi deus.
Et in rebus numerabilibus repeti
tio unitatum. non facit modis omnibus
pluralitatem. Trium igitur idonee con
stituta est unitas. Sed quoniam nulla
relatio ad se ipsum referri potest
idcirco quod ea secundum se ipsum est pre
dicatio que relatione caret. fac
ta quidem est trinitatis numerositas
in eo quod est predicatio relationis.

S. repetitio unitatum.

Nichil aliud. g. et cetera. Athanasius contra arrianos disputans asserit quod omnis res gignit sibi generis sui. id est substantia substantiam. homo hominem. ovis ovem. Consequenter enim aliqua res ex sese. id est de se ipsa aliam genuerit. non potest aliud esse res que gignitur quam id quod ipsa est que genuit. Homo enim generans filium sui generis. id est sue substantie hominem generat. quia homo hominem. In recte unius substantie esse dicuntur gignens et genitus. quia veritas nativitatis substantiarum diversitatem non recipit. Diversitas autem substantie est. verbi gratia. si homo pecudem gignat. si bos asinum si ovis generet capram. Que generatio ideo monstruosa est. quia generis diversitatem admittit. non servans sue nature proprietatem. Eadem substantiarum diversitas vel proprietas ÷

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Seruata uero unitas in eo quod est in differentia. uel subiecti. uel oppositionis uel omnino eius que secundum se dicitur predicationis.

F Ita igitur substantia continet unitatem: relatio multiplicat trinitatem. Atque ideo sola singillatim proferuntur atque separatim. que relationis sunt. Nam idem pater qui filius non est. nec idem uterque qui spiritus sanctus. Idem tamen deus est pater et filius et spiritus sanctus. idem iustus. idem bonus idem magnus. idem omnia que secundum se poterunt predicari.

G Sane sciendum est. non semper talem esse relatiuam predicationem. ut semper ad differens predicetur. ut est seruus ad dominum. differunt enim. Nam omne equale equali equale est. et simile simili simile est. et idem ei quod est idem: idem est. Et similis est relatio in trinitate patris ad filium. et utriusque ad spiritum sanctum. ut eius quod est idem, ad id quod est

÷ notari potest in elementis. Natura enim luminis est uel cuiuslibet ignis. ut idem producat ex se quod ipse est. Verbi gratia. Lux fulgorem emittit. et ignis incendium. et tamen seruat naturam suam. quia dum id quod est de se gignit. Sin uero lux ex se tenebras gignat. contra naturam erit huiusmodi productio. quia id quod gignitur. in natura diuisum est ab eo quod gignit. Quod naturarum qualitas uel ordo uel ratio non admittit. Hec interius in superiora mentis oculum erigamus. et per ea que facta sunt ut ab apostolo inuisibilem diuinitatis uirtutem quantum fas est contemplemur. Sicut ergo lux lucem et ignis incendium emittit. sic pater filium deus deum ex sua natura genuit nec aliud ex se deus gignere potuit nisi deum. Aut enim ex se genuerat id quod est genuit. et ita filius cum patre unius substantie erit. Aut si alterius a se generis deum genuit. uera natiuitas dici non poterit. quia proprietatem subiecti gignentis seruare non potuit. Unde duo secuntur inconuenientia. Si enim filius non est eiusdem substantie nature cuius est pater. aut omnino ab eo genitus non est. aut degeneratus. quod utrumque fateri nefas est. Nichil ergo gigni potuit ex deo nisi deus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

idem. Quod si id in cunctis aliis re
bus non potest inveniri: facit
hoc cognata caducis rebus alteritas.
Nos vero nulla imaginatione didu
ci. sed simplici intellectu erigi. et
ut quodque intelligi potest. ita ag
gredi etiam intellectu oportet.
Sed de proposita questione satis
dictum est. Hec vestri normam iu
dicii exspectat subtilitas questio
nis. que utrum recte decursa sit
an minime: vestre statuet pronunti
ationis auctoritas. Quod si senten
tie fidei fundamentis sponte firmis
sime. opitulante gratia divina. ido
nea argumentorum adiumenta prestiti
mus. illuc perfecti operis leticia
remeabit. unde venit effectus.
Quod si ultra se humanitas nequ
iit ascendere. quantum inbecillitas
subtrahit. vota supplebunt.

Iohannes iste postea papa fuit. ut beatus Gregorius in dialogis libro .iii. c. 2 commemorat. qui ...

ITEM SCRIBIT AD SANCTUM
IOHANNEM DIACONUM EC

symacho patricio
a theodrico rege
interfect(us) e(st). ua(m)
ipse theodric(us) p(ro)
uiro timuit utq(ue)
su(m)ma uite ipsi(us)
sui aulici ino
cuit. missi e(st) i(n)
ter iohem papa(m)
Symachu(m) patri(ciu)m
i(n) Rauenna(m) ...
ne.

ECLESIE ROMANE. UTRUM PATER ET FILIUS AC SPS SCS DE DIVINITATE SUBSTANTIALITER PREDICENTUR...

UTRUM PATER. ET FILIUS. ET SPS SANCTUS.

de diuinitate substantialit(er) p(re)dicentur. an alio quolibet modo.

(Quid est ratione questionis)

Viamq(ue) indaginis hinc arbitror esse sumenda(m). unde reru(m) omniu(m) manifestu(m) constat exordium. id e(st) q(ue) ipsis catholice fidei fundamen tis. Si ig(itur) interroge(tur). an q(ui) dicit(ur) pater substantia sit. respondetur esse substantia. Quod si queram an filius substantia sit. idem dicit(ur). Sp(iritu)m q(uo)q(ue) s(an)c(tu)m substantia(m) esse nemo dubitauerit. S(ed) cum rursus collig o. patrem. filium. et sp(iritu)m s(an)c(tu)m. n(on) plures sed una occurrit

.by. cm

(c) 2006 Ministerio de Cultura

esse substantia. Una igitur substantia trium nec separari ullo modo aut disiungi potest. nec uelut partibus in unum coniuncta est. sed est una simpliciter. Quecumque igitur de diuina substantia predicantur. ea tribus oportet esse communia. Idque signum erit que sint que de diuinitatis substantia predicentur. Quod quecumque hoc modo dicuntur. singulariter de singulis. ea de tribus in unum collectis. predicabuntur hoc modo. Si dicimus. pater deus est. filius deus est. spiritus sanctus deus est. pater. filius. spiritus sanctus unus deus. Si igitur eorum una diuinitas. una substantia est. licet dei nomen de diuinitate substantialiter predicari. ita. Pater ueritas est. filius ueritas est. spiritus sanctus ueritas est. pater. filius. spiritus sanctus non tres ueritates. sed una ueritas est. Si igitur una in his substantia una est ueritas. necesse est ueritatem

b

(c) 2006 Ministerio de Cultura

substantialiter predicari. De bo
nitate. de incommutabilitate.
de iusticia. de omnipotentia.
ac de ceteris omnibus. que tam
de singulis quam de omnibus; mani
festum est substantialiter dici. Unde appa
ret ea que cum in singulis separa no q separatim est
tim dici conveniat. nec tamen in omni
nibus dici queunt. non substantialiter pre
dicari. sed alio modo. Qui vero iste sit.
posterius queram. Nam qui pater
est. hoc vocabulum non transmittit
ad filium. neque ad spiritum sanctum. Quo
fit. ut non sit substantiale nomen hoc in
ditum ei. Nam si substantiale esset. ut
deus. ut veritas. ut iusticia. ut
ipsa quoque substantia de ceteris di
ceretur. Item filius solus hoc re
cipit nomen. neque cum aliis iungitur.
sicut in deo. sicut in veritate.
sicut in ceteris que superius dixi.
Spiritus quoque sanctus non est idem qui pater
ac filius. Ex his igitur intelligimus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

patrem ac filium ac spiritum sanctum non de ip
sa diuinitate substantialiter dici. sed alio quo
quamodo. Si enim substantialiter predicaretur
& de singulis. & de omnibus singulari
ter diceretur. Hec uero ad aliquid dici
manifestum est. Nam & pater ali
cuius pater est. & filius alicuius filius
est. spiritus alicuius spiritus. Quo fit ut nec
trinitas quidem substantialiter de deo predicetur.
Non enim pater trinitas. Qui enim
pater est. filius ac spiritus sanctus non est.
Nec trinitas filius. nec trinitas
spiritus sanctus secundum eundem modum. Sed
trinitas quidem in personarum pluralita
te consistit. unitas uero in substantie simpli
citate. Quod si persone diuise sunt.
substantia uero indiuisa. necesse est quod uo
cabulum ex personis originem capit.
id ad substantiam non pertinere. At trini
tatem personarum diuersitas facit.
Trinitas igitur non pertinet ad substantiam.
Quo fit ut neque pater. neque filius.
neque spiritus sanctus. neque trinitas de deo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

substantialit̃ p̃dicet̃. s; ut dictũ est ad aliquid. Ds̃ ũ ueritas. iustitia. bonitas. omĩpotentia. substantia. inmutabilitas. uirtus. sapientia. & qcq̃d huiusmodi excogitari potest. subalit̃ de unitate dicunt̃. Hec si se recte & ex fide habent. ut me instruas peto. Aut si aliqua re forte diuis⁹ es. diligentius intuere que dicta sunt. & fidem si poteris rationemq; coniunge.

EXPLICIT. INCIPIT AD EVNDEM. QUOMODO SUBSTANTIE IN EO QUOD SUNT. BONE SINT. CUM NON SINT SUBSTANTIALIA BONA.

Incipit lib boecij de ebdomadib;

i. cm

Postulas. ut ex ebdomadibus nr̃is eius questionis obscuritatẽ que ctinet modũ. qd̃ subs̃ie in eo qd̃ sunt bone sint. cũ n̄ sint subalia bona. digerã. & paulo euidentius monstrẽ. Idq; eo dicis esse faciendũ. qd̃ non sit omib; notũ iter huiusmodi desẽptionũ. Tuus ũ testis

BIBLIOTECA PÚBLICA TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

6 ipse sum. quam hec uiuacius fueris
ante complexus. Ebdomadas vero ego
ipse michi comitor. potiusque ad memo
riam meam speculata conseruo. quam cui
quam participo. quorum lasciuia ac pe
tulantia. nichil a ioco risuque patitur
esse coniunctum. Prohinc tu ne sis obscu
ritatibus breuitatis aduersus. que
cum sint archani fida custodia. tum
id habent commodi. quod cum his solis qui
digni sunt colloquuntur. Ut igitur in
mathematica fieri solet. ceterisque
etiam disciplinis. proposui terminos
regulasque quibus cuncta que secun
tur efficiam. Communis animi
conceptio est enunciatio. quam quisque
probat auditam. Harum duplex mo
dus est. Nam una ita communis est
ut omnium sit hominum. ueluti si hanc
proponas. Si duobus equalibus equa
lia demas. que relinquuntur equa
lia esse nullus id intelligens ne
gat. Alia uero est doctorum tantum.

Quid communis animi conceptio.

i. c.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

que tamen ex talibus communis animi
conceptionibus ueniunt. ut est. que incor
poralia sunt in loco non esse. & cetera
que non uulgus. sed docti comprobant.
b Diuersum est esse. & id quod est. Ipsum ii
uero esse nondum est. At uero quod est. ac
cepta essendi forma est atque consistit.
Quod est. participare aliquo potest. iii
sed ipsum esse nullo modo aliquo participat.
Fit enim participatio cum aliquid iam
est. Est autem aliquid. cum esse ceperit.
Id quod est. habere aliquid preterquam iiii
quod ipsum est. potest. Ipsum uero esse ni
chil aliud preter se habet admixtum. v
c Diuersum est tantum esse aliquid. &
esse aliquid in eo quod est. Illic enim
accidens. hic substantia significatur.
Omne quod est participat eo quod est es vi
se ut sit. alio uero participat ut ali
quid sit. ac per hoc id quod est parti
cipat eo quod est esse ut sit. Est uero
ut participet alio quolibet.
d Omne simplex. esse suum & id vii

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qđ est unũ habet. Omni cõposi
to aliud est esse. aliud ipsum est
Omnis diuersitas discors. simili
tudo ủ appetenda est. & qđ appe
tit aliud tale ipsũ esse naturali
ter ostendit. quale est illud hoc
ipsum qđ appetit. Sufficiunt igr
que pmisimus. A prudente ủ
rationis interprete suis unũqđq;
aptabitur argumentis. questio ủ
huiusmodi est. Ea que sunt bona
sunt. Tenet enĩ omnium senten
tia doctorũ. omne qđ est. ad bo
num tendere. Omĕ aut̃ tendit
ad simile. Que igr ad bonũ tendũt.
bona ipsa sunt. sꝫ quẽadmodũ bo
na sint. inquirendũ est. Vtrumne
participatione. an substantia.
Si participatione. p se ipsa nullo
m̃ bona sunt. Nã qđ participati
one albũ est. p se in eo qđ ipsũ est
albũ n̄ est. Et de ceteris qualita
tibus eodẽ modo. Si igr partici-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

patione sunt bona. ipsa per se nul
lo modo bona sunt. Non igitur ad bonum ten
dunt. sed concessum est. Non igitur partici
patione sunt bona. sed substantia. Quorum vero
substantia bona est: id quod sunt bona sunt.
Id quod sunt autem habent ex eo quod est
esse. Esse igitur ipsorum bonum est.
Omnium igitur rerum ipsum esse bonum est.
Sed si esse bonum est. ea que sunt in
eo quod sunt. bona sunt. idemque illis
est esse. quod bonum esse. Substantialia
igitur bona sunt quoniam non participant
bonitati. Quod si ipsum esse in eis bo
num est. non est dubium quin substantialia cum
sint bona. primo sint bono similia.
Ac per hoc. hoc ipsum bonum erunt. Ni
chil enim illi preter se ipsum simile est.
Ex quo fit ut omnia que sunt deus sint.
quod dictu nefas est. Non igitur sunt
substantialia bona. ac per hoc non in his
est esse bonum. Non sunt igitur in eo
quod sunt bona. sed nec participant bo
nitati. Nullo enim modo ad bonum tenderent.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Nullo modo igitur sunt bona. Huic ques
tioni talis poterit adhiberi solu
tio. Multa sunt. que cum separari
actu non possunt. animo tamen et cogi
tatione separantur. Ut cum triangu
lum uel cetera a subiecta materia
nullus actu separat. mente tamen
segregans ipsum triangulum proprie
tatemque eius preter materiam specu
latur. Amoueamus igitur primi boni
presentiam paulisper ex animo. quod esse
quidem constat. Idque ex omnium doctorum
indoctorumque sententia. barbarorum
que gentium religionibus cognos
ci potest. Hoc igitur paulisper amo
to. ponamus omnia esse que sunt
bona. atque ea consideremus quem
admodum bona esse possent. si a
primo bono minime defluxissent.
Hinc intueor aliud in eis esse
quod bona sunt. aliud quod sunt. Pona
tur enim una eademque substantia esse
bona. alba. grauis. rotunda.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tunc aliud esset ipsa illa substantia.
aliud eius rotunditas. aliud co
lor. aliud bonitas. Nam si hec sin
gula idem essent quod ipsa substantia idem
esset gravitas quod color. quod bonum.
et bonum quod gravitas. quod fieri na
tura non sinit. Aliud igitur tunc in eis
esset esse. aliud aliquid esse. Ac tunc
bona quidem essent. esse tamen ipsum
minime haberent bonum. Igitur
si ullo modo essent. non a bono. ac bona
essent. ac non idem essent quod bona
sed eis aliud esset esse aliud bona
esse. Quod si nichil omnino aliud es
sent nisi bona. neque gravia. neque
colorata. neque spacii dimensione dis
tenta. nec ulla in eis qualitas esset
nisi tantum bona essent. tunc non res
sed rerum viderentur esse principium
nec potius viderentur. sed videretur.
Unum enim solumque est huiusmodi quod
tantum bonum. aliudque nichil sit. quae
quoniam non sunt simplicia. nec esse omnino

(c) 2006 Ministerio de Cultura

poterant. non ea id quod solum bonum est
esse voluisset. idcirco quoniam esse eorum
a boni voluntate defluxit. bona
esse dicuntur. Primum enim bonum est quoniam
esse in eo quod bonum est. Secundum vero
bonum. quoniam ex eo fluxit. cuius ipsum
esse bonum est. Ipsum quoque bonum est
sed ipsum esse omnium rerum ex eo fluxit.
quod est primum bonum. Et quod bonum ta
le est ut recte dicatur in eo quod est
esse bonum. Ipsum igitur eorum esse bonum
est. Tunc enim in eo quod essent. non
essent bona. si a bono primo non defl
uxissent. qua in re soluta questio
est. Idcirco licet in eo quod sint bo
na sint. non sunt tamen similia primo
bono. Quoniam non quoquomodo sint res. ip
sum esse earum bonum est. sed quoniam non po
test esse ipsum esse rerum. nisi a primo
esse defluxerit. id est bono. idcirco
ipsum esse bonum est. nec est simile
ei a quo est. Illud enim quoquomodo sit
bonum est in eo quod est. Non enim aliud

(c) 2006 Ministerio de Cultura

est p̄ter quā̃ bonū̃. Hoc aūt nisi
ab illo esset bonū̃ fortasse esse pos
set. sed bonū̃ in eo qđ est esse non
posset. Tunc enī̃ participaret for
sitan bono. Ipsū̃ v̄ esse qđ ñ habe
rent abono. bonū̃ habere ñ possēt.
Igit̃ sublato ab his bono p̄mo mẽ
te & cogitatione. ista licet essent
bona. tñ̃ in eo qđ essent bona esse
ñ possent. Et qñ actu ñ potuere
existere nisi illud, ea qđ uere bo
nū̃ est produxisset. ideirco & esse
eo⁊ bonū̃ est. & ñ est simile sub
stantiali bono id qđ ab eo fluxit
& nisi ab eo fluxissent licet essēt
bona. tam̃ in eo qđ sunt bona es
se ñ possent. Qñ & p̄ter bonū
& ñ ex bono essent. cū̃ illud ipsū̃
bonū̃ p̄mū̃ est. & ipsū̃ esse sit.
& ipsū̃ bonū̃. & ipsū̃ esse bonū.
At ñ etiā̃ alba in eo qđ sunt al
ba esse oportebit ea que alba st̃.
qñ ex uoluntate dī̃ fluxerunt.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ut essent alba minime. Aliud e̅
enim̅ esse. & aliud alba esse. hoc ideo
q̅m̅ qui ea ut essent effecit. bonus
q̅d̅e̅ est. minime albus. Voluntate
ig̅ boni comitatu̅ e̅ ut e̅e̅nt bona
in eo q̅d̅ sunt. Voluntate v̅ n̅ albi
n̅ est comitata talis ei q̅d̅ est pro
prietas. ut e̅e̅t albu̅ in eo q̅d̅ est.
Neq; enim̅ ex albi uoluntate deflu
xerunt. Itaq; quia uoluit esse ea
alba. qui n̅ albus erat. sunt alba
tantu̅. Q̅a v̅ uoluit ea esse bona
qui erat bonus. sunt bona in eo
q̅d̅ sunt. Secd̅m hanc ig̅ ratione̅
cuncta cuncta oportet esse iusta
q̅m̅ ipse iust̅ est. qui ea esse uolu
it. Ne hoc quide̅. na̅ bonu̅ esse
essentia̅. iustu̅ u̅ esse actum respicit
Idem aut̅ e̅ in eo esse q̅d̅ agere.
ide̅ est ig̅ bonu̅ esse q̅d̅ iustu̅. No
bis v̅ n̅ est idem esse q̅d̅ agere. n̅
enim̅ simplices sum̅. Non est ig̅ no
bis ide̅ bonus esse q̅d̅ iustus. S; ide̅

(c) 2006 Ministerio de Cultura

13

nobis est ēē omnib; in eo qđ sumus
bona igr̄ omnia sumus . n̄ ē iusta .
Amplius . bonum q̄dē generale ē
iustū v̄ speciale . nec sp̄es descendit
in omnia . ideirco alia q̄dē iusta . ali
a aliud omnia bona .

Xpianam fidem noui ac ueteris
testamenti pandit auctoritas
& q̄muis nomē ipsū xp̄i uetus nō
semet otinuerit instrumentū . eūq;
semp̄ designauerit affuturū . quē
credimus p̄ partū uirginis īā ue
nisse . tam in orbem terrarū ab ipsi
us nr̄i saluatoris mirabili manas
se p̄bat̄ aduentu . Hec aūt religi
o nr̄a que uocat̄ xpiana atq; catho
lica his fundamētis p̄ncipalit̄ nitit̄ .
asserens ex eterno id ante mundi
constitutionē . ante omē uidelicet
qđ retinere potest tēporis uocabu
lum . diuinā patris & filii & sp̄s sc̄i
extitisse subām . ita ut dm̄ dicat
patrem . dm̄ filium . dm̄ sp̄m sc̄m .

Boetius in lib° de fide xpiana

71

nec tam̄ tres d̄s. s; unus. Patrē ita
q; habere filiū ex sua subā genitū.
& sibi nota ratione coeternū. quē
filiū eatenus ↄfitet̄ fides. ut n̄ sit
ideo q̄ pater est. neq; patrē aliqn̄
fuisse. Ne rursus innfinitū huma
nus aīmus diuinā ꝓgeniē cogita
ret. Neq; enī ↄfiteam̄ filiū in eadē
naā qua pat̄ coeternus ē. aliqn̄
fieri patrē ut ipse habeat filiū.
Ne rursus in infinitū diuina ꝓge
nies tenderet̄. Scm̄ u̅ sp̄m neq; ↄ
fiteam̄ patrē eē neq; filium. Atq;
ideō in illa naā nec genitū nec ge
nerantē. s; a patre q̄; ꝓcedentem
[p̄ et] ut filio. Q̄s sit tam̄ istius ꝓcessio
nis modus ita n̄ possumus euiden
ter dicere. quēadmodu generatio
nē filii ex paterna substantia n̄ po
test humanus aīmus estimare.
Hec aūt ut credant̄ uetus ac noua
informat instructio. de qua uelut
arce religionis n̄r̄e multi diūsa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et humanit̃ . atq; ut ita dicam car
naliter sentientes aduersa locuti
sunt. Ut arrius q̃ licet dm̃ dicat · heresis arrii ·
filiũ. minorẽ tamẽ patre multipli
citer. & extra patris subam̃ ɔfite
tur. Sabelliani q̃q; non tres existen · hẽsis sabellii
tes psonas s; unã ausi sunt affirma
re. eundẽq; dicentes patrẽ esse q̃
fili9 est. eundẽq; filiũ q̃ pater est.
atq; spm̃ scm̃ eundẽ esse q̃ pater &
filius est. ac p hoc unã dicunt ẽẽ
psonã . s; uocabulor̃ diũsitate sig
natã . Manichei q̃q; q̃ duo principi · hẽsis manchei ·
a sibi coeterna & aduersa pfitent̃
n̄ credunt unigenitũ esse dĩ . In
dignũ eũ iudicant si d̃s habere
filiũ uideat̃. nichil aliud cogitan
tes nisi carnalit̃. ut quia hec gene
ratio duor̃ corpor̃ ɔmixtione p
cedit . illic q̃q; indignũ esse intel
lectum huiusmi applicare. que
res eos nec uetus facit recipere
testam̃tũ. neq; integre nouior̃.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Nam sicut illud omnino error eorum non recipit. ita exurgunt generationem filii non uult amittere. ne humano corpore polluta indeatur dei fuisse natura. Sed de his hactenus. Suo enim loco ponentur sicut ordo necessarius postulauerit.

de duabus naturis in xpo.

Ergo diuina 1 capitulum

ex eterno natura et in eternum sine aliqua mutabilitate perdurans. sibi tamen conscia uoluntate sponte mundum uoluit fabricare. eundemque cum omnino non esset. fecit ut esset. nec ex sua substantia protulit. ne diuinus natura crederetur. neque aliunde molitus est. ne iam extitisse aliquid quod eius uoluntatem existentia proprie nature iuuaret atque esset. et quod neque ab ipso factum esset et tamen esset. sed uerbo produxit celos. terram creauit. ita ut celesti habitatione dignas celo naturas

efficeret. ac terre terrena com
poneret. De celestibus autem naturis
que uniuersaliter uocatur angelica.
quamuis illic distinctis ordinibus
pulchra sint omnia. pars tamen
quedam plus appetens quam ei na
tura atque ipsius auctor nature
tribuerat. de celesti sede preiec
ta est. Et quoniam angelorum numerum
superne illius ciuitatis. cuius ci
ues angeli sunt. inminutum nolu
it conditor permanere. formauit
ex terra hominem. atque ex spiritu uite
animauit. ratione composuit. arbi
trii libertate decorauit. eumque
prefixa lege paradysi deliciis con
stituit. ut si sine peccato manere
uellet. tam ipsum quam eius proge
niem angelicis cetibus socia
ret. ut qui superior natura super
bie permalum ruina perierat. in
ferior substantia per humilitatis bon
um ad superna conscenderet.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Sed ille auctor inuidie non ferens
hominem illuc ascendere ubi ipse
non meruit permanere temptatione ad
hibita fecit. etiam ipsum eiusque con
parem. quia de eius latere genera
ti causa formator produxerat in
obedientie suppliciis subiacere.
Sicque diuinitatem affuturam promit
tens. quia sibi arrogantem deum u
surpat. elisus est. Hec autem reue
lante deo moysi famulo suo conscripta
sunt. cui etiam humani generis
conditionem atque originem uoluit in
notescere. sicut ab eo libri prelati tes
tantur. Omnis enim diuina aucto
ritas his modis constare uidetur
ut aut historialis modus sit. qui
nichil aliud nisi res gestas enuncia
et: aut allegoricus. ut non illic pos
sit historie ordo consistere: aut
certe ex utrisque compositus. ut se
cundum historiam et secundum allegori
am manere uideatur. Hec autem pre

(c) 2006 Ministerio de Cultura

intelligentib; & ueraci corde
tenentib; satis abundeq; relucet.
Sed ad ordinē redeamus.

.v. cap.

Primus itaq; homo ante pec
catū cū sua coniuge incola para
dysi fuit. At ubi aure ꝑbuit
sue uxori. & diuinū ꝑceptū ne
glexit attendere. exul effectus
terrā iussus excolere. atq; a para
disi sinu seclusus ignotis partib;
sui generis posteritatē transpo
suit. atq; penā quā ipse ꝑmus
homo ꝑuaricationis reus exce
pit. generando trāsmisit ī poste
ros. Hic factū ē. ut & corporū
atq; aīarū corruptio. et mortis
ꝑueniret interitus. Primusq;
mortē in abel filio suo meruit
experiri. ut quanta esset pena
quā ipse excepit ꝓbaret in sobo
le. qđ si ipse ꝑmus moreret nes
ciret quodāmodo. ac si fas est dici.
nec sentiret penā suā. Sed ideo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

expertus in altero est. ut quod sibi
iure deberet creptor agnosceret.
& dum penam mortis sustinet. ipsa
exspectatione fortius torqueretur.
Hoc autem preuaricationis malum
quod in posteros natalium primus ho
mo transfuderat. quod cum pelagius
non admittens proprii nominis heresim
dedicauit. quam catholica fides
a consortio suo mox reppulisse proba
i. iij. c. iij tur. Ab ipso itaque primo homi
ne procedens humanum genus.
ac multiplici numerositate suc
crescens erupit in lites. commouit
bella. occupauit terrenam mise
riam. quod felicitatem paradysi in pri
mo patre perdiderat. Nec tamen
exulis defuerunt. quos sibi condi
tor gratię sequestraret. eiusque pla
citis inseruirent. Quos licet
meritum naturę dampnaret. fu
turi tamen sacramenti & longe po
st modum proferendi faciendo par

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ticipes. perditam uoluit reparare
naturam. Impletus est ergo mundus
humano genere. atque ingressus
est homo uias suas quas malicia pro
prie contumelie desperauerat ad iusto
rum. Hinc uolens deus per iustiorem
potius hominem reparare genus
humanum quam manere preteritum
penalem multitudinem effusa
diluuii inundatione. excepto
noe iusto homine cum suis liberis
atque his que secum in arcam intro
duxerat. interire permisit. Cur
autem per arce lignum uoluit iustos
eripere. notum est diuinarum scriptu
rarum mentibus eruditis. Et quasi pri
ma quedam mundi etas diluuio
ultore transacta est. Reparatur   · iii · c ·
itaque humanum genus atque xpe
natis uicium. quod preuaricationis
primus auctor infuderat. Im
pleri non destitit. creuitque con
matia quam ductum diluuii unda

puniuerat. Et q̄ numerosā an
noꝝ seriem ꝑmissus fuerat ui
uere. in breuitate annoꝝ huma
2. b. c. 7 na ętas addicta est. Maluitq;
d̄s n̄ iam diluuio punire gen⁹
humanū. s; eodē ꝑmanente eli
gere uiros. ꝑ q̄rū seriem aliq̄
generatio cōmearet. ex q̄ nobis
filiū xp̄um uestitū humano
corpore in fine mundi accederet
Qerum ꝑ̄mus est. qui cū esset
ętate ꝯfectus. eiusq; uxor de
crepita in senectute sua rep
missionis largitione habere
filiū meruerunt. Hic uocatꝰ ē
ysaac. atq; ipse genuit iacob.
Ideo q; duodecim patriarch
as. n̄ reputante d̄o in eoꝝ nu
mero. quos more suo natura
ꝑduxerat. Hic ḡ iacob cū filiis
cū domo sua transigendi famē
uidelicet causa egyptū uoluit
habitare. atq; illic ꝑ annoꝝ se

(c) 2006 Ministerio de Cultura

riem infra multitudo acrescens
ceperunt subici egyptiacis imperiis
eosque pharao magna ponderum
mole premi decreuerat. & grauibus
honeribus affligebat. Tandem deus
egyptii regis dominationem despici
ens diuiso marirubro. quod numquam
antea natura ulla cognouerat su
um traduxerat exercitum auctore
moyse & aaron. Postea igitur per eorum
egressione aliis egyptus plagis
uastata est cum nollet dimittere
populum. Transmisso itaque ut dictum
est marirubro. uenit per deserta
heremi ad montem qui uocatur syna.
ibique uniuersorum creator deus uolens
sacramenti futuri gratia populos eru
dire per moysen data lege constitu
it. quemadmodum & sacrificiorum ri
tus & populorum mores instruerentur.
Et cum multis annis multas que gen
tes primam debellassent. uenerunt
tandem ad fluuium qui uocatur iordanis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

duce iā iesu filio naue. atq; ad

eo℞ transitū quiē ac tmoctū aque

maris rubri. ita & iordanis flu

enta siccata s̄t. ꝑuentūq; est ꝑ

eā ciuitatē q̄ nūc ierosolima uoca

t̄. atq; dū ibi ꝓp̄ls dī moraret̄.

post iudices & ꝓphās reges insti

tuti leguntur̄. Quorū post sauleo

ꝓmatū dauid de tbu iuda le

git̄ adeptus fuisse. Descendit

itaq; ab eo ꝑ singlās successiones

regū stema. ꝑductūq; ē usq; ad

herodis t̄pora. q̄ ꝓmus ex gen

tib; memoratis ꝓp̄lis legit̄ im

passe. Sub q̄ extitit beata uir

go MARIA. que dauitica stir

pe ꝓuenerat. q̄ humani gn̄is

genuit ꝯditorē. Hoc aūt ideo q̄

multis infectus ꝯmulb; mund'

iacebat in morte. Electa ē una

gens in qua dī mandata clares

cerent. ubiq; ꝓphē missi sunt. &

alii sc̄i uiri. ꝑ quo℞ āmonitōē

d mac̄ & ꝓpec̄.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ipse certe ip̄s amore puocatꝰ
reuocaret. Illi ū eosdē occidentē
usq; nequitię puersitate manere
uoluerūt. atq; in ultimis tēpib;
n̄ ꝓphās neq; alios sibi placitos.
s; ipsū unigenitū suū d̄s ꝑ uir
ginē nasci constituit. ut humana
salus q̄ ꝑ ꝑmū hōis inobedienti
ā depierat. ꝑ hōiem d̄m rursꝰ
repararet. Et q̄ extiterat muli
er quę causā mortis ꝑmo uiro
suaserat. eēt hec scd̄a mulier q̄
uitę causā humanis uisceribꝰ
apportaret. Hec uile uideat̄
qd̄ d̄i filꝰ ex uirgine natꝰ est
quī nat̄ modū conceptus & edit̄ ē.
Uirgo itaq; de sp̄u sc̄o incarna
tū d̄i filiū concepit. uirgo pepit.
post eꝰ editionē uirgo ꝑmansit.
atq; hōis factus est ideoq; d̄i fi
lꝰ. ita ut in eo & diuinę natę
splendor radiaret. & humanę
fragilitatis appareret assūptio.

De incarnatione d̄ni.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Heresis nestorii et euticis ...

S; huic tam sane atq; ueracissi
me fidei exstiterant multi. q diu
sa garrirent. & pter alios nesto
rius & eutiches reptores hereseos
exstiterunt. quorum unus hoiem solum
alter deum solum putauit asserere.
nec humanum corpus qd xps in
duerat de humane subie parti
cipatione uenisse. Sed hec hac
tenus. Creuit itaq; secundum car
nem xps. baptizatus est. ut q bap
tizatidi formam erat ceteris tri
buturus. ipse primus qd docebat ex
ciperet. Post baptismum uero elegit duo
decim aptos discipulos. quorum unus
traditor eius fuit. & qa sanam
doctrinam uictorem ppls n ferebat
eum illata manu crucis supplicio
peremerunt. Occiditur & xps. latet
trib; dieb; ac noctib; insepulchrus.
resurgit a mortuis sicut ante mun
di constitutionem ipse cum patre de
creuerat. Ascendit in celos ubi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

meo q(uo)d filius d(e)i est: nu(n)qua(m) defu
isse cognoscit(ur). ut assu(m)ptu(m) ho(m)i(n)em
que(m) diabolus n(on) p(er)miserat ad sup(er)
na (con)scendere secu(m) d(e)i fili(us) celesti
habitationi sustolleret. Dat (er)g(o)
forma(m) discip(u)lis suis baptizandi
docendi salutaria efficientia(m) q(ue);
miraculo(rum). atq(ue); in uniu(er)su(m) mu(n)
du(m) adiuta(m) p(re)cepit introire. ut
p(re)dicatio salutaris n(on) iam una
tantu(m) gente. s(ed) orbi terraru(m) p(re)di
caret(ur). Et q(uonia)m humanu(m) genus na
ture merito qua(m) ex p(ri)mo p(re)uarica
tore (con)traxerat eterne pene iacu
lis fuerat uulneratu(m). nec salutis
sue fuerat idoneu(m) q(uo)d ea(m) inparen
te p(er)diderat. Medicinalia (con)tra eo(rum)
tribuit sacram(en)ta. ut agnosceret
aliud s(ib)i deberi p(re)uarice meritu(m). a
liud p(er) gratie donu(m). ut natura
nichil aliud n(on) pene su(m)mitteret.
gr(ati)a u(ero) que nullis meritis attri
buta e(st). q(uia) nec gr(ati)a diceret(ur) si me

Dentaturtum

BIBLIOTECA PUBLICA DE TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

L viii c vii

ritis tribueret totum quod est salutis
afferret. Diffunditur ergo per mundum
celestis illa doctrina. adunantur
populi. instruuntur ecclesie. fit unum
corpus quod mundi latitudinem oc
cuparet. cuius caput christus ascendit
in celos ut necessario caput suum
membra sequerentur. Hec itaque doc
trina et presentem uitam bonis infor
mat operibus. et post consummationem
seculi resurrectura corpora nostra preter
corruptionem regna celestia pol
licetur. ita ut qui hic bene ipso do
nante uixerit esset in illa resur
rectione beatissimus. qui uero male.
miser post munus resurrectionis
adesset. Et hoc est principale rel
ligionis nostre ut credatur non solum a
nimas non perire: sed ipsa quoque corpora
que mortis aduentus resoluerat
in statum pristinum futura beatitudine
reparari. Hec ergo ecclesia catholica per
orbem diffusa tribus modis probatur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

existere. Vel quia mea tenet aut auctoritas scripturarum. aut tra ditio universalis. aut certe propria et particularis instructio. Sed auctoritate tota constringitur. Universali traditione maiorum nichilominus tota. Privatis vero constitutionibus et propriis informationibus unaqueque vel pro locorum varietate vel prout cuique bene visum est subsistit et regitur. Sola igitur nunc est fidelium expectatio qua credimus affuturum finem mundi. omnia corruptibilia transitura. resurrecturos homines ad examen futuri iudicii recepturos pro meritis singulos. et in perpetuum atque in eternum debitis finibus permansuros. solum que esse premium beatitudinis contemplationem conditoris. tanta contemplatione ditatus. quanta a creatura ad creatorem fieri potest. ut exhis reparato angelico numero superna

Vs de ecclesia catholica &c.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

illa ciuitas impleatur. ubi rex est
uirginis filius. erit gaudium sem
piternum. delectatio. cibus. opus
laus perpetua creatoris. Explicit
liber boetii aduersus
nestorium et euticen. de perso
na et natura. Incipit liber secundus ad
venerabilem iohannem dia
conum boetius filius.
Anxie te quidem diuque sustinui.
ut de ea que in conuentu mo
ta est questione loqueremur.
Sed quoniam et tu quominus uenires
occupatione distentus es. et ego
in crastinum constitutis negotiis im
plicabar. mando litteris que co
ram loquenda seruaueram. Memi
nisti enim cum in concilio legeretur epistola
recitatum eutichianos ex duabus na
turis christum consistere confiteri. in du
abus autem esse negare. catholicos
uero utrique dicto fidem prebere. Nam
ex duabus eum naturis consistere. et in

Nam [illegible] non potest [illegible]
cari.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

82

duab; ꝯsisterent differentiis in
ꝗrebã. multũ scł referre ratus.
Hec puto inerti negligentia p̄
tereundũ q̄d eṗs sc̄ptor epl̄e
tãquã ualde necessariũ p̄teri
re noluisset. hic om̄s aptam
esse differentiã. nec ꝗcq̃ꝯ in ea
esse caliginis. inaditũ ꝯfusũq;
strepere. nec ullus in tanto tu
multu q̄ leuiter attingeret que
stionẽ. ne cũ expediret inuent᷒
est. obsederã ab eo quẽ maxĩe
intueri cupiebã longe atq; ad
eo situ sedentiũ recorderis
auersus pluribq; oppositis. ne si
egerrime q̄dẽ cuperẽ uultũ nu
tuq; aspicere poteram. ex q̄ mi
chi aliq̄ eius darentur signa iu
dicii. Atqui eq̄dẽ nichil ceteris
amplĩ efferebã. immo ꝟ aliq̄d
minꝰ. Nã de re p̄posita eque ni
chil ceteris sentiebam. minus ꝟ
quã ceteri ipse afferebã. false sꝫ

80

(c) 2006 Ministerio de Cultura

scientie presumptionem tuli. egerri
me fateor. compressusque indoctorum
grege conticui. metuens ne iu
re viderer insanus. si sanus inter
furiosos haberi contenderem. Medi
tabar igitur dehinc omnem animo ques
tionem. nec deglutiebam quod accepe
peram. sed frequentis consilii iterati
one ruminabam. Tandem igitur patu
ere pulsanti animo fores. et ve
ritas inventa querenti. omnes ne
bulas eutichiani reclusit erroris
Unde mihi maxime subiit admirari.
que nam hec indoctorum hominum
esset audacia. que inscientie vici
um presumptionis atque inprudentie nu
be conentur obducere. cum non modo
sepe id quod proponatur ignorent.
verum in huiusmodi questionibus ne
id quidem quod ipsi loquantur intellig
ant. quasi non deterior fiat inscien
tie causa dum tegitur. sed ab illis ad
te transeo cui hoc quantulumcumque

no. q[uod] int[er] [illegible] doctor[um] ali[illegible] videri isanus furiosis

[illegible] d[e] investigatione veritatis

no. q[uod] p[e]ior fit inscientie ca[usa] du[m] regit[ur]

est examinandum prius perpendendumque transmitto. Quod si recte se habere pronunciaveris. peto ut mei nominis hoc quoque inseras cartis. Sin vero vel minuendum aliquid vel addendum vel aliqua mutatione variandum est. id quoque postulo remitti meis exemplaribus. ita ut a te revertatur transcribendum. que ubi ad calcem ducta constiterint. tum demum eius cuius soleo iudicio censenda transmittam.

Sed quoniam semel res a collocutione transfertur ad stilum prius extremi. sibique contrarii nestorii atque euticis submoveantur errores. Post vero adiuvante deo christiane fidei medietatem temptabo.

Quoniam vero in tota questione contrariarum sibi heresion. de personis dubitatur atque naturis: hee primum diffiniende sunt. et propriis differentiis segregande.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

· lib incipit ; i · c'

Natura igitur aut de solis specialibus dici potest aut de solis substantiis predicatur. id est corporeis atque incorporeis aut de omnibus rebus que quecumque modo esse dicuntur. Cum igitur tribus modis natura dici possit. tribus modis sine dubio diffinienda est. Nam si de omnibus naturam dici placet. talis diffinitio dabitur. que res omnes que sunt possit includere. Erit ergo huiusmodi. Natura est earum rerum que cum sint. quoquo modo intellectu capi possunt. In hac igitur diffinitione et accidentia et substantie diffiniuntur. Hec enim omnia intellectu capi possunt. Additum vero est. quoquo modo: quoniam deus et materia integro perfectoque intellectu intelligi non possunt. sed aliquo tamen modo ceterarum rerum privatione capiuntur. Idcirco vero adiunximus. que cum sint. quoniam etiam ipsum nichil

· prima diffinitio nature ·

b

significat aliquid . sed non naturam . neque
enim quod sit aliquid . sed potius non esse
significat . Omnis uero natura est . Et si de
omnibus quoque rebus naturam dici placet .
Hec sit nature diffinitio quam superius
proposuimus . Sin uero de solis substantiis na
tura dicitur . quoniam substantie omnes aut cor
poree sunt aut incorporee . dabimus
diffinitionem nature substantias significanti
huiusmodi . Natura est uel quod facere uel
pati possit . Pati quidem ac facere ut
omnia corporea atque incorporea . ut
anima . Hec enim in corpore et a cor
pore . et facit et patitur . Facere uero
tantum . ut deus . ceteraque diuina .
Habes igitur diffinitionem . eius quoque sig
nificationis nature . que tantum sub
stantiis applicatur . quia in re substantie
quoque reddita est diffinitio . Uerum si no
men nature substantiam monstrat . cum
naturam descripsimus . substantie quoque reddita
est descriptio . Quod si nomen nature
relictis incorporeis substantiis . ad cor-

secunda diffinitio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

poraleſ uſq; attrahit̃. ut corporẽ
tantũ ſubſ naturam habere uide
ant̃. ſicut ariſtotileſ cęteriq; &
eiuſdem & multimodę philoſophię
ſectatoreſ putant. diffiniem͛ eã
ut hi etiã qui naturam nõ niſi in
corporib; eſſe poſuer̃t. Eſt autẽ
eius diffinitio hoc m̃. Natura ẽ
ſecundum ſe mot͛ principiũ. Q̃a mot͛
dixi principiũ. hoc ẽ quia corpus
omne habet proprium motũ. ut ig
niſ ſurſũ. terra deorſũ. Item quod
per ſe principiũ mot͛ naturam eſſe pro
ſui & nõ per accidenſ. tale eſt. quia
lectũ quoq; ligneũ deorſũ ferri ne
ceſſe ẽ. ſed nõ deorſũ per accidens fer
tur. Idcirco enim quia lignũ eſt quod
eſt terra. pondere. & grauitate
deducit̃. Non enim quia lectus eſt de
orſum cadit. ſed quia terra eſt. id ẽ
quia terrę contigit ut lectus eſ
ſet. Vnde fit ut lignũ naturale
eſſe dicamus. lectũ uero artificiale

3ª diffi° natur̃.

c. Est etiam alia significatio nature
per quam dicimus diversam esse naturam
auri atque argenti. in hoc proprie
tatem rerum monstrare cupientes
que significatio nature definietur
hoc modo. Natura est unamquamque rem in quarta diffinitio nature. 2a
formans specifica differentia.
Cum igitur tot modis vel dicatur vel dif
finiatur natura. tam catholici quam nes
torius secundum ultimam diffinitionem
duas in christo naturas esse constituunt.
Neque enim easdem in deum atque hominem
differentias convenire. Sed de perso 2a [illegible]
na maxime dubitare potest. [illegible] quid sit persona [illegible]
que nam ei diffinitio possit aptari. [illegible]
Si enim omnis natura habet personam [illegible]
indissolubilis nodus est. Que nam in [illegible]
ter naturam personamque posset esse dis
cretio. At si non equatur persona nature
sed infra terminum spaciumque nature perso
na subsistit. difficile dictu est
ad quas usque naturas persona
pervenit. id est quas naturas personam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

conveniat habere. quas a personae vo
cabulo segregari. Nam illud quidem
manifestum est subiectam esse perso
nam naturae. nec praeter naturam perso
.b. nam posse praedicari. Investiganda
sunt igitur haec inquirentibus hoc modo.
Quoniam praeter naturam non potest esse per
sona. quoniamque naturae dicuntur aliae
sunt substantiae. aliae accidentes. et vi
dem
us personam et in accidentibus.
non posse constitui. Quis enim dicat ul
lam albedinis vel nigredinis vel
magnitudinis esse personam. Relin
quitur ergo ut personam in substantiis dici co
.c. nveniat. Sed substantiarum aliae sunt corporeae
aliae incorporeae. Corporearum vero a
liae sunt viventes aliae minime. Vi
ventium vero aliae sunt sensibiles aliae mi
nime. Sensibilium vero aliae sunt rati
onales aliae irrationales. Item cor
porearum aliae sunt rationales aliae
minime. ut pecudum vitae. Ratio
nalium vero alia est inmutabilis atque i[n]-

no. divisione nature in substantia et in accidens et quod in accidentibus non est persona

no. divisione substantie corporee et incorporee et sensibilis vegetative et rationalis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

passibilis per naturam ut corpus. Alia per
creationem mutabilis atque passibilis
Nisi inpassibilis gratia subiecti
passibilitatis firmitudine permitte
tur. ut angelorum atque anime rationales.
d. Ex quibus neque in omnibus uiuentibus neque
in non uiuentibus corporibus personam
posse dici manifestum est. Nullus
enim lapidis ullam dicit personam esse.
Neque rursus eorum uiuentium que sen
su carent. Neque enim ulla persona arbo
ris est. nec uero eius que intellectu ac
ratione deseritur. Nulla est enim persona
equi uel bouis. ceterorumque animalium
que muta ac sine ratione uitam
solis sensibus degunt. At hominis
dicimus esse personam. dicimus dei.
e. dicimus angeli. Rursus substantiarum — Alia divisio substantie in universales et particulares.
alie sunt uniuersales. alie particu
lares. Uniuersales sunt que de
singulis predicantur. ut homo. animal.
lapis. lignum. ceteraque huiusmodi.
que uel genera uel species sunt. Nam et

(c) 2006 Ministerio de Cultura

homo de singlis hominib; & aĩ
mal de singlis animalib; et
lapis de singlis lapidib; & lig
nũ de singlis lignis dicuntur.
Particularia ũ sunt quę de aliis
minime p̃dicant᷑. ut cicero. pla
to. lapis hic. unde hec achillis
statua facta est. lignũ hoc. unde
hec mẽsa c̃posita est. S; in his
omnib; nũquã in uniũsalib; p̃so
na dici potest. s; in singularib;
tantũ atq; in indiuiduis. Ergo
aĩalis ut generalis hominis nul
la p̃sona est. sed uel ciceronis ut
platonis. ut singlor indiuiduor
p̃sonę singlę nuncupant᷑. Q̃e cir-
ca si p̃sona in solis sbis est. atq;
in his rationabilib; sbiaq; omis
natura est. nec in uniũsalib; s; in
indiuiduis constat. Repta p̃sonę
est difinitio. nature rationabilis
indiuidua sbia. S; nos hac dif
finitione eam quã greci. ypoc

l. iii. cap. iii

diff p̃sone.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ΤΑCΙΝ dicunt. terminauimus.
b. Nomen enim persone uidetur aliunde
traductum. ex his scilicet personis que
in comediis tragediisque eos quorum
interest homines representabant. Persona
uero dicta est a personando circumflexa
penultima. quod si acuatur antepenul
tima apertissime a sono dicta uide
bitur. Idcirco autem a sono quia concaui
tate ipsa maior necesse est uolua
tur sonus. Greci quoque has personas
ΠΡΟCωΠΑ uocant ab eo quod po
nantur in facie atque ante oculos
obtegant uultum. ΠΑΡΑ ΤΟΥ Π
c. ΡΟC. ΤΟΥC. ωΠΑC. ΤΕΤΕΙΝ. Sed quoniam
personis inductis histriones indi
uiduos homines. quorum intererat in
tragedia uel in comedia ut dictum
est representabant. id est Ecubam.
uel Medeam. uel Symonem. uel Chre
metem. Idcirco ceteros quoque homines
quorum certa pro sui forma esset ag
nitio. et latini personam et greci Π

[xiii. c.]

(q. greci magis proprie [illegible] [illegible] quam latini)

rocωπα. nuncupauerunt. Longe uero
illi signatius nature rationabilis in
diuiduam substantiam yποcτaceωc
nomine uocauerunt. nos uero per inopiam
significantium uocum translaticiam reti
nuimus nuncupationem. eam quam illi
yποcτacιn dicunt personam uocan
tes. Sed peritior grecia sermonum
yποcτacιn uocat indiuiduam

.b.

substantiam. Atque uti greca utar ratio
ne in rebus que a grecis agitata la
tina interpretatione translata sunt.

art. essentie. in. quidem. art. uniuer
ΑΙ. ΟΥCΙΑΙ. ΕΝ. ΜΕΝ. ΤΟΥC. ΚΑΤΑΛΙ
salibus. esse. possunt. in. uero.
ΚΟΙC. ΕΙ. ΝΑΙ. ΔΥΝΑΝΤΑΙ. ΕΝ. ΔΕ.
art. indiuiduis. et. particularibus.
ΤΟΥC. ΑΤΟΜΟΥC. ΚΑΙ. ΚΑΤΑΜΕΡΟΙC
singulis. subsistunt.
ΜΟΝΟΙC. ΥΦΙCΤΑΝΤΑΙ. Id est es
sentie quidem in uniuersalibus esse possunt.
in solis uero indiuiduis et particula
ribus subsistunt. Intellectus enim
uniuersalium rerum ex particularibus
sumptus est. Quocirca cum ipse subsistentie
in uniuersalibus quidem sint. in particula
ribus uero capiant substantiam. iure

(c) 2006 Ministerio de Cultura

subsistentias pariter substantes. yπ
c ocτacεic appellauerunt. Neque enim
penitus subtiliusque intuenti idem ui · Quia aliud est subsistentia aliud substantia.
debitur esse subsistentia quod substan
tia. Nam quod greci oycιωcιn uel
oycιocτacι dicunt. id nos subsis
tentiam uel subsistere appellamus.
Quod uero illi dicunt ypocτacιn uel y
πocτacτaι. id nos substantiam uel sub
stare interpretamur. Subsistit enim · Differentia inter subsistere et substare.
quod ipsum accidentibus ut possit esse
non indiget. substat autem eo quod aliis
accidentibus subiectum quoddam ut esse
ualeant subministrat. Sub illis
enim stat. dum subiectum est acciden
d tibus. Itaque genera uel species subsis
tunt tantum. Neque enim accidentia
generibus speciebusue contingunt. individua
uero non modo subsistunt. uerum etiam
substant. Nam neque ipsa indigent
accidentibus ut sint. Informata enim
sunt iam propriis et specificis differentiis
et accidentibus ut esse possint submi

BIBLIOTECA PÚBLICA DE TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ministrant. cum sunt scilicet subiecta. Quo
circa einai. atque oycioctai. esse
atque subsistere. ypoctactai. vero sub
stare intelligitur. Neque enim inbo(rum)
inops grecia est ut marcus tullius
alludit. sed essentiam. subsistentiam.
substantiam. personam. totidem nominibus reddit.
Essentiam quidem oycian. Subsistentiam
vero oyciocin. Substantiam. ypoctacin.
Personam. prosopon. appellant.
Idcirco autem ypoctacin greci individuas
substantias vocaverunt. quoniam ceteris
subsunt. et quibusdam quasi accidentibus sub
posite subiecteque sunt. Atque idcirco
nos quoque eas substantias nuncupamus
quasi suppositas. quas vocant ipsi
ypoctaceie. Cumque etiam prosopa
nuncupent easdem substantias. possumus
nos quoque nuncupare personas. Idem est
igitur oycian esse quod essentiam. oyci
ocin. quod subsistentiam. idem ypoc
tacin quod substantiam. idem prosop
on quod personam. Quare autem deus

rationalibus animalibus grecus y
postacin non dicat. sicut nos de
eisdem nomen subsistentie predicamus. hec
ratio est. quoniam nomen hoc melioribus ap
plicatum est. ut aliquo id quod est excel
lentius. tametsi non descriptione nature
et secundum id quod ypostacthai. atque
subsistere est. at certe ypostaceoc
uocabulis discerneretur.

b. cn. Est igitur et hominis quidem essentia. id
est oycia. et subsistentia id est oycio
cic et ypostacic. id est substantia
et prosopon id est persona. oycia
quidem atque essentia. quoniam est. oyciocic
vero atque subsistentia. quoniam non indiget
accidentibus ut sit. ypostacic vero
atque substantia. quoniam in nullo subiecto est.
et quoniam subest ceteris que subsisten
tie non sunt. id est oyciocecic. est propo
pon atque persona. quoniam est rationa

b. bile individuum. Deus quoque et oycia est
et essentia. est enim et maxime ip
se est a quo omnium esse proficiscitur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Est oyciocsic. id est subsistentia. sub
sistit enim nullo indigens. Et ypoc
tatai. substat enim. unde etiam dicimus
unam esse oycian. uel oyciocin. id est
essentiam uel subsistentiam deitatis. sed
tres ypoctaceic. id est tres substantias.
Et quidem secundum hunc modum dixere
unam trinitatis essentiam. tres substantias
tresque personas. Nisi enim tres in deo sub
stantias ecclesiasticus loquendi usus
excluderet. uideretur idcirco de deo
dici substantia. non quod ipse ceteris re
bus quasi subiectum supponeretur. Sed
quod idem omnibus uti preesset. ita etiam
quasi principium subesset rebus dum eis
omnibus oyciocthai. uel subsistere sub
ministrat. Sed hec omnia idcirco
sunt dicta ut differentiam nature
atque persone. id est oyciac. atque ypo
ctaceoc monstraremus. Quo uero nomine
unumquodque oporteat appellari. ec
clesiastice sit locutionis arbitrium.
Hoc interim constet quod inter natu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ram personamque differre praediximus · No. differentia inter naturam et personam
quoniam natura est cuiuslibet substantiae speci
ficata proprietas. Persona vero rationa
bilis naturae individua substantia.
b. c. Hanc in christo nestorius duplicem esse · Contra quam fuit nestorius
constituit. eo scilicet traductus errore · ponendo duas esse personas in christo
quod putaverit in omnibus naturis dici
posse personam. Hoc enim praesumpto. quoniam
in christo duplicem esse naturam censebat
duplicem quoque personam esse confessus est.
b. Qua in re eum falsum esse cum diffinitio
superius dicta convincat. tum haec argu
mentatio evidenter eius declarabit er
rorem. Si enim non est christi una persona
duasque naturas esse manifestum est.
hominis scilicet atque dei. Nec tamen erit
insipiens quisquam. qui utramlibet earum
ratione se iungat. sequitur ut duae
videantur esse personae. Est enim persona · diffinicio persone
ut dictum est naturae rationabilis
individua substantia. Quae est · ... coniunctio divinitatis et
igitur facta hominis deique coniunctio? · humanitatis ... in christo
Non ita quasi cum duo corpora sibimet

(c) 2006 Ministerio de Cultura

apponuntur. ut tantum locis iuncta
sint. et nichil in alterum ex alterius
qualitate perveniat. Quam coniunc
tionis modum greci katapara
ecin vocant. Sed si ita humani
tas divinitati coniuncta est. nich
horum ex utrisque confectum est. ac per hoc
nichil est xps. Nomen quippe ipsum u
numquiddam significat singularitate vo
cabuli. At si duabus personis manen
tibus ea coniunctio qualem supra diximus
facta est naturarum. unum ex duobus
effici nichil potuit. omnino enim ex
duabus nichil umquam fieri potest.
Nichil igitur unum secundum nestorium xps
est. ac per hoc omnino nichil. Quod enim
non est unum. nec esse omnino potest.
Esse enim atque unum convertitur. et quodcumque
unum est. esse est. Etiam ea que ex
compluribus coniunguntur. ut acervus
chorus. unum tamen sunt. Sed esse xpm
manifeste ac veraciter confitemur.
Unum igitur esse dicimus xpm. Quod si

[illegible]

[illegible]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ita est: unaq; xpi sine dubita
tione psona esse necesse est. Nā
si due psone essent. unus eē n posset
duos v esse dicere xpōs. nichil
est aliud. n perpitate mētis insa-
nia. Cur enī omnino duos aude
at uocare xpōs. unū hominē.
alterū dm. Vel cur eū q ds est
xpm uocat. si eū q; q homo est
xpm est appellaturus. cū nich
simile habeant ex copulatione
coniunctū. Cur simili nomine di
uersissimus abutat naturis. cū si
xpm diffinire cogit. utrisq; ut
ipse dicit xpis. n possit unā dif
finitionis adhibere substantiam. Si
enī di atq; hominis diuersa substa
est. unūq; in utrisq; nomē xpi. nec
diuersarū coniunctio substantiar unā cre
ditur fecisse psonā. Equiuocū est
nomē xpi. & nulla potest diffini
tione concludi. Quibus aūt unq
scripturis nomē xpi geminatur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quod novi per adventum salvatoris effectum est. Nam catholicis et fidei veritas et raritas miraculi constat. quam enim magnum est quamque novum. quam quod semel nec ullo alio seculo possit evenire. ut eius qui solus est deus natura cum humana que ab eo erat diversissima conveniret. atque ita distantibus naturis. una fieret copulatione persona. Secundum nestorii vero sententiam quid contigit novi. Servant inquit proprias humanitas divinitasque personas. Quando enim non fuit divinitatis humanitatisque persona propria. Quando vero non erit. Vel quid amplius in ihesu generatione contigit. quam in cuiuslibet alterius. Si discretis utrisque personis. discrete etiam fuere nature. Ita enim personis manentibus illic nulla potuit naturarum esse coniunctio. ut in quolibet homine. cum cum propria persona subsistat. Nulla est ei excellentissime subiecte coniuncta di-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uinitas. Sed fortasse ch͞m id est
ꝑsonā hominis idcirco xp͞m uocē
q͞in ꝑ eam mira quędā sit oꝑata
diuinitas. Esto. cū ḡ ipsū xp͞i
appellatione cur uocet. Cur ū n̄
ecclesia q; ipsa simili audeat ap
pellare uocabulo. ꝑ quę d͞s mira
quędā cotidianis motib; oꝑat. An
quia irrationabiles subię n̄ possit
habere ꝑsonā. quę xp͞i uocabulū
excipe possint. Nne in sc͞is hōi
bus ac pietate cspicuis aptus
diuinitatis actus agnoscit. Ni
chil enī m̄ erit cur n̄ sc͞os q; ui
ros eadē appellatione dignet. si
in assūptione humanitatis n̄ est
una ex coniunctione duaꝝ natuꝝ
ꝑsona. s; dicat. forsitan illos q;
xp͞os uocari fateor. s; ad imaginē
ueri xp͞i. Qd si nulla ex hōie atq;
d͞o una ꝑsona iuncta ē. oms ita
ueros xp͞os arbitram. ut hc̄ q ex
uirgine genit͞ credit. Nulla q͞ppe

(q͞ deus mira opat̄ nō solū ꝑ xp͞m s; ꝑ d[...] ꝑ sc͞os et tn̄ nō sunt xp͞i)

(nō q͞ sc͞i possunt uocari q͞ ad [...] ꝑ imaginē ueri xp͞i)

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in hoc adunata est persona ex diui
atque hominis copulatione. sic nec in eis
qui diuino spiritu uenturum christum predicabant
apparet quod etiam ipsi quoque appellati sunt christi.
Iam uero sequitur ut personis manentibus
nullo modo ad diuinitatem humanitas
credatur assumpta. omnino enim disiunc
ta sunt. que et personis naturisque
separantur. Rursus inquam disiunctas
nec magis inter se homines bouesque
disiuncti. quam diuinitas in christo
humanitasque discreta est si man
sere persone. Homines quippe ac bo
ues una animalis communitate iun
guntur. Est enim illis secundum genus
omnium substantia. eademque in uniuersali
tatis collectione natura. Deo uero atque
homini quid non erit diuersa ratione dis
iunctum. si sub diuersitate nature
personarumque credatur mansisse discre
tio? Non est igitur saluatum humanum
genus. nulla in nos salus christi gene
ratione processit. Tot apostolorum scrip-

turę temporum illustre credentem. Om
nis ueteris testamenti spiritualis auctoritas.
tas. per quam salus mundo christi gene
ratione promittitur. Nam autem preuenis
se manifestum est. sicut eadem in persona
est. quę in natura diuersitas. Eun
dem quippe saluum fecit. quem credit
assumpsisse. Nulla uero intelligi assum
ptio potest. si manet ęque naturę
personęque discretio. Igitur quod assumi
manente persona non potuit. iure
non uidebitur per christi generationem po
tuisse saluari. Non igitur per generationem
rationem hominum saluata natura
esse credi nefas est. Sed quamquam per
multa sint. quę hunc sensum in
pugnare ualeant atque perstringere.
de argumentorum copia. tamen hęc in
terim libasse sufficiat. Transeun
dum quippe est ad eutichen. qui cum a
ueterum orbitis esset euagatus.
in contrarium cucurrit. errorem as
serens tantum abesse. ut in christo

hic contra eutichen.

Error eutichis qui christo post duas personas una natura.

gemina persona credatur. ut ne na
turam quidem in eo duplicem oporteat
confiteri. Ita quippe esse assumptum hominem
ut ea sit adunatio facta cum deo.
ut natura humana non permanserit.

-b- Huius error ex eodem quo nestoriani
fonte prolabitur. Nam sicut nestorius ar
bitratur non posse esse duplicem naturam nisi per
sona fieret duplex. atque ideo cum
in christo naturam duplicem confiteretur. dup
licem credidit esse personam. Ita quoque
eutiches non putavit naturam dupli
cem esse nisi duplicatione persone.
Et cum non confiteretur duplicem esse
personam. arbitratus est consequens. ut

-c- una videretur esse natura. Itaque ne
storius recte tenens duplicem
in christo esse naturam. sacrilege confite
tur duas esse personas. Eutiches
vero recte credens unam esse personam
impie credidit unam quoque esse na
turam. Qui convictus evidentia re
rum quoniam quidem manifestum est aliam

Error nestorii qui christo [?] duas naturas duplicat personas.

Sententia eutic[?]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

naturā esse hōis. aliā dī. aut
duas eē in xpo cõfiteri naturas
ante adunationē. unā v̄o post ad
unationē. Que sententia n̄ apte
eloquit̄ quē uult. Ut tam̄ eius
demtiā pscrutem̄. adunatio hec
aut tēpore generationis facta
est. aut tēpore resurrectionis.
S; si tēpore generationis facta
est. uidet̄ putare & ante gene
rationē fuisse humanā carnē
n̄ amaria sūptā. s; aliq̄ alio p̄pa
ratā. mariā ū uirginē appositā
ex qua caro nasceret̄. que ab ea
sūpta n̄ eēt. illā v̄o carnē que an
tea fuerit esse & diuisā. atq; a
diuinitatis subia sepatā. Cū
ex uirgine nat̄ est adunatā eē
dō. ut una uideret̄ facta esse na
tura. Vel si hec eius sententia
non est. illa esse poterit dicen
tis duas ante adunationē. unā
post adunationē. Sic adunatio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

generatione pfecta ē. ut corp⁹ qd̄e
a maria sūpserit. s; anteq̄ sumeret.
diuisam dītatis humanitatisq; fuis
se natum. Sūptā ū unā factā. atq;
in diuinitatis cessisse subām. Quod
si hanc adunationē nō putat gene
ratione sed resurrectione factā.
rursus id duob; fieri modis arbi
trat'. Aut enī genito xp̄o & nō as
sumpte de maria corp⁹. aut assu
mpte ab eadē carnē usq; dū resur
geret q̄de duas fuisse naturas.
Post resurrectionē unā factā.
de qb; illud disiunctū nascitur.
qd̄ interrogam⁹ hoc m̄. Nat⁹ ex ma
ria xp̄c aut ab ea carnē huma
nā traxit. aut minime. Si nō c
fitet' ex ea traxisse. dicat q̄ hoīe
indut⁹ aduenerit. utrū ne eo q̄
deciderat p̄uaricatione peccati.
an alio. Si nō eo decuit femine
dict⁹ est homo. Cui uestita est
diuinitas. Nā si ex semine abra

L. viij. c. iij

(c) 2006 Ministerio de Cultura

he atq; dauid & postremo marię
n̄ fuit caro illa qua nat⁹ est os
tendat exculꝫ hominis sit carne
deriuat⁹. qm̄ post p̄mū hōiem ca
ro omīs humana ex humana car
b. ne deducit. S; si quīs dixerit
hōiem alq̄ generatio suspta sit sal
uatoris p̄ter mariā uirginē. &
ipse errore ofundet. & ascribere
mdaciū notā sūmę diuinitati illo
sor ipse uidebit. Qm̄ ndo qd abra
he atq; dauid pmittit in scis
diuinationib; ut ex eoꝝ semine
toti mundo salus oriatur. aliis
distribuit. cū p̄sertim si huma
na caro suspta est. n̄ ab alio su
mi potuerit. nisi etiā um pere
abatur. Si ig̃ a maria n̄ est cor
pus humanū suptū s; a qlibet
alia p maria tam est pcreat⁹.
qd fuerat p̄uaricatione corrup
tū. sup⁹ dicto repellit argu
c. mento. Qd si n̄ eo hōie xp̄s idut

est qui pro peccati pena sustinuerat
mortem. Illud eueniret ex nullius ho
minis semine talem potuisse nasci
qui fuerit sine originalis pena
peccati. Ex nullo igitur talis suscepta
est caro. Unde fit ut non uera ui
8 deatur esse formata. Sed hec aut
ita hominum uisa est oculis. ut hu
manum putaretur corpus. quod re
uera non esset humanum. quippe quod
nulli originali subiaceret pene.
aut noua quedam uera. nec pene
peccati subiacens originalis. ad
tempus hominis natura formata est. Si
uerum hominis corpus non fuit. apparet ar
guitur mentita diuinitas. que osten
deret hominibus corpus. Quod cum uerum
non esset. tunc fallerentur hi qui uerum esse
arbitrarentur. Aut si noua ueraque
non ex homine suscepta caro formata
est. quid tanta tragedia generatio
nis. ubi ambitus passionis.
Ego quippe ne in homine quidem non

(c) 2006 Ministerio de Cultura

stulte fieri puto. quod inutiliter
factum est. Ad quam vero utilitatem
facta probatur tanta humilitas di
uinitatis. si homo qui periit ge
neratione ac passione christi saluatus
non est. qui in negatur assumptus. Rur
sus igitur sicut ab eodem nestorii fon
te eutichis error principium sumpsit.
ita ad eundem finem relabitur. ut
secundum eutichen quoque non sit saluatum
genus humanum. quoniam non is qui egeres
set et saluatione curaque egeret
assumptus est. Traxisse autem senten
tiam uidetur. si tamen huius erroris fu
it. ut crederet non fuisse corpus
christi uere ex homine sed extra. atque
ideo in celo formatum. quoniam cum eo in
celum creditur ascendisse. Quod exem
plum continet tale. Non ascendit
in celum. nisi qui de celo descendit.
ix. c. Sed satis de ea parte dictum uide
tur. si corpus quod christus excepit ex
maria non credatur assumptum. Si vero as-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

suptū est ex maria neq; pmansit
pfecta humana diuinaq; natā id
trib; effici potuit modis. Aut
enī diuinitas in humanitatē trās
lata est. Aut humanitas ī diui
nitatē. Aut utraq; in se ita tē
pat̄ę sunt atq; cōmixtę. ut neu
tra subā ppriā formā teneret.
S; si diuinitas ī humanitatē trās
lata est. factū ē qđ credi nefas ē
ut ī humanitatē īmutabili subā
pmanente diuinitas uerteret̄.
Et qđ passibile atq; mutabile na
turalit̄ existeret. id īmutabile
pmaneret. Qđ ū īmutabile atq;
īpassibile natalit̄ credit̄. id uert̄e
mutabilē uerteret̄. Hoc ig̃ fie
ri nulla ratione ɔtingit. S; hu
mana forsitan natura in diuitatē
uideat̄ ēē ɔuersa. Hoc ū qui fi
eri potest. Si diuinitas in ge
neratione xp̄i & humanā animā
suscepit & corpus. Non enī oīs

res in rem omnie uerti actrans
mutari potest. Nam cu substariu
alie sint corporee. alie incorporee
neq; corporea in incorporea. neq;
incorporea in ea que corp' est.
mutari potest. Nec u incorpea
inse inuice formas ppias mu
tant. Sole enu mutari transfor
mariq; inse possunt. que hunt
unius materie comune subiec
tu. nec hec omia. s; ea que inse
& facere & pati possunt. Id u
pbatur hoc m. Neq; enu potest
aes in lapide pmutari. Nec u i
de es in herbam. nec qdlibet a
liud corpus in qdlibet aliud
transmutari potest. nisi & eadem
sit materia reru inse se transe
untiu. & a se & facere & pati
possint. Ut enu uinu atq; aqua
miscent. utraq; sunt talia. que
actu sibi passioneq; comunicent.
Potest enu aque qualitas a uini

qualitate aliquid pati. Potest item
vini ab aque qualitate aliquid pati. Et
quia idcirco si multum quidem fuerit aque vini
vero paululum. non dicitur immixtum. sed alterum alte
rius qualitate corrumpitur. Si quis enim vinum
fundat in mare. non mixtum est marinum
vinum. sed in mari corruptum ideo quoniam qualitas
aque multitudine sui corporis nichil p
assa est a qualitate vini. sed potius in se ip
sam vini qualitatem propria multitudine muta
vit. Si vero sint mediocres sibique equales vel
paulo inequales nature que a se facere et
pati possunt. ille miscentur et mediocribus
inter se qualitatibus temperantur. Atque hec quidem
in corporibus neque his omnibus sed tantum que a se
ut dictum est et facere et pati possunt. com
munis atque eadem materia subiecta. Omne
enim corpus quod in generatione et corrup
tione subsistit. communem videtur habere
materiam. Sed non omne ab omni vel in omni. vel
f. facere aliquid vel pati potest. Corporea
vero incorporea nulla ratione poterunt per
mutari. quoniam nulla omnium materia sub-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

iecta participant. que subiectus qualita
tib; in alterutrum permutentur. Omnis enim na
tura incorporee substantie nullo materie ni
titur fundamento. Nullum vero corpus est. cui non
sit materia subiecta. Quod cum ita sit cumque 5
ne ea quidem que communem materiam naturaliter
habent in se transeant. nisi illis adsit potes
tas in se et a se faciendi ac patiendi. mul
to magis in se non permutabuntur. quibus non modo
communis materia non est. Sed cum alia res ma
terie fundamento nitatur ut corpus. alia omni
no materie subiecto non egeat ut incorpore
um. Non igitur fieri potest ut corpus in incor 6
poralem speciem permutetur. Nec vero fieri potest
ut incorporalia in sese commixtione aliqua
permutentur. Quorum enim communis nulla est ma
teria. nec in se verti ac permutari queunt.
Nulla autem est in incorporalibus rebus materia.
Non igitur poterunt in se invicem permutari. Sed
anima et deus incorporee substantie recte credantur.
Non est igitur humana anima in divinitatem qua
assumpta est permutata. Quod si neque corpus
neque anima in divinitatem potuit verti. nul

(c) 2006 Ministerio de Cultura

lom̄ fieri potuit. ut humanitas cõuerte
tur in dm̄. Multominꝰ ẽ credi potest ut
utraq; inse cõfunderent̃. Qm̄ neq; incor
poralitas transire ad corpꝰ potest. neq;
rursus cõuso corpꝰ ad incorporalitatem.
Quandoquidē nulla his materia subiec
ta cõmunis est. que alterutrũs subiarũ
qualitatib; pmutet̃. At hii ita aiunt. Ex
duab; quidē naturis xp̄m cõsistere. in
duab; ũ minime. hoc sclꝫ intendentes
qm̄ qđ ex duab; cõsistit. ita unũ fieri
potest. ut illa ex qb; dicit̃ cõstare n̄ma
neant. veluti cũ mel aque cõfundit̃.
neutrũ manet. s; alterĩ cõmixtione al
terũ corruptũ. quidda tertiũ fecit.
Ita illud quidē qđ ex melle atq; aqua ter
ciũ fit cõstare ex utrisq; dicit̃. in utrisq;
ũ negat̃. Non enĩ poterit in utrisq; cõsta
re. qñdo utrorũq; natura n̄ pmanet.
Ex utrisq; enĩ constare potest. licet ea
ex qb; cõiungit̃ alterutra qualitate cor
rupta sint. in utrisq; ũ huiusmodi cõsta
re n̄ poterit. qm̄ ea que inse transfusa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sunt. n̄ manent ac n̄ sunt utraq; inquib; ɔstare u,
dicit. cū exutrisq; ɔstet. inse inuicē q̄litatū
mutatione transfusis. Catholici uō utrūq;
rationabilit̄ ɔfitent̄. nā & exutrisq; natis xp̄m
& inutrisq; ɔsistere. S; id quaratione dicat̄
paulo posterius explicabo. Hoc ē illud mani
festū ɔuictaiō esse eutichis sententiā. cum
qd cū tribus modis fieri possit. ut ex duabus
natis una subsistat. ut aut diuinitas ī hu
manitatē translata sit. aut humanitas ī
diuinitatē. aut utraq; pmixta sint. nul
lo hor̄ū fieri potuisse. sup̄ dicta argu
mtatione declarat̄. Restat ut quēadmodū
fides catholica dicat. & inutrisq; naturis
xp̄m & exutrisq; ɔsistere. doceant̄. Dup
plex qd̄e modus ē. q unū exduob; ɔsistere
sigficat. exutrisq; natis aliqd ɔsistere duo
sigficat. Unus qd̄e modus ē. cū ita dicis a
liqd exduab; naturis iungi. sicut exmel
le atq; aqua. Id aūt ē ut exq̄libet ūi ɔfu
sis. ut si una ūtat̄ inalterā. ut si utreq; ī
unū inse misceant̄. inuicē nullo m̄ tam u
traq; pmaneant. Scd̄m hūc modū eutiches

(c) 2006 Ministerio de Cultura

at. Ex utrisque naturis xpm consistere. Alter uero
modus est ex utrisque consistendi. quo scilicet ita ex duabus
coniunctum est. ut illa tamen ex quibus iunctum est
se dicitur. maneant. nec in altera uertantur.
ut cum dicimus coronam ex auro gemmisque com
positam. hic neque aurum in gemmis translatum est.
neque in aurum gemma. sed utraque permanent. nec for
mam propriam derelinquunt. At talia ex aliquibus
constantia. et in his constare dicimus ex quibus predica
~~be~~ constare. Tales ergo modi sunt ex quibus constantia
et in his constare dicimus. ex quibus constare predicamus.
Tunc enim possumus dicere coronam gemmis auroque
consistere. sunt enim gemme atque aurum in quibus coro
na consistit. Nam in priore modo non est mel atque aqua
in quibus illud quod ex utrisque iungitur constet. Cum igitur
utrasque manere naturas in xpo fides catholi
ca confiteatur. perfectasque easdem persistere. nec al
teram in alteram transmutari. iure dicitur. et in
utrisque naturis xpm et ex utrisque consistere. In u
trisque quidem. quia manent utreque. Ex utrisque uero. quia
utrarumque adunatione manentium. una persona
fit xpi. Non autem secundum eam significationem ex utri
usque naturis xpm iunctum esse fides catho-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

lica tenet. secundum quam eutiches pronunciat
nam ille talem significationem coniunctionis ex u
traque natura sumit. ut non contingat utrumque con
sistere. neque enim utrumque manere. Catholi
cus vero eam significationem ex utrisque consistendi su
mit. que illi sit proxima. eam que conseruet
que utrumque consistere contingit. Equiuocum igitur est
ex utrisque consistere. ac potius amphibolum et ge
mina significatione diversa designans. Una
quidem significatione non permanere substantias. ex quibus
illud quod copulatum est dicatur esse coniunctum. Al
io modo significans ita ex utrisque coniunctum. ut u
traque permaneant. Hoc igitur expedito equiuo xij. c
cationis atque ambiguitatis nodo. nichil est ul
tra quod possit opponi quin id sit firmum quod uera que
fides catholica tenet. eundem xpm hominem
esse perfectum. eundem deum. eundemque qui homo sit
perfectus atque deus. unum esse deum ac dei filium. nec
quaternitatem trinitati astrui cum homo addi
tur perfecto deo. sed una eademque persona numerum tri
nitatis explere. ut cum humanitas passa sit.
deus tamen passus esse dicatur. non quod ipsa deitas hu
manitas facta sit. sed quod a deitate fuerit as

BIBLIOTECA ... TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sūpta. Jtē eo q̇ homo ē. dī filius appellat̄. n̄
subā diuinitatis s; humanitatis. q̄ tam̄
diuinitati natāli unitate ɔiuncta est.
Et cū hec ita ĩtelligentia discernant̄.
ac ꝯmisceant̄. tū un̄ idēq; & homo sit
pfectus & d̄s. D̄s q̇dē. q̄ ipse sit ex pa
tris subā genit̄. homo v̄. q̄ ex maria sit
uirgine ꝯcreatus. Jtēq; q̇ homo. d̄s. eo
q̄ a dō fuerit assūpt̄. & qui d̄s. homo.
q̄m uestit̄ hōie sit. Cūq; in eadē ꝑsona
aliud sit diuinitas que suscepit. aliud
quā suscepit humanitas. idē tam̄ deus
atq; homo est. Nā si hominē intelligas.
idem homo ē atq; d̄s. q̄m hō ex natura.
d̄s assūptione. Si v̄ dm̄ intelligas. idē
d̄s est atq; homo. q̄m natā d̄s est. hō as
sūptione. Fitq; in eo gemina natura. ge
minaq; subā. q̄m homo & d̄s. Vnaq; ꝑ
sona. q̄m idem homo atq; d̄s. Mediaq;
hec int̄ duas hereses uia. sicut uirtu
tes q̄; mediū tenent. Omīs eñ uirt̄ in
medio rerū decore locata ɔsistit. Siq̄d
est ul̄ ultra ul̄ infra quā oportuerit

© 2006 Ministerio de Cultura

fiat. aut tota discedit. Medieta
tem igitur virtus tenet. quocirca si quattu
or hec neque ultra esse possunt. ut in
christo aut due nature sint dueque perso
ne ut nestorius ait. aut una persona
unaque natura ut eutiches ait. aut
due nature sed una persona ut catholi
ca fides credit. aut una natura dueque
persone. Cumque duas quidem naturas duasque
personas in ea que contra nestorium dic
ta est responsione convicerimus. unam
vero personam unamque naturam esse non posse.
eutiche proponente monstravimus.
Neque tamen tam amens quisquam huc usque
exstitit. ut unam vero in eo naturam cre
deret. sed geminas esse personas. Res
tat. ut ea sit vera quam fides catho
lica pronuntiat geminam substantiam. sed
unam esse personam. Quia vero paulo ante
diximus eutichen confiteri duas quidem
in christo ante adunationem naturas
unam vero post adunationem. Cumque hunc
errorem duplicem interpretaremur celare

sententiā. ut hec adunatio aut
generatione fieret. cū ex maria
corp' hominis minime sumeret.
aut suptū quide ex maria corpus p're
surrectionē fieret adunatio. Ve
rū utrisq; quide partib; idonee utrarbi
trol disputatū ē. nunc querendū ē
quomodo fieri potuerit. ut due nature
i unā substantiam miscerent. Veruntamen
ē etiā nunc & alia questio que ab his
inferri pot. qui corp' humanū ex
maria suptū esse n credunt. s; a
lias fuisse sequestratū preparatūq;
quod in adunatione ex marie utero
gignu ac pferri uideret. Aiunt
enī. Si ex homine suptū ē corpus
xp̄i. homo uero omnis ex prima puaricati
one n solū pecco & morte tene
bat. uerū etiā affectib; peccatorum
erat implicit'. & que illi fuit pena
peccati. ut cū morte teneret ob
strictus. tū esset reus etiā uolun
tate peccandi. Cur in xp̄o neq;

(c) 2006 Ministerio de Cultura

peccatum fuit. neque voluntas ulla pec
candi. Et omnino habet animadvertendam
dubietatem talis questio. Sicut enim
ex carne humana quod corpus assumptum
est. dubitari potest que nam caro hec
que assumpta sit. esse videatur. Eum quippe
salvavit. quem etiam assumpsit. Sin vero
talem hominem assumpsit qualis Adam fuit
ante peccatum. integram videtur huma
nam assumpsisse naturam. sed tamen que me
dicina penitus non egebat. Quemadmodum autem
fieri potest ut talem assumpserit ho
minem qualis Adam fuit. cum in Adam
potuerit esse peccandi voluntas
atque affectio. Unde factum est ut etiam
pretergressis divinis preceptis. inobe
dientie delictis teneretur astrictus.
In Christo vero nec voluntas quidem ulla
creditur fuisse peccandi. cum preser
tim si tale corpus hominis assumpsit quale
Ade ante peccatum fuit. non debue
rit esse mortalis. quoniam Adam si non
peccasset. mortem nulla ratione

© 2006 Ministerio de Cultura

senfisset. Cu ig xpe n peccauerit
qrendu est cur senserit morte. si
ade corp antequa peccaret assup
sit. Qd si tale statu suscepit hois
qlis ade post peccm fuit. uidet
etia xpo n defuisse necessitas. ut e
delictis subiceret. & passionib;
confunderet. obductisq; iudiciu re
gulis bonu a malo n sincera inte
gritate discerneret. qm has oms
penas adam delicti puaricatio
ne suscepit. Contra q's responden
du est intelligi tres hominu pos
se status. unu qde ade ante de
lictu. in q tametsi ab eo mors abe
rat. nec adhuc se ullo delicto pol
luerat. poterat tn in eo uoluntas
esse peccandi. Alter in q mutari
potuisset. si firmit in diu pceptis
manere uoluisset. Tc eni id adden
du foret. ut n m n peccaret aut
peccare uellet. s; ne posset qde
aut peccare aut uelle delinqre.

[. xiiii. c]

(Quo. tres potuisse esse ade
status

Tertius status est post delictum in quo
mors illa necessario subsecuta est
et peccatum ipsum voluntasque peccan
di. b. Quorum summa utrumque atque contrariorum
hec loca sunt. Iste status quo primus es
set si in preceptis dei adam manere
voluisset. et is quo pena fuit quum ma
nere noluit. In illo enim nec mors
esset nec peccatum nec voluntas ul
la peccandi. In hoc vero et mors et
peccatum et delinquendi omnis af
fectio. omniaque in perniciem prona. nec
quicquam ipse opis habentia. ut post
lapsum posset assurgere. Ille vero me
dius in quo presentia quidem mortis vel
peccandi aberat. potestas vero utriusque
constabat. inter utrumque statum est col
locatus. c. Ex his igitur tribus statibus sin
gulis christus corporis nature singulas quasdam
indidit causas. Nam quod mortale
corpus assumpsit. ut mortem a genere
humano fugaret. in eo statu po
nendum est quod post ade prevaricationem

omne penaliter inflictum est. quia non fuit
in eo voluntas ulla peccati. ex eo suum
primum est statu quo esse potuisset si volun
tatem insidiantis fraudibus applicasset.
Restat igitur tertius status id est medius ille
scilicet quo eo tempore fuit cum nec mors aderat.
et adesse poterat delinquendi volun
tas. In hoc igitur adam talis fuit. ut man
ducaret et biberet. et accepta dige
reret. ut laberetur in somnum. et alia que ei
non defuerunt humana quidem sed concessa. et
que nullam penam mortis inferrent; que
omnia huius se exemplum tribuunt non est. Nam
et manducavit et bibit. et humani
corporis officio functus est. Neque enim tan
ta indigentia in eo fuisse credenda
est. ut nisi manducasset. vivere non po
tuisset. Sed si ex omni quidem ligno escam
sumeret. semper vivere potuisset. hinc et
non mori. Idcirco paradysi fructibus
indigentiam explebat. quam in christo fu
isse nullus ignorat. sed potestate. non
necessitate. Et ipsa indigentia an

resurrectionem in eo fuit. post resur
rectionem talis extitit. ut ita illud cor
pus humanum inmutaretur. sicut ad eum preter
preuaricationis uinculum mutari potu
isset. Quam quoque nos ipse dominus ihesus xpistus
uotis docuit optare. ut fiat uolun
tas eius. sicut in celo et in terra. et ut
adueniat eius regnum et nos liberet
a malo. Hec enim omnia bona illa be
atissima humani generis fideliter
credentium inmutatio deprecatur fi
eri. Hec sunt que ad te de fidei mee
credulitate scripsi. Cum iure si quid prope
ram dictum est. non ita sum amator mei.
ut ea que semel effuderim meliori
sententie anteferre contendam. Si
enim nichil est ex nobis boni. nichil
est quod in nostris sententiis amare de
beamus. Quod si ex illo cuncta sunt bo
na qui solus est bonus. illud potius bo
num esse credendum est. quod illa inmuta
bilis bonitas. atque omnium bonorum cau
sa perscribit. Explicit Boetius de unitate. vij lib

Substantia est que neque in subiecto est, neque de subiecto predicatur. Substantia e. plato. y cicero. In subiecto e. color ut corporis. Desubiecto e. predicamentum ut sembre? & ... & quod substantia non est in subiecto neque de subiecto. Est post subiectum. que in illa sunt alia in illa malus ut dealus.

Locus est incorporea capacitas qua extremitas corporum ambitur. & qua corpus a corpore se iungitur. Dero corpore.

Tempus est eiuscemodi motus quo incipit usque adfine sine interuallo peragitur. ... incorporearum qua corporum ... est quo corpus est ... Incorporeum sic est anime prolongatio. Corporum autem transitus ... de loco ad locum. Circulatione ut est uolubilitas mundi.

Greci dicunt. Ilian. oyctaniceu
unam substantiam in
tribus substantiis
ypokein. ypoctaceis
unam substantiam
Latini uero dicunt. ypoctacevaceis
in tribus personis
... ypocotia.

Nulla unitas est in qua trinitas non inueniatur. Unitas nam sic trina unitatem que de ipsa numerorum incipiunt, per quam nitamur in ipsa nam finiamus. Ideo est ipsum quod trinitas dicitur unius. Sic quidem sapiens augustinus. In nostri qui humane mentis ipsius. per quod diligenter ostenditur ratione dum est intelligi potest. Deus est ita unus est ut in eo perfectissima trinitas inueniatur. pater & filius. & spiritus sanctus. In rebus corporalibus trinitas est. altitudo. longitudo. latitudo. In incorporeis uero trinitas numerus mensura y pondus. Corporea sunt que ex quatuor elementis. Ignis. aqua. aer terra. & omnia que ex eis constant. & hec ex nichilo facta sunt. Incorporea sunt ea que spiritualia dicuntur. ut sunt angeli spiritus & humanus animus. & que exania procedunt. Amor. memoria. cogitatio. & creator omnium. Omne quod est aut in se ipso est. aut subiectum. aut in subiecto. In se ipso est deus. subiectum est in rebus incorporeis animus. in subiecto sapientia. In corporeis subiectum est corpus & color corporis in subiecto.

[illegible]

[illegible] ... substantia ... [illegible]

BIBLIOTECA PUBLICA ... MERID[illegible]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

12

BOETIU

42